

แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น ต่อ อาเซียน สมัยรัฐบาลอาเบะ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Security Strategy of Japan Towards ASEAN in the Abe Administration

Mr. Nontiwat Sarmanbutra

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in International Relations

Department of International Relations

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2019

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์	แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น ต่อ อาเซียน สมัย รัฐบาลอาเบะ
โดย	นายนนทิวรรณน์ สามัญบุตร
สาขาวิชา	ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีวินท์ สุพุทธิกุล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พงศ์พิสุทธิ์ บุชบาร์ตัน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีวินท์ สุพุทธิกุล)

..... กรรมการ
(ภาณุภัทร จิตเที่ยง)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

นนทิวรรณ สามีญบุตร : แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น ต่อ อาเซียน สมัยรัฐบาลอาเบะ . (The Security Strategy of Japan Towards ASEAN in the Abe Administration) อ.ที่ปรึกษา
หลัก : ผศ. ดร.ธีวินท์ สุพุทธิกุล

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อจะตอบคำถามว่า ความเปลี่ยนแปลงในนโยบายญี่ปุ่นต่ออาเซียน ในสมัย นายกฯ ชินโซ อาเบะ ตอบสนองยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น อย่างไร?

จากการศึกษาพบว่า นับตั้งแต่ สมัยรัฐบาลฟูกูดา ในช่วงสงครามเย็น ญี่ปุ่นกลับเข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีจุดเด่นคือ การแสดงออกชัดเจนว่า จะไม่แสดงบทบาทด้านการทหารอีก แต่ นโยบายญี่ปุ่นต่ออาเซียนในยุครัฐบาลอาเบะ กลับเปลี่ยนแปลงมาให้ความสำคัญกับอาเซียนด้านความมั่นคงกว่าเดิม ในกรอบ อินโด-แปซิฟิก (Indo Pacific) และวิสัยทัศน์เวียงจันทน์(Vientiane Vision) ผ่านการให้ความช่วยเหลือ และ มีบทบาทด้านการทหารมากขึ้น เช่น มีการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ และ บุคลากรด้านความมั่นคง โดยเฉพาะใน ประเด็นเรื่อง เสรีภาพด้านการเดินเรือ และ กฎหมายทะเลระหว่างประเทศ (UNCLOS1982) ซึ่ง การปรับบทบาทของญี่ปุ่นต่ออาเซียนนี้ จัดว่าเป็น การถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม (Soft Balancing) โดยมีปัจจัย การผงาดของจีน เป็นตัวเร่งให้ญี่ปุ่นจำเป็นต้องมีการแสวงหา หุ่นส่วนทางยุทธศาสตร์ความมั่นคง(Security Strategic Partnership) ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เห็นความจำเป็นในการถ่วงดุลกับ จีน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

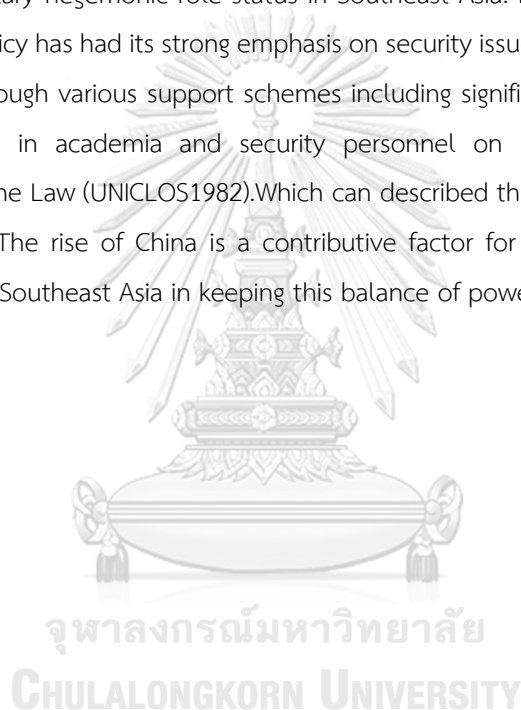
6180953024 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEYWORD:

Nontiwat Sarmanbutra : The Security Strategy of Japan Towards ASEAN in the Abe Administration. Advisor: Asst. Prof. TEEWIN SUPUTTIKUN

This independent study aims at clarifying Japan's ASEAN Policy Shift in Abe Administration in response to its national security strategy.

The finding is as follows: since the cold war period, Fukuda Administration had put Japan in a non-military hegemonic role status in Southeast Asia. In Abe Administration, on the contrary, ASEAN policy has had its strong emphasis on security issues in terms of Indo Pacific and Vientiane Vision through various support schemes including significantly increasing military one such as exchanges in academia and security personnel on Freedom of Navigation and International Maritime Law (UNCLOS1982).Which can described this act of cooperation in terms of soft-balancing .The rise of China is a contributive factor for Japan to approach Strategic Security Partners in Southeast Asia in keeping this balance of power.

Field of Study: International Relations

Student's Signature

Academic Year: 2019

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ หากขาดการสนับสนุนเป็นอย่างดี จากบุคคลหลายๆคน โดยเฉพาะ ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อธิวัฒน์ สุพุทธิกุล ที่อุทิศเวลาให้คำแนะนำ และ ช่วยตรวจทาน จนสารนิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงเรียบร้อยเป็นอย่างดี

須藤季夫教授及び神保謙教授には、研究の進め方や
 枠組みについて有益な助言をいただきました。貴重な時間
 を心から感謝致しております。温かいご指導ご鞭撻がなければこの研究は成立できません。この場を借りて深く御礼
 申し上げます。 This piece of my work will not be successful without Professor
 Sueo Sudo and Professor Ken Jimbo's guidance. They spend their valuable time to
 communicate with me, which inspired me to write this piece of independent study. I
 would like to devote all valuable credit of my work to both of them.

ขออุทิศทุกความดีงาม ความสำเร็จ และ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ให้แก่ นาง
 วราภรณ์ สามัญบุตร มารดาที่เป็นผู้สนับสนุนหลักอย่างเป็นทางการในชีวิตทุกๆด้านของข้าพเจ้า
 (โดยเฉพาะด้านทุนการศึกษาปริญญาโทนี้) และ ขออุทิศทุกความดีงาม ความสำเร็จ และ ประโยชน์ที่
 เกิดขึ้นจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ให้แก่ นาย เสนอ สามัญบุตร บิดาผู้ล่วงลับกลับคืนสู่พระหัตถ์แห่งพระเป็น
 เจ้าผู้ทรงไว้ซึ่งความเมตตากรุณาปรานี

รวมถึง ขออุทิศทุกความดีงาม ความสำเร็จ และ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ถึง
 ครูบาอาจารย์ทางจิตวิญญาณของข้าพเจ้า ที่เป็นทั้งพี่ทั้งทางจิตวิญญาณ ในวันที่ข้าพเจ้าแสวงหาที่พึ่ง
 ทางจิตใจ ในการรังสรรค์สารนิพนธ์ จนสามารถประสบความสำเร็จในการเขียนสารนิพนธ์ฉบับนี้ออกมา

ॐ गुरु साक्षात् परब्रह्मा तस्मै श्रीगुरवे नमः ओम् तत् सत् ॐ

แต่หากสารนิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้า นาย นนทิวรรณ สามัญบุตร ผู้
 รังสรรค์สารนิพนธ์ฉบับนี้ จะขอรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

จึงขอแสดงความเคารพและรำลึกถึงผู้ที่มีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ทำให้ได้มาซึ่ง
 ความสำเร็จของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ทุกท่าน ทั้งที่ได้กล่าวถึงและไม่ได้ถูกกล่าวถึง มา ณ.ที่นี้

นนทิวรรณ สามัญบุตร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฅ
บทที่ 1.....	1
ข้อเสนองานวิจัยสารนิพนธ์.....	1
ที่มาความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	2
สมมุติฐานการวิจัย	2
ทบทวนวรรณกรรม	2
วรรณกรรมที่กล่าวถึงภูมิหลังนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นต่ออาเซียน.....	2
วรรณกรรมที่กล่าวถึง หลักนิยมฟูจิดะ	3
วรรณกรรมที่กล่าวถึง หลักนิยมอาเบะ.....	6
วรรณกรรมที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของญี่ปุ่น-อินเดียในแง่การเชื่อม2มหาสมุทรในกรอบอินโด แปซิฟิก.....	7
กรอบแนวคิด/ทฤษฎี ที่ใช้วิเคราะห์.....	9
วัตถุประสงค์การวิจัย	11
ขอบเขตการวิจัย	11
วิธีวิจัย	12
โครงสร้างการนำเสนอแต่ละบท.....	12

บทที่2.....	13
ภูมิหลังของปัญหา.....	13
ความเป็นมาของการดำเนินนโยบายยุทธศาสตร์ต่างประเทศของญี่ปุ่นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง.....	13
หลักนิยามพูกูตะ : ปฐมบทแห่งการฟื้นฟูความสัมพันธ์ ระหว่าง ญี่ปุ่น กับ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังสงครามโลกครั้งที่2 ในบริบทสงครามเย็น.....	17
ที่มาของนโยบายยุทธศาสตร์เชื่อม2มหาสมุทร โดย รัฐบาลชินโซ อาเบะ.....	19
ความเปลี่ยนแปลงนโยบายยุทธศาสตร์ความมั่นคงญี่ปุ่นต่ออาเซียน ในสมัยวาระที่2ของ ชินโซ อาเบะ.....	20
การตอบสนองด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นต่ออาเซียน ในกรอบนโยบายยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก .	29
บทที่3.....	34
ตอบคำถามการวิจัย.....	34
การผงาดของจีน(Rising China) สาเหตุการปรับยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น.....	34
หลักนิยามพูกูตะ : หมายเหตุสำคัญในปฏิสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	35
ปัจจัยความเป็นมาสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายญี่ปุ่นต่ออาเซียนเพื่อตอบสนองเชิงยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น.....	36
บทวิเคราะห์การปรับยุทธศาสตร์ต่ออาเซียน ในกรอบอินโดแปซิฟิก ผ่านแนวคิดการถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม.....	40
บทวิเคราะห์การปรับยุทธศาสตร์ต่ออาเซียน ในกรอบวิสัยทัศน์เวียงจันทน์ ผ่านแนวคิดการถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม.....	44
สรุปคำตอบการวิจัย.....	49
บทที่4.....	51
บทสรุป.....	51
ภาคผนวก.....	54
บรรณานุกรม.....	60

ประวัติผู้เขียน..... 66

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
Figure 1 เอกสารเผยแพร่ Free & Open Indo-Pacific ฉบับที่1 ปี2017	54
Figure 2 เอกสารเผยแพร่ Free & Open Indo-Pacific ฉบับที่2 ปี2018.....	54
Figure 3 เอกสารเผยแพร่ Free & Open Indo-Pacific ฉบับที่3 ปี2019	55
Figure 4 เอกสารเผยแพร่ Vientiane Vision ฉบับที่1 ปี 2017	55
Figure 5 เอกสารเผยแพร่ Vientiane Vision ฉบับที่1 ปี 2017	56
Figure 6 เอกสารเผยแพร่ Vientiane Vision 2.0 ฉบับที่2 ปี 2019	56
Figure 7 เอกสารเผยแพร่ Vientiane Vision 2.0 ฉบับที่2 ปี 2019	57
Figure 8 เอกสารเผยแพร่ ผลการปฏิบัติการตามกรอบความร่วมมือ Vientiane Vision	58

บทที่ 1

ข้อเสนองานวิจัยสารนิพนธ์

ที่มาความสำคัญของปัญหา: สถานการณ์ความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความซับซ้อนมากขึ้นจากหลายปัจจัยในศตวรรษที่ 21 ญี่ปุ่นก็เห็นความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนนี้ไปไม่พ้น ต้องปรับตัวในนโยบายต่างประเทศรวมถึงยุทธศาสตร์ความมั่นคงตามไปด้วยเช่นกัน ซึ่งปัจจัยสำคัญหนึ่ง คือ การก้าวขึ้นมาอิทธิพลและเป็นมหาอำนาจของจีน เป็นปัจจัยสำคัญเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์หลายๆอย่างบนเวทีการเมืองระหว่างประเทศระดับโลกอย่างปฏิเสธไม่ได้ ซึ่งหากย่อขนาดมาตราส่วนการวิเคราะห์ลงมาทำความเข้าใจปรากฏการณ์เหลือแค่ในภูมิภาคอันใกล้นี้เอง จากปัจจัยดังกล่าว ญี่ปุ่น ก็มีความจำเป็นต้องตั้งร่นที่จะต้องดำเนินนโยบายอะไรบางอย่างเพื่อความอยู่รอดของตัวเอง ยุทธศาสตร์ทางความมั่นคง ที่จะเชื่อมโยงระหว่าง 2 มหาสมุทร จึงถูกคิดขึ้นมา เป็น ยุทธศาสตร์หลัก (Grand Strategy) ของญี่ปุ่น ชื่อ อินโดแปซิฟิก (Indo Pacific) เพื่อประโยชน์ทางการค้าซึ่งเป็น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ รวมถึง ความมั่นคงทางยุทธศาสตร์ ด้วยเช่นกัน การออกนโยบายต่างประเทศเหล่านี้ของญี่ปุ่นมานั้น เราไม่สามารถตัดการวิเคราะห์ที่วาระซ่อนเร้น คือ การถ่วงดุลอำนาจ กับ การก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของจีน ในภูมิภาคได้

อาเซียน จึงกลายเป็นตัวเลือกหนึ่งในการมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ ดังกล่าว เพื่อความอยู่รอดของญี่ปุ่น แม้ญี่ปุ่นจะมีปฏิสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มายาวนาน ดังที่เห็นในอดีต เช่น การใช้ หลักนิยมฟูกูดา (Fukuda Doctrine) ตั้งแต่สุนทรพจน์ที่มะนิลา ช่วงปี 1977 เป็นต้นมา ที่มีการเปิดการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิก ASEAN 5 ประเทศ (ช่วงเวลานั้น) และประเทศทั้ง 3 ในภูมิภาคอินโดจีน เป็นต้น จนต่อมาหลังยุคสงครามเย็นการรวมกลุ่มในภูมิภาคเชิงสถาบันก็มีสมาชิกเพิ่มเติมในภูมิภาคจนครบ 10 ประเทศ และ เน้นให้ความสำคัญในแง่เศรษฐกิจมากกว่า

ดังนั้นแล้ว จากที่ได้อารัมภบทมา หากญี่ปุ่นต้องการบรรลุเป้าหมายทางนโยบายและยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ “อินโดแปซิฟิก” เพื่อเชื่อมมหาสมุทรแปซิฟิก และ มหาสมุทรอินเดีย และซ่อนเร้นวาระความพยายามถ่วงดุลอำนาจกับการผงาดของจีนขึ้นมาผ่านยุทธศาสตร์การเชื่อมต่อ 2 มหาสมุทรนี้ ญี่ปุ่น จำเป็นต้องทำการออกแบบ การวางตัวที่จะมีปฏิสัมพันธ์ ต่อการรวมกลุ่มของภูมิภาคที่ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ อาเซียน ด้วย ซึ่งมีความท้าทาย คือ ความขัดแย้งของมหาอำนาจรอบๆภูมิภาค

และ มหาอำนาจโลก สารนิพนธ์ฉบับนี้จะพยายามทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศดังกล่าว ผ่านกรอบนโยบายอินโดแปซิฟิก รวมถึงในแง่ปฏิสัมพันธ์ด้านความมั่นคงก็มี วิสัยทัศน์เวียงจันทน์(Vientiane Vision) ที่ญี่ปุ่นใช้เป็นความร่วมมือทางความมั่นคงสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปัจจุบัน ที่จะมองข้าม จากการศึกษาทำความเข้าใจ ไม่ได้เช่นกัน

คำถามการวิจัย : นโยบายของญี่ปุ่นต่ออาเซียนในสมัยอาเบะ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร? และตอบสนองยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่นอย่างไร?

สมมุติฐานการวิจัย: ญี่ปุ่นมีการปรับนโยบายต่างประเทศต่ออาเซียน จากที่เคยเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและไม่แสดงออกบทบาททางทหาร มาใช้แนวคิด”การถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม”(Soft Balancing) ที่มาให้ความสำคัญกับ อาเซียน ในแง่ยุทธศาสตร์ความมั่นคงมากขึ้นกว่าในอดีต โดยเฉพาะทั้งในมิติ Free and open Indo-pacific และ มิติความร่วมมือด้านความมั่นคง คือ “วิสัยทัศน์เวียงจันทน์”(Vientiane Vision) ซึ่งในแง่ความมั่นคง ที่ญี่ปุ่นเคยเน้นความร่วมมือกับอาเซียนแบบ ทวิภาคี ปรับไปสู่ พหุภาคี ในฐานะวาระซ่อนเร้นที่จะรวมถ่วงดุลอำนาจในแง่ความมั่นคงกับอิทธิพลจีนแผ่นดินใหญ่ในภูมิภาคนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บททวนวรรณกรรม

วรรณกรรมที่กล่าวถึงภูมิหลังนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นต่ออาเซียน เราจะพบว่า นักวิชาการที่ทำงานวิชาการในหัวข้อดังกล่าว คือ Sueo Sudo ที่ได้มองพัฒนาการของนโยบายญี่ปุ่นต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านหนังสือวิชาการ คือ Japan’s ASEAN Policy In search of Proactive Multilateralism¹ นั้น ส่วนที่มีความสำคัญที่สุด คือ ใจความสำคัญของหนังสือในทัศนะของ Sudo ได้แบ่งแยกประเภทนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น ไว้ 3 ประเภท คือ 1.

¹ Sueo Sudo, *Japan’s ASEAN Policy In search of Proactive Multilateralism* (Singapore: ISEAS publishing 2015).

แบบกระแสหลัก (Main Stream) 2.แบบกระแสทางเลือก (Alternative) 3.แบบลูกผสมสายกลาง
กระแสหลักกับกระแสทางเลือก(Intermediate)

โดย นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น หากเป็นแบบกระแสหลัก จะเป็นแบบการโอนอ่อนตาม
นโยบายของสหรัฐฯ ที่ญี่ปุ่นไม่เป็นตัวของตัวเอง ซึ่งมีตัวแบบ คือ “หลักนิยามโยชิเดะ” (Yoshida
doctrine) แต่ สำหรับแบบ กระแสทางเลือก จะเป็นในรูปแบบตรงกันข้ามกับกระแสหลัก คือ การ
ออกนโยบายโดยไม่อิงความเห็นชอบใดๆกับสหรัฐฯ ยกตัวอย่าง เช่น “หลักนิยามฟูคูดะ” ที่แหวก
ออกมาจากนโยบายสหรัฐฯที่ถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ “หลักนิยามฟูคูดะ”
นั้นผลักดันบทบาทของญี่ปุ่นกลับคืนสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกครั้งหลังสิ้นสุดสงครามโลก
ครั้งที่สอง เป็นต้น

วรรณกรรมที่กล่าวถึง หลักนิยามฟูคูดะ

ในหนังสือเล่มเดียวกันของ Sueo Sudo ก็ได้มีส่วนชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการความสัมพันธ์ของญี่ปุ่น
กับภูมิภาคนี้ ว่า ห้วงเวลาหนึ่งของช่วงทศวรรษ1970 ที่มีการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายอย่างมีนัยยะ
สำคัญ จะเห็นได้ว่า การประกาศถอนตัวออกจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐฯจากความบอบช้ำ
ของสงครามเวียดนาม ในการประกาศ หลักนิยามกวม (Guam Doctrine)ของ ประธานาธิบดีนิกสัน ที่
จะถอนทหารออกจากเวียดนาม

ทำให้เวลาต่อมา รัฐบาลของ นายคา พูกูดะ ทาเคโอะ ได้ทำสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นในแง่การออก
นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่2 คือ การมีนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นที่ไม่
ผูกโยงกับสหรัฐฯ หรือในแบบที่ Sudo จำแนกว่า เป็นประเภทกระแสทางเลือก(Alternative) ที่จะ
เห็นได้ว่า สวนทางกับสหรัฐฯที่เลือกจะถอนตัวออกจากภูมิภาคนี้ แต่ญี่ปุ่นเลือกจะเข้าหาและมี
ปฏิสัมพันธ์กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ชี้ชวนให้เห็นว่า หลักนิยามฟูคูดะ (Fukuda
Doctrine) เป็นตัวขับเคลื่อนนโยบายสำคัญ ที่ ญี่ปุ่น ประกาศตัวจะเป็นหุ้นส่วนของอาเซียนและ
ประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงประเทศคอมมิวนิสต์ ทั้งสามในอินโดจีนที่เสมอภาค จะมีความร่วมมือ
อย่างจริงจังกับประเทศอาเซียน ในความพยายามของอาเซียนที่จะผนึกความเข้มแข็งแห่งสามัคคีภาพ
และความปรองดอง โดยร่วมมือกับประเทศอื่นๆนอกภูมิภาคซึ่งที่จิตใจเหมือนกัน ซึ่ง หลักนิยามฟูคูดะ
สะท้อนแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐบาลญี่ปุ่น ธุรกิจขนาดใหญ่ และ ข้าราชการ รวมกันในหลายมิติ

อนึ่ง” หลักนิยามฟูคูดะ ”ประกอบด้วย 1.ญี่ปุ่นจะไม่เป็นมหาอำนาจทางการทหาร 2.ญี่ปุ่นจะ
ส่งเสริมความสัมพันธ์อันใกล้ชิดขึ้น แบบใจถึงใจ (Heart to Heart) ยิ่งขึ้นทางเศรษฐกิจ สังคม

การเมือง วัฒนธรรม กับ กลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน 3. ญี่ปุ่นจะดำเนินความสัมพันธ์อันสร้างสรรค์กับประเทศอาเซียน และ ประเทศคอมมิวนิสต์ ทั้งสามในอินโดจีน (ลาว, กัมพูชา, เวียดนาม: ที่เวลานั้นยังไม่เป็นสมาชิกอาเซียน) เป็นหุ้นส่วนอย่างเท่าเทียม และจะกระตุ้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนกับประเทศในอินโดจีน²

หลักนิยมฟูกูดา ที่ประกาศผ่านสุนทรพจน์ที่มะนิลา พยายามสะท้อนออกมาว่า ความร่วมมือที่ปราศจากความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรงนั้น เป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นมากกว่าความขัดแย้งในภูมิภาคที่นำไปสู่ความรุนแรงที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อ ร่างกาย ชีวิต ทรัพย์สิน ญี่ปุ่นภายใต้การนำของ ฟูกูดา นั้น เปิดการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกอาเซียน 5 ประเทศ และประเทศทั้ง 3 ในภูมิภาคอินโดจีน แม้บทบาทของญี่ปุ่นในการเป็นสะพานเชื่อมระหว่างสมาชิกอาเซียน 5 ประเทศและประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ไม่ค่อยจะประสบความสำเร็จมากนัก เห็นได้จากข้อเท็จจริง คือ ความช่วยเหลือที่ญี่ปุ่นให้แก่เวียดนามไม่ได้ทำให้เวียดนามถอยห่างออกจากสหภาพโซเวียต และภายหลังที่เวียดนามบุกกัมพูชาช่วงเดือนธันวาคม 1978 นั้น ญี่ปุ่นได้ให้การสนับสนุนอาเซียนในการกดดันเวียดนามให้ถอนตัวออกจากกัมพูชา ดังนั้น เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ในอดีตญี่ปุ่นเองก็เคยสนับสนุนอาเซียนเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองระหว่างประเทศของตนในภูมิภาคนี้ (ในแง่ความมั่นคงดั้งเดิม) ที่ผ่านมาก่อนด้วยเช่นกัน แม้เราจะเห็นว่า หลักนิยมฟูกูดาเหมือนจะมีทำที่หวังผลทางเศรษฐกิจและความร่วมมือมากกว่า ดังที่เราพยายามศึกษาปรากฏการณ์ในปัจจุบัน

จุดนี้เองเป็นจุดหมายที่ชี้ให้เห็น ถึงจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับภูมิภาคนี้ หมายความว่า หากเราต้องการทำความเข้าใจความเป็นมาของความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับภูมิภาคนี้ ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เราจะต้องเริ่มศึกษา หลักนิยมฟูกูดา (Fukuda Doctrine) ที่ เป็นจุดหมายสำคัญในปฏิสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับ ญี่ปุ่น

หนังสือเล่มหนึ่งที่กล่าวถึง หลักนิยมฟูกูดา เช่นกัน คือ หนังสือ *Japan's Relation with South East Asia The Fukuda Doctrine and Beyond*³ โดยมีบรรณาธิการ คือ Lam Peng Er รวมบทความวิชาการจากนักวิชาการหลายท่านที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับ หลักนิยมฟูกูดา และ ความสัมพันธ์รวมถึงนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นต่อภูมิภาคนี้ ซึ่งในหลายบทความเน้นย้ำถึงพัฒนาการที่

² Sueo Sudo, *The Fukuda Doctrine and ASEAN : New Dimensions in Japanese Foreign Policy* (Singapore: ISEAS publishing, 1992).

³ Peng Er Lam, *Japan's Relations with Southeast Asia: the Fukuda Doctrine and Beyond*, ed. Peng Er Lam (Routledge, 2013).

มี หลักนิยามฟูกูตะ เป็นหมุดหมายสำคัญสำหรับการมีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศของญี่ปุ่น กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งแบบทวิภาคี และ พหุภาคี รวมถึงในส่วนที่ผ่านสถาบันระหว่าง ประเทศในภูมิภาคอย่างอาเซียนด้วยเช่นกัน

ยกตัวอย่างเช่น ในหนังสือเล่มนี้ มีบทความโดย นักวิชาการชาวจีน คือ Wang Jian Wei ที่ ศึกษาความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับภูมิภาคนี้ผ่านความสัมพันธ์ของมหาอำนาจ ในมุมมองของจีน คือ ในแง่หนึ่งขณะที่จีนเองสมัยของเหวินเจียเป่าเป็นนายกรัฐมนตรี ก็นับว่าประสบความสำเร็จในการมี ปฏิสัมพันธ์กับอาเซียนมาก แต่ ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นเอง ในแง่เศรษฐกิจก็นับว่าอบอุ่น ตรงกับข้ามกับในแง่การเมืองที่ค่อนข้างมีความเย็นชา ซึ่งทำให้การหาฉันทามติในเวทีสัปดาห์ร่วมกัน ในการมองอนาคตในการสร้างฉันทามติร่วมกันนั้นมีความเป็นไปได้น้อย และ ในบทนี้เองก็ได้มอง หลักนิยามฟูกูตะ เป็นผลพวงจากปฏิภริยาระหว่าง ทัศนคติของอเมริกัน และ อิทธิพลของจีน จน ออกมามีผลให้เกิดหลักนิยามนี้ของญี่ปุ่นกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่ง Wang Jian Wei เองมองว่า ปัจจัยสำคัญในการอธิบายความสัมพันธ์ของอาเซียนกับญี่ปุ่นมีอยู่3อย่าง คือ ปัจจัย ตัว อาเซียน เอง ปัจจัยของ ความสัมพันธ์อาเซียนกับจีน และ ปัจจัย ความสัมพันธ์อาเซียนกับสหรัฐฯ ที่สามอย่างนี้ ล้วนเป็นเงื่อนไขสำคัญในการวิเคราะห์ปัจจัยความเป็นไปของความสัมพันธ์อาเซียนกับญี่ปุ่นอย่าง หลีกเลียงไม่ได้

ดังนั้นจึงไม่สามารถปฏิเสธได้ถึงความสำคัญของ หลักนิยามฟูกูตะ ที่ล้วนเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญใน การศึกษาพัฒนาการความสัมพันธ์ อาเซียน กับ ญี่ปุ่น ที่จนถึงยุคสมัยของรัฐบาลอาเบะ ตั้งแต่ปี2013 เป็นต้นไป ก็มีนโยบายต่ออาเซียนในฐานะที่อาเซียนเป็นกลไกสำคัญในการบรรลุยุทธศาสตร์ความ มั่นคงและความอยู่รอดของญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน

เราจะพอลหาข้อเปรียบเทียบในแง่หลักนิยามนั้น จะพบว่าใจความสำคัญที่หลักนิยามของฟูกูตะได้รับ การยกย่องนั้น องค์ประกอบสำคัญ ของ หลักนิยาม นี้ ไข่แค่ สุนทรพจน์ที่บอกถึงทิศทางและวิสัยทัศน์ ของญี่ปุ่นต่อการมีปฏิสัมพันธ์ในภูมิภาค เท่านั้น แต่ เป็น ความจริงใจ ของ แนวคิด “ใจถึงใจ”(Heart To Heart) ที่จะผนึกความเข้มแข็งแห่งสามัคคีภาพและความปรองดอง โดยร่วมมือกับประเทศอื่นๆ นอกภูมิภาคซึ่งที่จิตใจเหมือนกัน จนได้รับการยอมรับจากประเทศในอาเซียน เองนั้น ในข้อเท็จจริง เราจะพบว่า นักเรียนของอินโดนีเซียและหลายคน ต่างเรียก ฟูกูตะ ทาเคโอะ ด้วยความเคารพ ว่า ป่า

รวมถึงสมาชิกผู้ผ่าน โครงการเรือเหาวชนเอเชียอาคเนย์ ที่ก่อตั้งโดยฟูกูดา⁴ เช่นกัน และ แม้แต่ เอกอัครราชทูตสหรัฐประจำญี่ปุ่น ยังเรียกทักทายตัว นายฯ ฟูกูดา ว่า Mr.Fukuda Doctrine ⁵ ดังนั้นแล้ว หลักนิยมฟูกูดา นั้น ไม่ได้มาแบบโชคช่วย แต่ต้องผ่านการยอมรับ รวมถึง สมาชิกของ อาเซียนด้วย ซึ่งเหล่านี้ คือ ส่วนสำคัญที่หากจะเปรียบเทียบถึงยุคปัจจุบันสมัยรัฐบาลอาเบะเองนั้นเรา จะพบว่า นโยบายที่เป็นอยู่นั้นยังไม่ได้รับการยอมรับเป็น หลักนิยม เป็น ลัทธิ ขนาดนั้น เหมือนกับที่ เคยเกิดขึ้นกับ หลักนิยมฟูกูดา ที่เป็นรากฐานสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้

วรรณกรรมที่กล่าวถึง หลักนิยมอาเบะ

สำหรับการเปรียบเทียบระหว่างสองยุคสมัย คือ หลักนิยมฟูกูดา และ หากจะเปรียบเทียบ กับ หลักนิยมอาเบะ ในความหมายของหนังสือ *Japan's Foreign and Security Policy Under The ABE Doctrine : New Dynamism or New Dead End ?* ⁶ โดย Christopher W. Hughes เอง นั้น จะพบว่า การมองพลวัตทางความมั่นคงที่อาเบะวางนโยบาย ปัจจัยที่จะทำให้ถูกเรียกว่า หลัก นิยม ในแง่ระหว่างประเทศนั้น เปลี่ยนไป กล่าวคือ หลักนิยมของอาเบะ ในทัศนะของ Hughes นั้น เป็นไปในแง่ ลัทธิแก้ (Revisionist) ของ หลักนิยมโยชิเดะ (Yoshida Doctrine) ที่เป็นนโยบายยึดโยง หลายอย่าง ในแง่ระหว่างประเทศขึ้นตรงด้วยความเห็นชอบของสหรัฐฯ แต่กลับกันในแง่ของอาเบะจะ เริ่มมีความยึดโยงดังกล่าวที่ลดลงและมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น แม้จะไม่ถึงขนาดฉีกตรงข้ามกับ นโยบายสหรัฐฯ เหมือนกับที่เกิดขึ้นกับ “หลักนิยมฟูกูดา” (Fukuda Doctrine)

ในแง่นี้หากจะกล่าวในแง่การจัดประเภทการวางนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นโดย นักวิชาการ อย่าง Suetō Sudo ในแง่นี้อาจจัดเป็น แบบลูกผสมสายกลาง (intermediate) คือ อาเบะมีความ เป็นตัวของตัวเองมากขึ้นในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ (แม้จะไม่ถึงขนาดแบบที่ไม่ยึดโยงกับ ความเห็นชอบของสหรัฐฯเลย ที่เห็นได้ใน หลักนิยมฟูกูดา จากการแหวกออกมาจากนโยบายสหรัฐฯ ที่ถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ “หลักนิยมฟูกูดา” นั้นผลักดันบทบาทของ ญี่ปุ่นกลับคืนสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกครั้งหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ดังที่กล่าวไว้

⁴ ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์, "นโยบายเอเชียอาคเนย์ของญี่ปุ่น: ลัทธิฟูกูดา," วารสารไทย-ญี่ปุ่นศึกษา 2, no. 5 (1985), <https://so2.tci-thaijo.org/index.php/japanese/article/view/52929/43960>.

⁵ B. Edström, *Japan's Evolving Foreign Policy Doctrine: From Yoshida to Miyazawa* (Palgrave Macmillan UK, 2016). https://books.google.co.th/books?id=ZkO_DAAAQBAJ.

⁶ C. Hughes, *Japan's Foreign and Security Policy Under the 'Abe Doctrine': New Dynamism or New Dead End?* (Palgrave Macmillan UK, 2015). <https://books.google.co.th/books?id=BN-pBwAAQBAJ>.

ในข้างต้น) ซึ่งหนังสือของ Hughes ก็จะถูกถึงและตีความนโยบายต่างประเทศของสมัยรัฐบาลอาเบะ ถึง ช่วงปลาย สมัยรัฐบาล บาร์ค โอบามา ของสหรัฐฯ ที่มีความเกี่ยวข้องกับนโยบาย TPP เสียมากกว่า ซึ่งสถานการณ์หลังจากที่หนังสือเล่มนี้ได้วิเคราะห์นั้นก็มีความเปลี่ยนแปลงไปมาด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ในแง่ของอาเบะเอง ในทัศนะของผู้เขียนมองว่า แม้อาเบะจะเริ่มมีแนวทางการดำเนินนโยบายในแบบของตัวเองมากขึ้น เช่น การไปเยือนศาลเจ้ายาสุกุนิ และ มีการเพิ่มนโยบายในแง่ความมั่นคงมากขึ้น เช่น การตั้งกระทรวงกลาโหม ในวันที่ 9 มกราคม ปี 2007 ช่วงสมัยแรกของการดำรงตำแหน่ง การมีแผนการเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ซึ่งเรียกเสียงประท้วงแข็งแรงแไปทั่วทั้งใน และนอก ประเทศญี่ปุ่น ดังนั้น หากจะเปรียบเทียบกับ ในแง่ หลักนิยม ฟุกุตะ แล้ว หลักนิยมฟุกุตะ นั้น ได้รับการยอมรับจากผู้มีปฏิสัมพันธ์ด้วยอย่างที่ได้อธิบายมาในบทความวรรณกรรมที่ผ่านมาข้างต้นแล้ว แต่ หลักนิยมอาเบะ(ในทัศนะของ Hughes) นั้นไม่ได้รับการยอมรับจนติดตลาดในแง่การถูกนำมาเป็น ที่ถูกกล่าวขานยกย่องว่าเป็น หลักนิยม(Doctrine) ขนาดนั้น

รวมถึงข้อเท็จจริง คือ สมัยของรัฐบาลอาเบะ ก็ยังไม่จบสมัย ที่จะมียุทธศาสตร์คนใหม่ในปัจจุบัน และ สถานการณ์ของโลกนั้นมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ที่ต้องมีการรับมือกับปรากฏการณ์ต่างๆของโลกที่ไม่มีความแน่นอน อยู่ตลอด ดังนั้นในหนังสือเล่มดังกล่าว เราอาจจะนำมุมมองของผู้เขียนหนังสือ มาศึกษาและ ต่อยอด จากช่วงเวลาที่ถูกเขียนไว้ เพื่อเป็นมุมมองที่จะสามารถนำมาใช้วิเคราะห์ต่อในช่วงเวลาต่อมาที่ตรงกับขอบเขตการวิจัยสารนิพนธ์ฉบับนี้ ที่นโยบายและ ยุทธศาสตร์นั้นเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และจะได้ถูกวิเคราะห์ตามสถานการณ์และ ปรากฏการณ์ทางปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น

วรรณกรรมที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของญี่ปุ่น-อินเดียในแง่การเชื่อม 2 มหาสมุทรในกรอบอินโดแปซิฟิก หากจะศึกษาในแง่นโยบายของอาเบะนั้น เราสามารถพบว่า อาเบะเป็นนายกรัฐมนตรี 2 สมัยที่มีความคงเส้นคงวาในแนวทางการดำเนินยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ ที่เราจะใช้ต่อยอดในการศึกษา ความมั่นคงของญี่ปุ่นต่ออาเซียน โดยทำความเข้าใจ รัฐบาลอาเบะ ผ่านแนวคิด ”อินโดแปซิฟิก” ได้ ในสารนิพนธ์ เราสามารถ ศึกษาได้จากงานวิจัย ของ ศาสตราจารย์ ดร. กิตติ ประเสริฐสุข ที่ศึกษา การวางนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นผ่านงานวิจัย “ความสัมพันธ์ ญี่ปุ่น-อินเดีย ในโครงสร้างอำนาจ

ที่กำลังเปลี่ยนแปลง⁷” ด้วยเหตุที่ แนวคิด อินโดแปซิฟิก เป็นแนวคิดที่จะเชื่อมโยงระหว่าง 2 มหาสมุทร คือ แปซิฟิก และ อินเดีย เพื่อรักษาเสถียรภาพความมั่นคงของญี่ปุ่นผ่านเส้นทางของสอง มหาสมุทรนี้ (อาเซียนก็เป็นกึ่งกลางระหว่าง 2 มหาสมุทรนี้) โดย งานวิจัยที่ถูกทำให้เป็นหนังสือ ที่เล่า ถึงที่มาที่ไปของความสัมพันธ์ของประเทศเกาะในตะวันออกไกล กับ ประเทศอนุทวีปบนแผ่นดินใหญ่ โดยหนังสือเล่มนี้ ใช้ ทฤษฎีสัจนิยมเชิงโครงสร้าง (Structural Realism) และ การถ่วงดุลภัยคุกคาม (Threat Balancing) มาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทั้งสองชาติ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ ก็เล่าถึงความสัมพันธ์ ระหว่างสองชาติในช่วงศตวรรษที่ 21 ที่ไม่ใช่แค่เฉพาะช่วงการเป็นรัฐบาลของอาเบะ ยังรวมถึงช่วงโคอิ ชูมิ และของนายกรัฐมนตรีทำอื่นด้วยเช่นกัน แต่นอกเหนือจากความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นและอินเดียตาม ชื่อหนังสือ ก็ยังเล่าถึงความถึงความสัมพันธ์ของสหรัฐและอินเดีย ความสัมพันธ์จีนแผ่นดินใหญ่กับ อินเดีย หรือแม้แต่บางช่วง ที่ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ ได้พูดถึงความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นและจีนเข้าไปด้วย เช่นกัน ซึ่ง โดยรวมแล้ว วรรณกรรมเล่มนี้ เป็นตัวตั้งต้นที่จะเป็นข้อมูลหลักฐานทฤษฎีที่ผ่านการ วิเคราะห์และจะสามารถใช้ไปต่อยอดในการดูวิวัฒนาการความเป็นมาของการดำเนินนโยบาย ต่างประเทศและการดำเนินยุทธศาสตร์ของรัฐบาลชินโซ อาเบะ ที่มีปฏิสัมพันธ์กับประเทศที่มีผลทาง ยุทธศาสตร์ ซึ่งหากจะกล่าวโดยสรุปในเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ ใจความสำคัญจะมุ่งชี้ให้เห็นว่าใน ศตวรรษที่ 21 ญี่ปุ่นได้รับผลกระทบโดยตรงจากการทะยานขึ้นมาของจีนในทุกมิติ ทั้งการเมือง ความ มั่นคง และ เศรษฐกิจ ต่างๆ ซึ่งการมาแทนที่ ความเป็นมหาอำนาจของญี่ปุ่น(ที่เป็นมาช่วงยุค 80) โดย จีน นั้นทำให้ญี่ปุ่นต้องปรับยุทธศาสตร์เพื่อปรับตัวและรักษาผลประโยชน์ของตนเอาไว้ ด้วยวิธีการชะงัก ความสัมพันธ์กับพันธมิตรดั้งเดิม คือ สหรัฐฯ และ แสวงหาพันธมิตรใหม่ เพื่อบรรลุวาระซ่อนเร้นที่จะ ถ่วงดุลกับจีน และ อินเดีย คือ หนึ่งในตัวเลือกที่ญี่ปุ่นจะใช้เล่นนั้นด้วยเช่นกัน ซึ่งหนังสือเล่มนี้ ชี้ให้เห็น ว่าความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นและอินเดียเป็นตัวอย่างที่จะสะท้อนการปรับตัวในโครงสร้างที่ เปลี่ยนไป ในกระดานหมากการเมืองโลกนั่นเอง

เหล่านี้ คือวรรณกรรมที่สามารถนำไปต่อยอดเพื่อการวิเคราะห์และตอบคำถามการวิจัย ที่จะ วิเคราะห์แนวคิดอินโดแปซิฟิกโดยญี่ปุ่น เชื่อมโยงกับอาเซียน รวมถึง การออกแบบปฏิสัมพันธ์ความ ร่วมมือด้านความมั่นคงของญี่ปุ่น คือ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ ต่อไป

⁷ ศ.ดร.กิตติ ประเสริฐสุข, ความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-อินเดีย ในโครงสร้างอำนาจที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลง (ปทุมธานี: สถาบันเอเชีย ตะวันออก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2018).

กรอบแนวคิด/ทฤษฎี ที่ใช้วิเคราะห์

การถ่วงดุลอำนาจแบบละมุนละม่อม (Soft Balancing) เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจาก ทฤษฎี ถ่วงดุลอำนาจ Balance of Power ซึ่งในแง่ “ทฤษฎีถ่วงดุลอำนาจแบบละมุนละม่อม”(Soft Balancing) นั้นจะใช้ อำนาจแบบละมุนละม่อม ที่ไม่ใช่ศักยภาพความรุนแรงทางทหารมาเกี่ยวข้อง เป็นเครื่องมือชีวิต โดยการถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม จะใช้ “ความร่วมมือ” เป็นการแข่งขันจัดการ ความสมดุลทางอำนาจ เพื่อถ่วงดุลอำนาจของชาติมหาอำนาจ โดย ชาติเล็กๆที่มีศักยภาพจำกัดกว่า ผ่าน ความร่วมมือ การรวมกลุ่ม ผ่านสถาบันระหว่างประเทศ และ องค์กรระหว่างประเทศ ที่แตกต่าง จากการมีปฏิสัมพันธ์ในแบบที่แข็งกร้าวบีบบังคับมาให้ได้ซึ่งสิ่งที่ต้องการ ผ่านกำลังทหาร ซึ่งความเสี่ยงที่จะสูญเสียทางร่างกาย ชีวิต ทรัพย์สินจะมีมากกว่า

นักวิชาการ ที่ใช้แนวคิด การถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม Soft Balance นี้ที่โด่งดัง คือ T.V.Paul ที่ได้เขียนหนังสือชื่อ Restraining Great Powers : Soft Balancing from Empires to the Global Era⁸ เขาได้แบ่งประเภทของ การถ่วงดุล ไว้เป็น3ประเภท 1.การถ่วงดุลอำนาจอย่างแข็งกร้าว (hard balancing) 2.การถ่วงดุลอำนาจอย่างแข็งกร้าวแบบจำกัด (Limited hard balancing) และ 3.การถ่วงดุลอำนาจแบบละมุนละม่อม (Soft balancing)⁹

โดย 1.การถ่วงดุลอำนาจอย่างแข็งกร้าว (hard balancing) เป็นการมองความมั่นคงแบบดั้งเดิมทางการใช้อำนาจและความสามารถทางการทหาร ที่ใช้ความร่วมมือเป็นพันธมิตรทางการทหารอย่างเป็นทางการ ในการถ่วงดุล เช่น NATO และ Warsaw pact เป็นต้น 2.การถ่วงดุลอำนาจอย่างแข็งกร้าวแบบจำกัด (Limited hard balancing) คล้ายกับแบบแรก แต่ เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เป็น ความร่วมมือพันธมิตรแบบหลวมๆ ไม่ใช่เชิงสถาบันระหว่างประเทศ เป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ทางความมั่นคง(แบบดั้งเดิม)ทางการทหาร เช่น ความร่วมมือ Quadrilateral Partnership ของ สหรัฐ อินเดีย ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เป็นต้น และ 3.การถ่วงดุลอำนาจแบบละมุนละม่อม (Soft Balancing) ที่ไม่ได้ขึ้นกับการใช้เครื่องมือทางการทหารในการถ่วงดุลเหมือนกับสองประเภทแรกก่อนหน้า แต่ใช้ในเชิงสถาบัน(องค์กรระหว่างประเทศ) ความร่วมมือทางการทูต นับรวมแม้แต่ การถ่วงดุลด้วยวิธีแทรกแซงคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ยกตัวอย่างเช่น UN สหประชาชาติ ที่เป็นสถาบันทางการเมืองระหว่าง

⁸ T.V. Paul, *Restraining Great Powers: Soft Balancing from Empires to the Global Era* (Yale University Press, 2018). <https://books.google.co.th/books?id=KRttDwAAQBAJ>.

⁹ "Professor Paul looks to “soft balancing” for the future of international politics," updated 19th Sep 2018 2018, accessed April 6, 2020, <https://www.mcgill.ca/arts/article/professor-paul-looks-soft-balancing-future-international-politics>.

ประเทศ ที่มีการถ่วงดุล(แบบไม่ใช้กำลังทางทหารปะทะกันระหว่างมหาอำนาจ) แต่ มีมิติแทรกแซง
คว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ผ่านการถ่วงดุลอำนาจในเชิงสถาบัน เป็นต้น

ซึ่งเราไม่สามารถปฏิเสธได้ถึง การถ่วงดุลอำนาจจะมุนละม่อมแบบนี้เป็นเครื่องมือของทุกประเทศ
รวมถึงแม้แต่ ซาติมหาอำนาจ ที่จะใช้มีปฏิสัมพันธ์กับ ซาติเล็กๆที่ศักยภาพน้อยกว่า เพื่อให้ได้สิ่งที่ตัว
ต้องการด้วยเช่นกัน โดยผ่านสถาบันและองค์การระหว่างประเทศ และซาติมหาอำนาจเองก็ใช้
แข่งขันกับซาติมหาอำนาจอีกขั้วในการมีปฏิสัมพันธ์กับซาติเล็กๆที่มีศักยภาพจำกัดกว่าเพื่อให้ได้มาซึ่ง
ที่ต้องการ และ ซาติเล็กๆที่มีศักยภาพจำกัดกว่าก็ทำการนำซาติมหาอำนาจที่มีศักยภาพสูงกว่าตัวมา
ทำการถ่วงดุลอำนาจกันเอง เป็นวิธีการมีปฏิสัมพันธ์ต่อมหาอำนาจเพื่อความอยู่รอดของตน ผ่าน
สถาบันและองค์การระหว่างประเทศ ที่มีการแลกเปลี่ยนต่างตอบแทน ด้วยเช่นกัน

ดังนั้นการถ่วงดุลอำนาจอันละมุนละม่อม(Soft Balancing) ก็เป็นเครื่องมือของการมีปฏิสัมพันธ์
เพื่อความอยู่รอดของรัฐที่เล็กกว่าที่มีศักยภาพจำกัดกว่า ด้วยเช่นกัน โดยอาศัยความร่วมมือความ
ช่วยเหลือสนับสนุน ต่างๆ เช่น เม็ดเงินลงทุน การสนับสนุน ในแง่ต่างๆ เป็นเครื่องมือที่ใช้ต่อรอง หรือ
ใช้บรรลุปเป้าหมายต่างๆของรัฐ จนมาถึงส่วนที่ การถ่วงดุลอำนาจกันแบบละมุนละม่อม จะมีปัจจัย
การใช้สถาบันทางการเมืองระหว่างประเทศ มาเป็นเครื่องมือเวทีต่อรองส่วนหนึ่งด้วยเสมอ

หากจะกล่าวโดยสรุป แนวคิดนี้ เป็นแนวคิดที่สามารถใช้อธิบายการมีปฏิสัมพันธ์ด้วย”ความ
ร่วมมือ”ระหว่าง รัฐมหาอำนาจกับรัฐที่เล็กกว่าที่มีศักยภาพจำกัดกว่า ผ่านสถาบันองค์การความร่วมมือ
ระหว่างประเทศต่างๆ เพื่อการสนับสนุนในมิติต่างๆ และ เป็นเครื่องมือในการต่อรองเพื่อบรรล
เป้าหมายต่างๆของรัฐ ซึ่งสิ่งที่ตามมาจะทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในแง่
ความร่วมมือต่างๆมากมายระหว่างขั้วอำนาจของมหาอำนาจและประเทศที่เล็กกว่า ซึ่งแนวคิดนี้จะ
เป็นแนวทางที่ใช้อธิบายและทำความเข้าใจปรากฏการณ์การมีปฏิสัมพันธ์ความร่วมมือระหว่าง
ประเทศในภูมิภาคกับมหาอำนาจ ผ่านสถาบันองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ ได้เป็นอย่างดี
โดยเฉพาะ ปรากฏการณ์ การแข่งขันการขยายอิทธิพลระหว่างจีนและสหรัฐในภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ ก็สามารถใช้นี้เป็นแนวทางในการอธิบายการมีปฏิสัมพันธ์ในภูมิภาคของ
มหาอำนาจได้เช่นกัน ที่แม้แต่ญี่ปุ่นก็เลือก อาเซียน ที่เป็นสถาบันองค์การความร่วมมือระหว่าง
ประเทศส่วนภูมิภาค เป็นตัวเลือกในการที่จะมีปฏิสัมพันธ์เพื่อใช้ถ่วงดุลอำนาจ ในแผน Free and
Open Indo-pacific หรือ แม้แต่ญี่ปุ่นเองที่ได้ออกแบบการมีปฏิสัมพันธ์ด้านความมั่นคงทางทหารจน
เกิด ความร่วมมือ ชื่อ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์(Vientiane Vision) ที่เป็นความร่วมมือด้านความมั่นคง

ของญี่ปุ่นกับอาเซียน ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือทางความมั่นคงกับในภูมิภาคที่มีวาระซ่อนเร้นในการถ่วงดุลอำนาจกับจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย :

1. เพื่อทำความเข้าใจการปรับบทบาทยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น Free and Open Indo-Pacific และ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ (Vientiane Vision) ของญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
2. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เกี่ยวข้องกับ การเมืองระหว่างประเทศ และ การถ่วงดุลอำนาจ กับ ประเทศมหาอำนาจระดับโลกที่เข้ามามีอิทธิพลในพื้นที่ภูมิภาค อย่าง สหรัฐฯ และ จีน
3. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์การตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ความมั่นคงญี่ปุ่นของประเทศสมาชิกการรวมกลุ่มในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ขอบเขตการวิจัย : สารนิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษานโยบายญี่ปุ่นต่ออาเซียน โดยจำกัดขอบเขตด้านช่วงเวลาระหว่าง 2016-2019 (อาเบะได้เริ่มประกาศนโยบายอินโดแปซิฟิก และมีการริเริ่ม วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ เมื่อปี2016) เพราะ ช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งที่จะเปลี่ยนประธานาธิบดีของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นความไม่แน่นอนและยังซับซ้อนต่อการดำเนินนโยบายที่ต่อเนื่อง ดังนั้น ห้วงเวลานี้จึงต้องมีมาตรการรองรับความเปลี่ยนแปลงเชิงยุทธศาสตร์ โดยการประกาศนโยบาย อินโดแปซิฟิก ของญี่ปุ่น และ ญี่ปุ่นใช้กรอบความร่วมมือ Free and Open Indo-Pacific (FOIP) รวมถึง วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ Vientiane Vision ในการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทหารกับอาเซียน ซึ่งสารนิพนธ์นี้ใช้เป็นกรณีศึกษา2ตัวดังกล่าว โดยมองว่า กรอบความร่วมมือนี้จะสามารถทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศผ่านยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อความอยู่รอดของญี่ปุ่นและสร้างองค์ความรู้ที่จะทำความเข้าใจยุทธศาสตร์ความร่วมมือดังกล่าว

วิธีวิจัย : สารนิพนธ์นี้ใช้ statement Analysis ซึ่งวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จาก หลักฐานปฐมภูมิ (Primary sources) เอกสารเผยแพร่แผน Free and Open Indo-Pacificของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น และ เอกสารเผยแพร่กระทรวงกลาโหม ญี่ปุ่น ที่เป็นรายงานประจำปี รวมถึงแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ Vientiane Vision และ สุนทรพจน์ที่เผยแพร่สาธารณะของชินโซ อาเบะ ปี2016 รวมถึง ใช้ หลักฐานทุติยภูมิ (Secondary sources) คือ บทความทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงที่ว่าด้วยปฏิสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น งานของ Sueo Sudo ที่เขียนถึงพัฒนาการความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ งานที่ว่าด้วยความมั่นคงของญี่ปุ่น ของ Ken Jimbo เป็นต้น

โครงสร้างการนำเสนอแต่ละบท :

บทที่1 : ข้อเสนองานวิจัยสารนิพนธ์

บทที่2 : ภูมิหลังของปัญหา

บทที่3 : ตอบคำถามการวิจัย

บทที่4 : บทสรุป

บทที่ 2

ภูมิหลังของปัญหา

ในบทนี้จะพูดถึงความเป็นมาและภูมิหลัง โดยสังเขป ของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนมาเป็นช่วงสงครามเย็น จนเข้าสู่ ความเป็นมาของความร่วมมือระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่น จนถึง ช่วงเวลาที่ต้องการศึกษา คือ ช่วงปี 2016 เป็นต้นไป ที่เป็นช่วงการเริ่มต้น นโยบายอินโดแปซิฟิก (Indo-Pacific Policy) ที่จะเชื่อมสองมหาสมุทร (มหาสมุทรแปซิฟิก-มหาสมุทรอินเดีย) ในฐานะพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญ และ ญี่ปุ่นมีความร่วมมือความมั่นคงทางทหารกับอาเซียน คือ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ (Vientiane Policy) มาเป็นปัจจัยที่ใช้ศึกษายุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างมีนัยยะสำคัญ ที่จะเชื่อมโยงกับวิธีการวางนโยบาย ยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ กับ แนวคิดการ ถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม (Soft Balancing) ของ นักวิชาการ T.V. Paul ซึ่งจะทำให้เข้าใจพลวัตความเปลี่ยนแปลงเชิงยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นมากขึ้น

ความเป็นมาของการดำเนินนโยบายยุทธศาสตร์ต่างประเทศของญี่ปุ่นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

หลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่น เป็นประเทศที่พ่ายแพ้สงครามที่ต้องได้รับการฟื้นฟู ห้วงเวลาการฟื้นฟูดังกล่าว สหรัฐฯ ในฐานะผู้ชนะสงครามนั้นเป็นผู้สนับสนุนการฟื้นฟูหลักกับญี่ปุ่นหลังสงคราม¹⁰ ซึ่งมีนโยบายปฏิรูปประชาธิปไตย (Democratization) โดย มีการร่างรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกขนานนามว่า “ฉบับสันติภาพ” โดยยึดถือหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1. อำนาจอธิปไตยของประชาชน 2. เคารพสิทธิมนุษยชน และ 3. สันตินิยม ที่บังคับใช้มาจนถึงในปัจจุบันนี้ ซึ่งการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีผลให้ มีการปฏิรูประบบภาษี มีการปฏิรูปที่ดิน ทำให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีการยอมรับเสรีภาพการแสดงออกทางความคิด ไม่ว่าจะการแสดงออกทางกิจกรรมทางการเมือง เสรีภาพการตีพิมพ์สิ่งพิมพ์ทางการเมืองใดๆ และ ยังผลให้เกิดการกวาดล้างปัจจัยที่เคยส่งเสริมลัทธิทหารนิยมอันเป็นสาเหตุของการก่อสงครามในญี่ปุ่นออกไป คือ การกวาดล้างกลุ่มบุคคลที่มีหัวคิดทางการเมืองชาตินิยมจนล้นเกินแบบขว้างจัดที่ฝันเพียงถึงการฟื้นฟูระบบลัทธิทหารนิยมก่อนยุคสงคราม รวมถึง กวาดล้างผู้ที่ให้ความร่วมมือกับการทำสงครามที่ผ่านมา ต่างถูกขับไล่ออกจากวงการ การเมือง และวงการธุรกิจ มีการสลาย ไชบัตสึ (กลุ่มอิทธิพลทาง

¹⁰ Christopher S Goto-Jones, *Modern Japan : A Very Short Introduction* trans. พลอยแสง เอกญาติ (กรุงเทพฯ: Open World, 2009).

อุตสาหกรรมในญี่ปุ่น) ทำให้เกิดผลที่ตามมา คือ ผู้ที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไปถูกปลดจากตำแหน่ง ผู้เคยมีอิทธิพลในแต่ละองค์กรสูญเสียอำนาจ และถูกแทนที่ด้วย คนหนุ่มสาวที่มีความสามารถเข้ารับตำแหน่งด้วยอุดมการณ์ใหม่ ซึ่งปัจจัยสิ่งต่างๆของการออกแบบวางระบบทางสังคมเหล่านี้ รวมถึงขาดแคลนความเสียหายในจิตใจที่ชาวญี่ปุ่นได้เผชิญต่อการสูญเสียทาง ร่างกาย ชีวิต และ ทรัพย์สิน ที่สงครามได้พรากไปจากพวกเขาเหล่านั้น ทำให้ กลุ่มชาวจัดที่ได้ประโยชน์จากสงคราม สูญเสียอำนาจ และไม่อาจหยั่งรากฐานใดๆได้อีก

แม้การควบคุมและปฏิรูปญี่ปุ่นของนายพลดักลาส แมคอาเธอร์ ผู้บัญชาการกองกำลังสูงสุดฝ่ายสัมพันธมิตร (GHQ) ตั้งแต่ปี 1945 จะนำระบอบประชาธิปไตย และสิทธิเสรีภาพมาให้ชาวญี่ปุ่น แต่กระนั้นในอีกด้านหนึ่ง ของช่วงแรก แมคอาเธอร์กลับเพิกเฉยต่อปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ โดยเฉพาะอัตราเงินเฟ้อและการว่างงานที่สูงลิ่ว มิหนำซ้ำ ยังออกนโยบายแข่งแข่งอุตสาหกรรมญี่ปุ่นไม่ให้เติบโตได้อีก เช่น ห้ามการผลิตรถยนต์, เครื่องบิน เรือขนาดใหญ่ หรือจำกัดปริมาณการผลิตเหล็ก เพราะกลัวญี่ปุ่นจะแอบเอาไปสร้างอาวุธ นอกจากนี้ แมคอาเธอร์ยังเตรียมเสนอร่างกฎหมายยุบบริษัท อุตสาหกรรมของญี่ปุ่นกว่า 300 แห่ง หลังจากก่อนหน้านี้ได้มีการยุบกลุ่มทุนผูกขาด Zaibatsu เช่น Mitsubishi Mitsui Sumitomo แบบถอนรากถอนโคน จนแตกออกเป็นบริษัทย่อยหลายร้อยแห่งไปแล้ว (ก่อนสงครามโลก Zaibatsu ผูกขาดมากเกินไป แต่ตอนนี้ขาดเสถียรภาพมากเกินไป)

ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำของญี่ปุ่น ได้ทำให้พรรคการเมืองฝ่ายซ้าย เช่น พรรคสังคมนิยม และพรรคคอมมิวนิสต์ เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว สร้างความกังวลให้กับรัฐบาลสหรัฐฯเป็นอย่างมาก ในปี 1948 ประธานาธิบดีทรูแมน ได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ระดับสูง 2 คน คือ George F Kennan ผู้อำนวยการฝ่ายนโยบาย กระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐฯ และ William Draper Junior เลขาธิการกองทัพบกสหรัฐฯ เดินทางไปญี่ปุ่นเพื่อกดดันให้แมคอาเธอร์เปลี่ยนนโยบายจาก การลงโทษ ไปเป็น การฟื้นฟูญี่ปุ่น โดยนักประวัติศาสตร์ได้เรียกช่วงเวลานี้ว่า "Reverse Course" ภายใต้ Reverse Course แมคอาเธอร์ได้ทยอย ยกเลิกกฎหมายห้ามหรือจำกัดการผลิตในภาคอุตสาหกรรม และอนุญาตให้บริษัทในกลุ่ม Zaibatsu เดิม กลับมารวมตัวกันแบบหลวมๆ ผ่านการถือหุ้นไขว้กัน โดยความสัมพันธ์แบบใหม่นี้มีชื่อเรียกว่า "Keiretsu" (สหรัฐฯต้องการให้ Keiretsu เป็นกลไกหลักในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ) ในขณะเดียวกัน รัฐบาลสหรัฐฯยังได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาช่วยปฏิรูประบบการเงิน-การคลังสาธารณะของญี่ปุ่น จนอัตราเงินเฟ้อค่อยๆลดลงสู่ระดับปกติ อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจญี่ปุ่นในภาพรวมยังคงไม่ฟื้นตัว เพราะสินค้าต่างๆจากภาคอุตสาหกรรมยังขายไม่ค่อยได้ (ตอนนั้นคนญี่ปุ่นส่วนใหญ่ยังยากจน ขณะที่เศรษฐกิจโลกก็ยังไม่ฟื้นจากสงคราม)

จนกระทั่งเกิดสงครามเกาหลีในปี 1950 กองทัพสหรัฐฯและพันธมิตร จึงได้ส่งซ้อยุทธปัจจัยต่างๆ เช่น ชุดทหาร อาหารกระป๋อง วิทยุสื่อสาร รถจี๊ป รถบรรทุก ฯลฯ จากญี่ปุ่นไปเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เศรษฐกิจญี่ปุ่นฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว โดย GDP และการจ้างงานได้กลับสู่ระดับก่อนเกิดสงครามโลก ครั้งที่ 2 อีกครั้ง นอกจากนี้ในระหว่างที่เกิดสงครามเกาหลี (1950 - 1953) ญี่ปุ่นก็ได้รับเอกราชคืนมาอย่างสมบูรณ์ ตามสนธิสัญญาสันติภาพซานฟรานซิสโก ซึ่งมีผลบังคับใช้ในปี 1952

ในด้านการเมือง รัฐบาลสหรัฐฯ ได้กดดันให้แมคอาเธอร์เลิกการตัดสินใจ และนิรโทษกรรม นักการเมืองฝ่ายขวาหลายร้อยคน เพื่อให้พวกเขาสามารถไปต่อสู้และป้องกันไม่ให้ฝ่ายซ้ายได้เป็นรัฐบาล ต่อมาในปี 1955 นักการเมืองฝ่ายขวาของญี่ปุ่น ได้รวมตัวกันก่อตั้งพรรคเสรีประชาธิปไตย (LDP) เพื่อความเป็นเอกภาพ โดยในช่วงทศวรรษที่ 1950-1960 สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ (CIA) ได้แอบให้เงินสนับสนุนพรรค LDP มูลค่าหลายล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อสร้างความได้เปรียบเหนือพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม¹¹

ในขณะเดียวกัน สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีความตึงเครียดสูง สงครามกลางเมืองจีนต่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนในปี 1949 และเกิดสงครามเกาหลีในปี 1950 รัฐบาลสหรัฐฯ และญี่ปุ่น ได้เห็นชอบร่วมกันว่าญี่ปุ่นควรที่จะจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธขึ้นมาอีกครั้ง หลังจากที่กองทัพอจักรวรรดิญี่ปุ่น (Imperial Japanese Army) ถูกยุบไปในปี 1945 เพื่อป้องกันภัยคุกคามที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งจากภายในและภายนอก นำไปสู่การจัดตั้งกองกำลังตำรวจสำรอง (National Police Reserve) ขึ้นในปี 1950 และต่อมาในปี 1954 ได้ยกฐานะ กองกำลังตำรวจสำรอง (National Police Reserve) ขึ้นเป็น กองกำลังป้องกันตนเอง (Japan Self Defense Forces) ซึ่งในทางนิตินัย มีสถานะเป็นหน่วยงานพลเรือน เพื่อไม่ให้ขัดกับรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ที่ห้ามญี่ปุ่นมีกองทัพ

การสนับสนุนการฟื้นฟูประเทศครั้งนี้ มีผลทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ให้ ญี่ปุ่นกลายเป็นพันธมิตรสำคัญของสหรัฐฯ¹² ทางฝั่งแปซิฟิกไปโดยปริยาย ด้วยเหตุผลทางภูมิยุทธศาสตร์ สหรัฐฯจะ

¹¹ "C.I.A. Spent Millions to Support Japanese Right in 50's and 60's," The New York Times Archives, 1994 accessed April 13, 2020, https://www.nytimes.com/1994/10/09/world/cia-spent-millions-to-support-japanese-right-in-50-s-and-60-s.html?fbclid=IwAR0zZYDCdjf1tZIGW1hmZ7OaC5fdASDsdplYnlahPyvaFyS0Sc_pkaO_VBM.

¹² อภิเชษฐ กาญจนดิฐ, "กองทัพ ความมั่นคง และ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของญี่ปุ่นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ถึงปัจจุบัน," วารสารปริชาต 2 (October 2006-March 2007), <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/70019/56877>.

ยังสามารถคงอิทธิพลอยู่ในภูมิภาคนี้ได้ โดยอาศัยความร่วมมือจาก ญี่ปุ่น ต่อไป และ ด้วยปัจจัยของ โครงสร้างทางสังคมแบบใหม่ที่ถูกออกแบบและได้รับการฟื้นฟู ให้ยึดหลักการไฝ่สันติ ปฏิเสธการเข้าร่วมสงคราม ทำให้นโยบายความมั่นคงบูรณาภาพทางดินแดน(รวมถึงการมีอยู่ของ นโยบาย ต่างประเทศ)ของญี่ปุ่นเอง ต้องมี สหรัฐอเมริกา เป็นหลักประกันและมีส่วนร่วมไม่ทางตรง ก็ทางอ้อม ด้วยเสมอ¹³

การเกิดขึ้นของ ปาฏิหาริย์ทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น (Japanese Economic Miracle) โดยมี “หลัก นิยมโยชิเดะ”¹⁴ (Yoshida Doctrine) คือ 1.การฟื้นฟูญี่ปุ่นเศรษฐกิจเป็นจุดมุ่งหมายขั้นมูลฐานของ ญี่ปุ่น และเพื่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่นแล้ว ญี่ปุ่นจะเป็นพันธมิตรกับ สหรัฐฯ 2.ญี่ปุ่นจะมีอาวุธและกอง กำลังทหารขนาดย่อมและจะหลีกเลี่ยงการเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหายุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ 3. ญี่ปุ่นจะพึ่งพาสหรัฐฯในการป้องกันประเทศ โดยยินยอมให้สหรัฐฯ เข้ามาตั้งฐานทัพ บก เรือ อากาศ ได้ เพื่อหลักประกันความมั่นคงระยะยาวให้ญี่ปุ่น นั้นทำให้เรื่องบังเอิญที่เกิดโดยญี่ปุ่นฝั่งเดียวไม่ แต่ เพราะสหรัฐฯเองก็เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญทางนโยบายกับญี่ปุ่นและเป็นผู้ให้การอนุมัติจนเกิด ปราบปรามการฉ้อโกง¹⁵ จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าความสัมพันธ์ของสหรัฐฯกับญี่ปุ่นจึงเหมือนกับ “ระบบ อุปถัมภ์” (Patron & Client) นั่นเอง

ซึ่งพลวัตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปาฏิหาริย์ทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น นี้ ทำให้ ญี่ปุ่น กลายเป็น ประเทศการค้า โดยญี่ปุ่นจะไม่สามารถมีเศรษฐกิจที่เข้มแข็งได้ หากการค้าต่างประเทศของ ตนถูกจำกัดโดยการเข้าไปพัวพันกับความขัดแย้งระหว่างประเทศ ซึ่งแน่นอนการแสดงออกนี้ในยุค สงครามเย็น บ่งบอกได้ว่า ญี่ปุ่น คำนึงถึงความอยู่รอด โดยมีเป้าหมาย คือ การเข้าสู่ตลาดเพื่อระบาย สินค้าและเป็นแหล่งทรัพยากร จากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังที่จะพบว่าใน ยุคช่วงทศวรรษ 1970 ที่มีการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายอย่างมีนัยยะสำคัญ ที่สหรัฐฯมีการประกาศ หลักนิยมกวม (Guam Doctrine)ของ ประธานาธิบดีนิกสัน และประกาศถอนตัวออกจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ของสหรัฐฯจากความบอบช้ำของสงครามเวียดนาม หลังจากนั้น ในช่วงรัฐบาลของ นายกฯ พุทตะ

¹³ นิพัทธ์พงษ์ พุมมา, "สหรัฐอเมริกากับการปฏิรูปญี่ปุ่นในช่วงการยึดครอง (ค.ศ.1945-1952) นโยบายและผลกระทบ," วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา 15, no. 2 (2011), <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/easttu/article/view/51165/42384>.

¹⁴ Bert Edström, "The Yoshida Doctrine and the Unipolar World," *Japan Forum* 16, no. 1 (2004).

¹⁵ Hughes Christopher W "Japans Doctoring of the Yoshida Doctrine," *Asia Policy* 4, no. 1 (2007).

ทาเคโอะ มี หลักนิยมฟูคูตะ¹⁶ (Fukuda Doctrine) เป็นตัวขับเคลื่อนนโยบายสำคัญ ที่ ญี่ปุ่น ประกาศตัวจะเป็นหุ้นส่วนของอาเซียนและกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ ทั้งสามในอินโดจีน (ลาว กัมพูชา เวียดนาม:ที่เวลานั้นยังไม่เป็นสมาชิกอาเซียน) ที่เสมอภาค และจะมีความร่วมมืออย่างจริงจังกับ ประเทศอาเซียน ในความพยายามของอาเซียนที่จะผนึกความเข้มแข็งแห่งสามัคคีภาพและความปรองดอง โดยร่วมมือกับประเทศอื่นๆนอกภูมิภาคซึ่งจิตใจเหมือนกัน (Heart To Heart) ซึ่ง หลักนิยมฟูคูตะ สะท้อนแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐบาลญี่ปุ่น ชูภารกิจขนาดใหญ่ และ ข้าราชการ ในหลาย มิติ

หลักนิยมฟูคูตะ : ปฐมบทแห่งการฟื้นฟูความสัมพันธ์ ระหว่าง ญี่ปุ่น กับ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังสงครามโลกครั้งที่2 ในบริบทสงครามเย็น

นักวิชาการ Sueo Sudo ที่สนใจนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น ได้แบ่งแยกประเภทนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นไว้ 3 ประเภท คือ 1.แบบกระแสหลัก (Main Stream) 2.แบบกระแสทางเลือก (Alternative) 3.แบบลูกผสม(กระแสหลักกับกระแสทางเลือก)-สายกลาง (Intermediate) ¹⁷ โดยนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น หากเป็นแบบกระแสหลัก จะเป็นแบบการโอนอ่อนตามนโยบายของ สหรัฐฯ ที่ญี่ปุ่นไม่เป็นตัวของตัวเอง ซึ่งมีตัวแบบ คือ “หลักนิยมโยชิเดะ” (Yoshida doctrine) แต่สำหรับแบบ กระแสทางเลือก (Alternative) จะเป็นในรูปแบบตรงกันข้ามกับกระแสหลัก คือ การออกนโยบายโดยไม่อิงความเห็นชอบใดๆกับสหรัฐฯ ยกตัวอย่าง เช่น “หลักนิยมฟูคูตะ” ที่แหวกออกมาจากนโยบายสหรัฐฯที่ลดบทบาทจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ “หลักนิยมฟูคูตะ” นั้นผลักดันบทบาทของญี่ปุ่นกลับคืนสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

สำหรับ” หลักนิยมฟูคูตะ ” นั้น มี3เสาหลัก คือ 1.ญี่ปุ่นจะไม่เป็นมหาอำนาจทางการเมือง 2.ญี่ปุ่นจะส่งเสริมความสัมพันธ์อันใกล้ชิดบนฐานคิดแบบ “ใจถึงใจ” (heart to heart) ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม กับ กลุ่มอาเซียน 3.ญี่ปุ่นจะดำเนินความสัมพันธ์อันสร้างสรรค์กับประเทศกลุ่มอาเซียน และ กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ ทั้งสามในอินโดจีน (ลาว กัมพูชา เวียดนาม:ที่เวลานั้นยังไม่เป็นสมาชิกอาเซียน) เป็นหุ้นส่วนอย่างเท่าเทียม และจะกระตุ้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่าง ประเทศสมาชิกอาเซียนกับประเทศในอินโดจีน¹⁸

¹⁶ จิตติวัฒน์พงค์, "นโยบายเอเชียอาคเนย์ของญี่ปุ่น:ลัทธิฟูคูตะ."

¹⁷ Sudo, *Japan's ASEAN Policy In search of Proactive Multilateralism.*

¹⁸ Sudo, *The Fukuda Doctrine and ASEAN : New Dimensions in Japanese Foreign Policy.*

แนวทางเหล่านี้จากสุนทรพจน์ที่มะนิลา ปี1977 พยายามสะท้อนออกมาว่า ญีปุ่นจะแสดงบทบาทให้เกิดคุณูปการแก่นานาชาติมากขึ้น โดยมุ่งเน้นที่ภูมิภาคเอเชีย ที่มีบทบาทจะเน้นด้าน non-military เพื่อไม่ให้ชาติอื่นหวาดระแวงญีปุ่น ญีปุ่นภายใต้การนำของ ฟูกูดา นั้น ความพยายามแสดงบทบาทในฐานะชาติเศรษฐกิจชั้นนำ ซึ่งเป็นสถานะใหม่ของญีปุ่น โดยเปิดการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกอาเซียน 5 ประเทศ และ ประเทศทั้ง3ในภูมิภาคอินโดจีน

แม้ในทางปฏิบัติ บทบาทของญีปุ่นในการเป็นสะพานเชื่อมระหว่างสมาชิกอาเซียน5ประเทศและประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ไม่ค่อยจะประสบความสำเร็จมากนัก¹⁹ ที่จะพบเห็นได้จากข้อเท็จจริง คือ ความช่วยเหลือที่ญีปุ่นให้แก่เวียดนามไม่ได้ทำให้เวียดนามลอยห่างออกจากสหภาพโซเวียต และภายหลังจากที่เวียดนามบุกกัมพูชาช่วงเดือนธันวาคม 1978 นั้น ญีปุ่นได้ให้การสนับสนุนอาเซียนในการกดดันเวียดนามให้ถอนตัวออกจากกัมพูชา แต่กระนั้น เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า การรวมตัวกันในภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เองนั้นก็มีญีปุ่นเป็นตัวแสดงที่สำคัญอยู่ด้วย ในอดีตที่ผ่านมา

จนหมดยุคสงครามเย็น ช่วงทศวรรษ1990 อาเซียนมีการรวมตัวของประเทศสมาชิกในภูมิภาคครบ10ประเทศ และ อาเซียนมีการออกแบบความร่วมมือ ร่วมกับ ญีปุ่น เพิ่มเติมมากขึ้น เช่น ASEAN Regional Forum (ARF) ปี 1994 ASEAN+3 ปี1997 ที่ญีปุ่นก็เข้ามาเป็นผู้เล่นตัวแสดงในเวทีความร่วมมือในภูมิภาคนี้ด้วย และ the East Asia Summit (EAS) meeting ปี 2005 เช่นกัน แม้ห้วงเวลาดังกล่าว จะมีปัจจัยการผงาดขึ้นของจีน ในหลายมิติ ทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงต้นศตวรรษที่21 ที่ล้วนส่งผลต่อภูมิภาคทั้งสิ้น ซึ่งจะเป็นการลดบทบาทของญีปุ่นลงจากการเป็น สัตว์เศรษฐกิจ (ที่สถานการณ์ภายในของญีปุ่นเอง ประสบกับปัญหาเศรษฐกิจถดถอย และการเมืองเองก็ถดถอย เช่นกัน) ไปเป็น ประเทศที่มีภาวะผู้นำถดถอย(ในหมู่ประเทศในเอเชีย) โดยข้อเท็จจริงมีอยู่ คือ มีแนวโน้มว่า จีนจะเติบโตขึ้นเรื่อยๆ และ ญีปุ่นก็เริ่มลดบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ลงก็ได้ ดังนั้น สิ่งท้าทายอย่างยิ่งต่อสถานะความเป็นมหาอำนาจของญีปุ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในทศวรรษแรกของศตวรรษที่21 คือ การเติบโตขึ้นของจีน นั่นเอง ซึ่งการเป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่าง ญีปุ่น กับ จีน ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น อาจมีผลกระทบต่ออาเซียนยิ่งกว่าการแข่งขันกัน ระหว่างสหรัฐ กับ จีน เสียอีก ซึ่ง อาเซียนเองสามารถสร้างสมดุลใน

¹⁹ Donald E. Weatherbee, อาเซียน : ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, trans. เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์ (กรุงเทพฯ: แสงดาว, 2015).

ภูมิภาคมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้น เราจึงปฏิเสธไม่ได้ว่า ญี่ปุ่น ที่เป็นส่วนหนึ่งในความร่วมมือและการรวมกลุ่มในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยเช่นกัน

ที่มาของนโยบายยุทธศาสตร์เชื่อม 2 มหาสมุทร โดย รัฐบาลชินโซ อาเบะ

ชินโซ อาเบะ กลับมาผงาดในเวทีการเมืองญี่ปุ่นอีกครั้ง มาเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 ในช่วง ธันวาคม ปี 2012 (หลังจากที่เขาเคยลาออกจากตำแหน่งไปในปี 2007) เขาได้ กลับมารื้อฟื้นแนวคิดนโยบายต่างประเทศที่ต้องการเชื่อม 2 มหาสมุทร คือ มหาสมุทรอินเดีย และ มหาสมุทรแปซิฟิก ในฐานะเส้นทางยุทธศาสตร์ ในนามแผนยุทธศาสตร์ อินโดแปซิฟิก²⁰ เมื่อปี 2016

ย้อนกลับไปในช่วงวาระสมัยแรกของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ปี 2007 อาเบะ ได้เคยเยือนสาธารณรัฐอินเดียเพื่อเปิดทางให้อินเดียมีส่วนร่วมร่วมกับฝั่งเอเชียแปซิฟิก²¹ ให้เกิด ข้อริเริ่มความร่วมมือ 4 ฝ่าย จตุรภาคี (Quadrilateral initiative) คือ สหรัฐฯ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อินเดีย ที่เป็นความร่วมมือแบบไม่เป็นทางการนี้ ในแง่ความมั่นคงร่วมระหว่าง 2 มหาสมุทร คือ มหาสมุทรแปซิฟิก และ มหาสมุทรอินเดีย โดยมีวาระซ่อนเร้นทางยุทธศาสตร์ร่วมกัน คือ การรวมตัวร่วมกันเพื่อปิดล้อมและคานอำนาจการขยายตัวเชิงรุกในมหาสมุทรแปซิฟิกของสาธารณรัฐประชาชนจีน

แนวคิดอินโด – แปซิฟิก ในขั้นต้นจึงมีข้อเท็จจริงที่ให้ความสำคัญกับเรื่อง เสรีภาพในการเดินเรือ (freedom of navigation) และมี ลักษณะเป็น ยุทธศาสตร์หลัก (Grand Strategy) ของญี่ปุ่น โดยมีเป้าประสงค์ที่จะกระชับพันธมิตรกับสหรัฐฯ เพราะญี่ปุ่นมี "ความกังวล" และ "ความสนใจ" มองภูมิศาสตร์ 2 มหาสมุทรนี้ในยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นมาก่อน ซึ่งต่อยอดมาจากสุนทรพจน์เรื่อง “Confluence of the Two Seas” ที่นายชินโซ อาเบะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นแถลงต่อรัฐสภาอินเดีย เมื่อปี 2007 รวมทั้งนโยบาย “The Arc of Freedom and Prosperity” และยุทธศาสตร์ “Diamond Strategy” ในสมัยแรกของ ชินโซ อาเบะ แต่กระนั้นในช่วงเวลาดังกล่าว เกิดภาวะปัญหาภายในทางการเมือง ของแต่ละประเทศที่มีความร่วมมือ เช่น ญี่ปุ่น เอง อาเบะประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีปิดฉากวาระแรกของตัวเองด้วยปัญหาการเมืองภายใน อินเดีย ช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มพัฒนาความสัมพันธ์กับจีน-ออสเตรเลียที่มีการเปลี่ยนรัฐบาลจึงมีการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์เชิงนโยบายต่างประเทศภายใน ส่วนสหรัฐฯเองในยุคปลายของ รัฐบาลบุช ยังสาละวน

²⁰ "แนวคิดอินโด – แปซิฟิก Free and Open Indo – Pacific ", updated 8 Feb 2018 2018 accessed April 16, 2020, <http://www.eastasiawatch.in.th/th/articles/politics-and-economy/683/>.

²¹ ประเสริฐสุข, ความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-อินเดีย ในโครงสร้างอำนาจที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลง.

นโยบายต่างประเทศของตัวเองในภูมิภาคตะวันออกกลาง ดังนั้น ช่วงเวลาดังกล่าว ความสัมพันธ์ที่เป็นความร่วมมือข้อริเริ่มดังกล่าวก็ได้ถูกพับเก็บลงชั่วคราว

ความเปลี่ยนแปลงนโยบายยุทธศาสตร์ความมั่นคงญี่ปุ่นต่ออาเซียน ในสมัยวาระที่ 2 ของ ชินโซ อาเบะ

การกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 ของ ชินโซ อาเบะ นับแต่ปลายเดือนธันวาคม ปี 2012 ดังที่ได้ให้ความไว้ก่อนหน้านี้ กระจ่างเหมาะแก่ช่วงเวลาที่ยินผาดเชิงรุก ทั้งในเชิงความมั่นคง และ เศรษฐกิจ ในภูมิภาค อย่างมีนัยยะสำคัญ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ การรวมกลุ่มระดับภูมิภาคของอาเซียนเอง ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับผลพวงของการผาดของเงินด้วยเช่นกัน ในขณะเดียวกัน ภูมิภาคนี้ รวมถึงอาเซียน เองก็เป็นส่วนหนึ่งของอินโดแปซิฟิกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน (แม้อาเซียนไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์จตุรภาคี Quadrilateral initiativeก็ตาม)

หากศึกษา ความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น จะพบว่าความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ นั้น เริ่มขึ้นเมื่อปี 1973 จากนั้น ในปี 1977 ในยุคที่มี สุนทรพจน์ที่ กรุงมะนิลา จนกลายเป็น หลักนิยมฟูกูดา (Fukuda Doctrine) อาเซียนก็ได้รับการยกระดับอย่างเป็นทางการขึ้นเป็นประเทศคู่เจรจา (Dialogue Partner) และมีการจัดตั้งศูนย์อาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Centre: AJC) เมื่อปี 1981 ที่กรุงโตเกียว เพื่อส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างกัน

นโยบายญี่ปุ่นต่ออาเซียนเอง หลังยุคสงครามเย็น ที่มีหลักนิยมฟูกูดาเป็นเสาหลัก ปูทางมาตั้งแต่ สมัยสงครามเย็น จนถึงช่วงสิ้นสุดสงครามเย็น เป็นต้นมานั้น มีการเน้นความร่วมมือทั้งทวีภาคี และ พหุภาคี ที่เป็นในแง่ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ มากกว่า และ ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนพัฒนาการการรวมตัวของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะในด้านโครงสร้างพื้นฐาน และ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่เป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในภูมิภาคอาเซียน โดยมีความสัมพันธ์ "ใจต่อใจ" ซึ่งเป็นแนวทางที่ชัดเจน มาตั้งแต่หลักนิยมฟูกูดา โดยข้อเท็จจริง คือ อาเซียน และ ญี่ปุ่นได้มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิด ยกตัวอย่างเช่น อาเซียนและญี่ปุ่นได้ร่วมลงนามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership - AJCEP) เมื่อเดือน เมษายน 2008 และ ข้อเท็จจริง ในปี 2011 ปริมาณการค้าระหว่างอาเซียนและญี่ปุ่น มีถึง 248,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และ อาเซียนเป็นคู่ค้ารายใหญ่เป็นอันดับสองของญี่ปุ่น (รองลงมาจากจีน) นอกจากนี้การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพิ่มขึ้นเป็น 1.5 ล้านล้านเยน (ประมาณ 18,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ในปี 2011 เป็นต้นมา รวมถึง ในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น ครั้งที่ 18 เมื่อเดือน สิงหาคม 2013 อาเซียนและญี่ปุ่นให้การ

รับรอง ASEAN-Japan 10-Year Strategic Economic Cooperation Roadmap ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริม ความร่วมมือเรื่องวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับผู้เชี่ยวชาญ ในภาคอุตสาหกรรม ทรัพย์สินทางปัญญา เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การจัดการสารเคมี และการป้องกันผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ

แต่ข้อเท็จจริงด้านความมั่นคงนั้น การผงาดของจีน เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการกระชับความร่วมมือในแง่ความมั่นคงระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นมากขึ้น ในทศวรรษที่2010เป็นต้นมา (โดยเฉพาะ ด้านเสรีภาพทางการเดินเรือ และการให้ความสำคัญต่อ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 : UNCLOS1982) โดยมีปัจจัยสำคัญหลายประการทำให้เกิดปรากฏการณ์นี้

ยกตัวอย่างเช่น เกิดความล้มเหลวของ การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ที่ ประเทศกัมพูชา เมื่อเดือน กรกฎาคม 2012²² ที่ไม่สามารถจัดทำแถลงการณ์ร่วมได้ ในประเด็นทะเลจีนใต้นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ 45 ปีของอาเซียน ที่ไม่สามารถจัดทำเอกสารดังกล่าวได้²³ ด้วยสาเหตุที่เจ้าภาพ คือ กัมพูชา ยืนยันจะไม่ออกแถลงการณ์โดยเด็ดขาด ด้วยสาเหตุที่ได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากจีนมากมาย ซึ่งเป็นการผงาดของจีนนั่นเอง บ่งชี้ว่า เป็นส่วนที่ทำให้ลาย ความเป็นเอกภาพของอาเซียน(ASEAN Unity)ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงและการถ่วงดุลในภูมิภาคนี้ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน

ดังนั้น จากเหตุดังกล่าว เมื่อจีนไซ อาเบะ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2012 แล้วนั้น ก็ได้มีการแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ในโอกาสเข้ารับตำแหน่งนายกฯ เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2013 ถึง “หลักการ 5 ประการ สำหรับดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูต ระหว่างญี่ปุ่น และ อาเซียน”

²² "ผลการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 21 ที่กรุงพนมเปญ," updated 29 พฤศจิกายน 2012, 2012, accessed April 6, 2020, <http://www.drprapat.com/ผลการประชุมสุดยอดอาเซียน/>.

²³ "ปิดประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ไร้แถลงการณ์ร่วม," ASEAN WATCH, 2012, accessed April 13, 2020, <http://aseanwatch.org/2012/07/17/ปิดประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ/>.

คือ 1.การส่งเสริมค่านิยมสากล เช่น เสรีภาพ ประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน ปกป้องและส่งเสริมค่านิยมสากลร่วมกับรัฐสมาชิกของอาเซียน เช่น เสรีภาพประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

2.การรักษาไว้ซึ่งทะเลที่เปิดและเสรี ภายใต้หลักนิติธรรม(Rule of Law)และหลักการไม่ใช้กำลัง (Non-Violence) โดย รับรองความร่วมมือว่าด้วย การเดินเรือในทะเลแบบเปิดและเสรี ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่สำคัญที่สุด ที่จะถูกควบคุมโดยกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ โดยปราศจากการใช้กำลังกับประเทศสมาชิกอาเซียน และ เปิดกว้าง สำหรับการสร้างสมดุระหว่างสหรัฐากับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

3.การส่งเสริมการค้าและ การลงทุนผ่านความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะนำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจของญี่ปุ่นและอาเซียน โดยจะ ส่งเสริมการค้าและการลงทุนรวมถึงการไหลเวียนของสินค้า การเงินแรงงาน และ ภาคบริการผ่านเครือข่ายหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่หลากหลายเพื่อ การฟื้นฟูเศรษฐกิจของญี่ปุ่นและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศญี่ปุ่นและอาเซียน

4.ปกป้องและรักษามรดกทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันหลากหลายของเอเชีย

5.การส่งเสริมความเข้าใจ ซึ่งกันและกันผ่านการแลกเปลี่ยนระหว่างเยาวชนคนรุ่นใหม่ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน (ใจถึงใจ)²⁴

และภายในปี2013นั่นเอง อาเบะได้ดำเนินนโยบายต่ออาเซียน คือ การทูตแบบแฉะเวียนไปมา (Shuttle's Diplomacy) โดย แฉะเวียนเยี่ยมเยือน ทุกประเทศสมาชิกในอาเซียน และในช่วงปลายปีเดียวกัน ญี่ปุ่น ได้เป็นเจ้าภาพจัด การประชุมสุดยอดอาเซียน-ญี่ปุ่น สมัยพิเศษ (Japan-ASEAN Special Summit)²⁵ ที่โตเกียว ในวันที่ 13-15 ธันวาคม 2013 โดย ชินโซ อาเบะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ได้ประกาศข้อริเริ่มใหม่เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอาเซียนและญี่ปุ่น

ในด้านเศรษฐกิจ มุ่งเน้นการส่งเสริมความเชื่อมโยงทั้งทางบก ทะเล และอากาศ และเพิ่มเม็ดเงินให้กับกองทุน Japan-ASEAN Integration Fund (JAIF 2.0) จำนวน 100,000 ล้านเยน เพื่อ

²⁴ "ความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น ", กองความสัมพันธ์กับคู่เจรจาและองค์กรระหว่างประเทศ ; กรมอาเซียน 2015, accessed April 14, 2020, http://w3c.senate.go.th/pictures/content/file_1470638528.pdf.

²⁵ "การประชุมสุดยอดอาเซียน-ญี่ปุ่น สมัยพิเศษ Japan-ASEAN Special Summit ", 2013, accessed April 13, 2020, <http://www.mfa.go.th/asean/th/news/2352/41810-สรุปการประชุมสุดยอดอาเซียน-ญี่ปุ่น-สมัยพิเศษ-ระหว่างวันที่--13-15-ธันวาคม-2556-ที่กรุงโตเกียว-ประเทศญี่ปุ่น.html>.

สนับสนุนการลดช่องว่างด้านการพัฒนาในภูมิภาค ในด้านสังคมและวัฒนธรรม นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้ประกาศแนวนโยบายส่งเสริมวัฒนธรรมสองทาง ผ่านข้อริเริ่ม “WA project” จำนวน 20,000 ล้านเยนและข้อเสนอในการเสริมสร้างศักยภาพในการรับมือภัยพิบัติด้วยการให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าจำนวน 300,000 ล้านเยน

ในด้านการเมือง นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้ประกาศนโยบาย “Proactive Contribution to Peace” โดยเพิ่มบทบาทของญี่ปุ่นด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคมากขึ้น และ ที่ประชุมได้ร่วมรับรองเอกสารสำคัญ 2 ฉบับ ได้แก่ 1. “ถ้อยแถลงวิสัยทัศน์ว่าด้วยมิตรภาพและความร่วมมืออาเซียน-ญี่ปุ่น : วิสัยทัศน์ร่วม อัตลักษณ์ร่วมอนาคตร่วม”(Vision Statement on ASEAN-Japan Friendship and Cooperation : Shared Vision, Shared Identity, Shared Future) และแผนดำเนินงาน และ 2. “ถ้อยแถลงร่วมการประชุมสุดยอดอาเซียน-ญี่ปุ่น สมัยพิเศษ : มือประสานมือรับมือกับประเด็นท้าทายระดับภูมิภาคและระดับโลก”(Joint Statement of ASEAN-Japan Commemorative Summit “Hand in hand, facing regional and global challenges”) เป็นต้น

โดยเฉพาะ ในเอกสาร แถลงการณ์วิสัยทัศน์อาเซียน – ญี่ปุ่น (VISION STATEMENT ON ASEAN-JAPAN FRIENDSHIP AND COOPERATION) นั้น มีสาระสำคัญที่เป็นหมุดหมายการวางความสัมพันธ์ของอาเซียนกับญี่ปุ่น ในยุคของรัฐบาลอาเบะ แบ่งเป็น 4 หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์สำคัญ คือ

1. หุ้นส่วนเพื่อสันติภาพและความมั่นคง : ที่ยืนยันพันธกรณีของการรักษาสันติภาพความมั่นคงในระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยส่งเสริมจุดยืนในฐานะประเทศที่รักษสันติภาพและความสงบสุข และเคารพหลักการที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลของ กฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึง สนับสนุนหลักการทางสายกลางจะแก้ไขข้อพิพาทด้วยสันติวิธีและการยกเลิกการคุกคามหรือการใช้กำลัง และสอดคล้องกับ หลักการของกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล รวมทั้งเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมหลักนิติธรรม, ธรรมาภิบาล , ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน และเสริมสร้างความร่วมมือด้านการจัดการภัยพิบัติ, การรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ , การปฏิบัติการการไม่แพร่ขยายอาวุธและการลดอาวุธการต่อต้านการก่อการร้ายข้ามชาติและอาชญากรรมและความมั่นคงทางทะเล

2. หุ้นส่วนเพื่อความเจริญรุ่งเรือง : ที่จะเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น ผ่าน การเสริมสร้างความร่วมมือในด้านที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้าบริการและการลงทุนรวมถึงเพื่อ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากข้อตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน – ญี่ปุ่นที่ครอบคลุมและดำเนินการ ตามความร่วมมือทางเศรษฐกิจเชิงกลยุทธ์อาเซียน - ญี่ปุ่น 10 ปี (ASEAN-Japan 10-Year Strategic Economic Cooperation Roadmap) และ สนับสนุนความพยายามในการยกระดับการเชื่อมต่อ (Connectivity) ของอาเซียนและภูมิภาคในวงกว้าง รวมถึง การใช้ประโยชน์จากการเชื่อมต่อที่ เพิ่มขึ้นโดยธุรกิจทุกภาคส่วนและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานความรู้และ เชื่อมต่ออุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและความร่วมมืออย่างต่อเนื่องเพื่อจำกัดช่องว่างการ พัฒนาในภูมิภาค และเสริมสร้างความร่วมมือในการเชื่อมโยงทางอากาศและทางทะเลระหว่าง อาเซียนกับญี่ปุ่นในภูมิภาครวมถึงการรับรองอิสระและความปลอดภัยในการเดินเรือและการบินตรง ตามหลักการสากลที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล คือ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law Of the Sea 1982 :UNCLOS1982) และ มาตรฐานที่เกี่ยวข้องและแนวทางปฏิบัติที่แนะนำโดย องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (ICAO)

3. หุ้นส่วนเพื่อคุณภาพชีวิตที่มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการเอาชนะปัญหาทาง เศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยจะส่งเสริมความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม ข้อมูลและเทคโนโลยีการสื่อสารและความปลอดภัยทางไซเบอร์ และ เสริมสร้างความร่วมมือในด้าน การเกษตร,ความมั่นคงด้านอาหาร,ความมั่นคง- ความปลอดภัยด้านพลังงานนิวเคลียร์, การคุ้มครอง สิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรน้ำ รวมถึงเพิ่มความร่วมมือในการขจัดความยากจนและ จัดการ กับความท้าทายที่เกิดขึ้นในอนาคต เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ,การจัดการภัยพิบัติ,การ จัดการสังคมสูงอายุ โดยแบ่งปันประสบการณ์และความรู้ในการปรับปรุงระบบการดูแลสุขภาพสู่ หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า, เครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและเพิ่มขีดความสามารถของผู้หญิง ในข้อนี้ยังรวมถึง ประเด็น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองเศรษฐกิจและสังคม - วัฒนธรรม และ ให้ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษภายในปี 2015 และต่อ ๆ ไปตลอดจนเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ให้สอดคล้องกับสหประชาชาติ ตาม ข้อมติสมัชชา 66/290 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและการดำรงชีวิตของประชาชนอาเซียนและ ญี่ปุ่น

4. หุ้นส่วนใจถึงใจ (Heart To Heart) :เสริมสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันและการทำความเข้าใจ“ใจถึงใจ” เช่นกัน โดย ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและศิลปะและการแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชนกับประชาชนในการท่องเที่ยวเยาวชนและกีฬา และ เสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษา รวมถึงการเรียนรู้ภาษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลาย²⁶

แต่กระนั้น ในปี 2013 แม้จะเป็นช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน ที่ผู้นำญี่ปุ่นและผู้นำจีนเข้าดำรงตำแหน่งในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน (สีจิ้นผิง เข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของประเทศจีน เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2013) ก็มีความตึงเครียดระหว่างญี่ปุ่นกับจีนอยู่เรื่อยๆ คือ ญี่ปุ่นส่งเรือพิฆาต (Destroyer) และเรือ Frigate เข้าพื้นที่ ทะเลจีนตะวันออก เพราะตรวจจับได้ว่าเรือรบของกองทัพเรือปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Navy) ตั้งเป้าหมายการยิงของขีปนาวุธมาที่กองเรือรบของกองกำลังป้องกันตนเองของญี่ปุ่น (Japan Maritime Self-Defense Force: JMSDF) เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2013 และ เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2013 จีนประกาศเขตแสดงตนเพื่อการป้องกันภัยทางอากาศ (Air Defense Identification Zone - ADIZ) ²⁷ เป็นการแสดงเขตอธิปไตย เพื่อป้องกันตนเองจากอากาศยานที่รุกล้ำฯ เข้ามาโดยแจ้งให้เปิดสัญญาณวิทยุให้เจ้าหน้าที่จีน เหนือทะเลจีนตะวันออก ซึ่งครอบคลุมบริเวณหมู่เกาะเตี้ยอีวี หรือเซ็งกาคุ และ ไม่กี่วันต่อมา เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2013 นายกรัฐมนตรี ชินโซ อาเบะ เข้าคารวะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ ศาลเจ้ายาซุกุนิ²⁸ ซึ่งเป็นศาลเจ้าบูชาดวงวิญญาณของกองทัพญี่ปุ่นในช่วงจักรวรรดิญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง โดยทางการเงินถือเป็นการช่วยๆ และ ระวังความสัมพันธ์ทางการทูตกับญี่ปุ่น ปัจจัยเหล่านี้เอง เป็นความอึดคริมของความสัมพันธ์ ที่ส่งผลต่อการวางนโยบายของญี่ปุ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตั้งแต่ปีแรกของการเข้ารับตำแหน่งของชินโซ อาเบะในสมัยที่สอง แล้วนั่นเอง

ในปี 2015 สิ่งที่เป็นรูปธรรมอีกประการหนึ่ง ที่แสดงออกถึงการขยับเส้นข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายในแง่ความมั่นคงไปมากกว่าที่เคยผ่านมา คือ การที่ นายกรัฐมนตรี ชินโซ อาเบะ เริ่มกล่าวในที่สาธารณะ เรียกร้องให้ขยายขอบเขตทางปฏิบัติการทางทหารของญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์

²⁶ "เอกสาร แถลงการณ์วิสัยทัศน์อาเซียน – ญี่ปุ่น VISION STATEMENT ON ASEAN-JAPAN FRIENDSHIP AND COOPERATION ", 2013, accessed April 6, 2020, <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/news-20140107-173957-477440.pdf>.

²⁷ "จีนประกาศเขตฯ ป้องกันภัยทางอากาศ ญี่ปุ่น มะกันถาม แล้วยังงี้," MGRONLINE, 2013, accessed April 6, 2020, : <https://mgronline.com/china/detail/9560000148472>.

²⁸ "นายกฯ ญี่ปุ่นเข้าคารวะศาลเจ้ายาซุกุนิ สร้างความไม่พอใจแก่ประเทศเพื่อนบ้านอีกครั้ง," Thai PBS 2013, accessed April 5, 2020, <https://news.thaipbs.or.th/content/213834>.

2015 โดยอ้างเหตุการณ์ที่กลุ่มไอซิสจับชาวญี่ปุ่นสองคนตัดศีรษะเมื่อเดือนมกราคม 2015²⁹ โดยสภาผู้แทนราษฎร (สภาล่าง) ในรัฐสภาญี่ปุ่น เห็นชอบ ร่างกฎหมายขยายขอบเขตทางปฏิบัติการทางทหารของญี่ปุ่น ชื่อ "สันติภาพและความมั่นคง" จำนวน 11 ฉบับ เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2015 ที่ให้กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่น (Japan Self-Defense Force : JSDF) มีอำนาจเข้าร่วมรบในต่างประเทศเฉพาะในพฤติการณ์ที่กำหนด สามารถปฏิบัติการนอกประเทศเพื่อ "การป้องกันตนเองร่วม" (Collective Self Defense) สำหรับมิตรประเทศ ตามกฎหมายเหล่านี้ ทหารจะสามารถสนับสนุนการลำเลียงสิ่งของผู้คนต่าง ๆ ให้แก่มิตรประเทศภายนอกประเทศ ทั้งสามารถสนับสนุนการรบในกรณีที่มีการยิงเฉยอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตพลเมืองและชะตากรรมของประเทศชาติ³⁰ และ เมื่อเป็นที่เห็นชอบในสภาผู้แทนราษฎรแล้ว แล้วก็เข้าสู่กระบวนการอภิปรายต่อไป โดยวุฒิสภา (สภาสูง) จนได้รับความเห็นชอบจากทั้งสองสภา เข้าตั้งแต่วันที่ 18 กันยายน 2015 นั้นเอง³¹

และ ปี 2016 นับได้ว่าเป็นปีที่มีความเคลื่อนไหวด้านพัฒนาการทางยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น อย่างมาก อาเบะ ได้นำนโยบายที่ต้องการเชื่อมสองมหาสมุทรทั้งแปซิฟิก และ มหาสมุทรอินเดีย กลับมาอีกครั้ง (เหมือนกับ การตกลง Quadrilateral Security Dialogue หรือ QSD เมื่อปี 2007 ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเสนอแนะของ ซินโซ อาเบะ ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแรกต่อรองกับ ดิก เซนี รองประธานาธิบดีสหรัฐในขณะนั้น, นาย จอร์จ โสวาร์ด นายกรัฐมนตรีออสเตรเลีย และ นายกรัฐมนตรีอินเดีย มาน โมฮัน ซิงส์ ถึงข้อตกลงหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์นี้) มีการจัดประชุม Tokyo International Conference on Africa Development (TICAD) ที่พูดถึงยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก อีกครั้ง เมื่อเดือนสิงหาคม 2016 ที่กรุงไนโรบี แนวคิดดังกล่าวสะท้อนท่าทีของญี่ปุ่นในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจที่ต้องการเชื่อมโยงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับอินเดียและแอฟริกามากขึ้น เพราะ แอฟริกาเป็นดินแดนที่นอกจากจะเป็นทางผ่านในการเดินเรือ และ แอฟริกายังมีศักยภาพที่จะใช้เป็นโอกาสในทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีจำนวนประชากรประมาณร้อยละ 15 ของประชากรโลก ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 22 ของโลก มีการเติบโตทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 4.2

²⁹ "Japan military legislation changes draw protests," BBC, 2015, accessed April 12, 2020, <https://www.bbc.com/news/world-asia-34101222>.

³⁰ "Japan Moves to Allow Military Combat for First Time in 70 Years," The New York Times, 2015, accessed April 12, 2020, <https://www.nytimes.com/2015/07/17/world/asia/japans-lower-house-passes-bills-giving-military-freer-hand-to-fight.html>.

³¹ "Japan's Parliament Approves Overseas Combat Role for Military," The New York Times, 2015, accessed April 12, 2020, <http://www.nytimes.com/2015/09/19/world/asia/japan-parliament-passes-legislation-combat-role-for-military.html>.

(โดยเฉลี่ยตั้งแต่ปี 2002 – 2013) และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งเป็นตลาดในอนาคต ซึ่งการประชุมครั้งนี้ สะท้อนจุดยืนทางนโยบายของญี่ปุ่นในปัจจุบัน คือ (1) ตั้งอยู่บนพื้นฐานภูมิภาคนิยม (regionalism) (2) ยึดหลักนิติธรรมและการเคารพกฎหมายระหว่างประเทศ และ (3) มุ่งเพิ่มบทบาททางความมั่นคง(การทหาร)

และ หากจะขยายความ แนวคิดยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของญี่ปุ่น เน้น 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน เช่น หลักนิติธรรมและประชาธิปไตย การแสวงหาความรู้เรื่องทางเศรษฐกิจ และการรักษาสันติภาพและเสถียรภาพ โดยภายใต้แนวคิดยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกนี้ ในช่วงแรก ญี่ปุ่นมุ่งความสนใจไปที่อินเดียและแอฟริกา

แต่ในปี2016นี้เอง สถานการณ์ความตึงเครียดระหว่างญี่ปุ่นกับจีนและสมาชิกบางประเทศของอาเซียนกับจีนยังเกิดขึ้นอยู่ คือ เมื่อวันที่17 มิถุนายน 2016 เครื่องบินรบ F-15 ของกองกำลังป้องกันตนเองทางอากาศญี่ปุ่น (Japan Air Self-Defense Force : JASDF) เกือบชนและปะทะกับเครื่องบิน SU-30 ของ กองทัพอากาศปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army Air Force : PLAAF) ในบริเวณทะเลจีนตะวันออก³² และ เมื่อเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2016 ศาลอนุญาโตตุลาการถาวรที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีคำวินิจฉัยว่าจีนไม่มีสิทธิทางกฎหมายและสิทธิทางประวัติศาสตร์ใดๆ ในน่านน้ำทะเลจีนใต้ ซึ่งกระทรวงกลาโหมของจีนออกแถลงการณ์ว่า กองทัพจะเดินหน้าปกป้องอธิปไตย รวมทั้งผลประโยชน์และสิทธิทางทะเลต่างๆ ของชาติ และได้ประกาศว่าจะดำเนินการซ้อมรบในทะเลจีนใต้ต่อไป³³

ปัจจัยเหล่านี้เอง ยิ่งสะท้อนออกมาถึงการปรับเปลี่ยนทางยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น ตามปัจจัยสถานการณ์ความตึงเครียดที่เกิดขึ้นจากการผงาดของจีน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยิ่งโดยเฉพาะช่วงเวลาปลายปี2016 ที่สหรัฐอเมริกามีการเปลี่ยนผู้นำตามกระบวนการประชาธิปไตย ไปเป็น โดนัลด์ ทรัมป์ ที่เป็นบุคคลที่มีนโยบาย ที่เน้น การปกป้องผลประโยชน์ตัวเองอย่างออกนอกหน้า มากกว่าที่จะประสานประโยชน์ เป็นปัจจัยทำให้ ญี่ปุ่นต้องดิ้นรนพึ่งพาตัวเองในกรอบความร่วมมือต่างๆมากขึ้น และ แสวงหาหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ใหม่ๆเพิ่มขึ้นต่อมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

³² "ญี่ปุ่นไต่ถามปักกิ่ง กล่าวหาว่าส่งเครื่องบินขับไล่ F-15 ขวางเครื่องบินจีน", Thairath Online 2016, accessed April 6, 2020, <https://www.thairath.co.th/content/809181>.

³³ "ศาลกรุงเฮก' ตัดสิน 'จีน' ไม่มีสิทธิเข้าครอบพื้นที่เกือบหมดทะเลจีนใต้.", MGRONLINE, 2016, accessed April 6, 2020, mgronline.com/around/detail/9590000069527.

ดังนั้น ในการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนพลัส (ADMM+) นอกรอบมีการจัด The 2nd ASEAN-Japan Defense Ministers' Informal Meeting ณ กรุงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2016 นั้น ญี่ปุ่นมีการริเริ่มการกระชับความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนมากขึ้นกว่าเดิม โดยใช้ชื่อความร่วมมือนี้ว่า “วิสัยทัศน์เวียงจันทน์” (Vientiane Visions)³⁴ ตามชื่อสถานที่ในการประชุมนี้

ปัจจัยสำคัญหนึ่ง ที่ทำให้สถานการณ์ยิ่งซับซ้อนไปมากกว่าเดิมนั้นเกิดขึ้น เมื่อจีนโซ อาเบะ ที่ต้องการปรับยุทธศาสตร์การถ่วงดุลในภูมิภาคและแสวงหาหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพิ่มเติม คือ เหตุการณ์ที่ การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน+6 เมื่อวันที่ 13 – 14 พฤศจิกายน ปี 2017 ณ ประเทศฟิลิปปินส์ (เป็นปีที่ฉลองครบรอบ 50 ปีของการก่อตั้งอาเซียน) นายกรัฐมนตรี มัลคอล์ม เทลบอล แห่งออสเตรเลีย, นายกรัฐมนตรี ซินโซ อาเบะ แห่งญี่ปุ่น, นายกรัฐมนตรี นเรนดา โมตี แห่งอินเดีย และ เล็กวี่ ทิลเลอร์สัน (เป็นตัวแทนประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ แห่งสหรัฐอเมริกา) เข้าร่วมประชุมนอกกรอบ เพื่อหารือการฟื้นฟู Quadrilateral Security Dialogue หรือ QSD ขึ้นมาอีกครั้ง โดยวันนั้น โดนัลด์ ทรัมป์ เดินทางมาถึงที่ประชุมแล้ว และขอไม่เข้าร่วมการประชุม ก่อนเดินทางกลับสหรัฐ ทำให้การประชุมล่าช้าไป 2 ชั่วโมง³⁵ ซึ่งหลังเหตุการณ์ดังกล่าว สามารถนับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนหนึ่ง ที่เป็นการปรับนโยบายของญี่ปุ่น ที่พิสูจน์ได้ผ่านเอกสารเผยแพร่อินโด-แปซิฟิก ของญี่ปุ่น ซึ่งประเด็นนี้จะพูดถึงในบทต่อไปที่ตอบคำถามการวิจัยและวิเคราะห์

แต่หากไล่เรียงในปีต่อมาหลังเหตุการณ์ดังกล่าว สหรัฐฯ ก็ได้เปลี่ยนชื่อกองกำลังทหารประจำภูมิภาคนี้ ซึ่งตั้งอยู่ที่ฮาวาย จากเดิมคือ US Pacific Command (PACOM) มาเป็น US Indo-Pacific Command (IPCOM) เดือนพฤษภาคม 2018 และ มีการซ้อมรบร่วมสามฝ่าย (Trilateral maritime exercise) ที่เรียกว่า Malabar กับอินเดียและญี่ปุ่นใน เดือนมิถุนายน 2018 ตามมาเช่นกัน³⁶ จนกระทั่งปี 2019 ก็มีการตอบรับจากอาเซียน ถึง ประเด็นความมั่นคงร่วมต่างๆ โดยมีการออกเอกสาร “ทัศนะอาเซียนว่าด้วยอินโด-แปซิฟิก: The ASEAN Outlook on the Indo-Pacific (AOIP)

³⁴ "Vientiane Vision: Japan's Defense Cooperation Initiative with ASEAN," Japan Ministry of Defense, accessed April 5, 2020, https://www.mod.go.jp/e/d_act/exc/vientianevision/.

³⁵ "จีน-ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ : จากยุทธพิชัยสามก๊ก สู่อุตสาหกรรมรับสงครามการค้า," 101, 2018, accessed April 6, 2020, <https://www.the101.world/japan-and-china-in-trade-war/>.

³⁶ "ความท้าทายของการเมืองโลก 2019 : ก้าวข้ามวิกฤตท้าทายระเบียบเสรีนิยม," The101World, updated 28th Dec 2018 2018, accessed April 6, 2020, <https://www.the101.world/the-challenge-of-world-politics-2019/>.

37”ได้ถูกประกาศอย่างเป็นทางการใน การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 34 ที่กรุงเทพฯ เมื่อ สิ้นเดือนมิถุนายน 2019 และ การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจาพลัส (ADMM+Plus) มีการลงนามข้อตกลงกรอบ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์2.0 (Vientiane Vision2.0) 38 เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2019

การตอบสนองด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นต่ออาเซียน ในกรอบนโยบายยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก

ในประเด็นของอินโดแปซิฟิกที่ญี่ปุ่น มีความต้องการเชื่อมสองมหาสมุทรเข้าด้วยกันนั้น ญี่ปุ่นเน้นย้ำ ประเด็น อินโด-แปซิฟิกต้องเป็นภูมิภาคที่เปิดกว้าง ไม่ใช่การสงวนสิทธิ์ไว้แต่เพียงผู้เดียว ซึ่งในแง่ อินโดแปซิฟิกเอง ญี่ปุ่นไม่ต้องการสร้างสถาบันใหม่ขึ้นมาเพื่อแทนที่หรือลดทอน สถาบันที่มีอยู่ก่อนแล้ว คือธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ที่ญี่ปุ่นมีบทบาทมาก และญี่ปุ่นสรุปว่า ยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นเกิดขึ้นบนจิตวิญญาณของการเคารพความเป็นเจ้าของของประเทศผู้รับและคนในท้องถิ่น และต้องการเห็นการเติบโตและการพัฒนาร่วมกัน

ดังนั้น หลักการสำคัญในการดำเนินยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ของญี่ปุ่น จะวางอยู่บน 3 เสาหลักคือ

1. การส่งเสริมเสรีนิยม ไม่ว่าจะเป็นหลักนิติธรรม (Rule of Law) การเปิดเสรีการค้า และเสรีภาพในการเดินเรือและการบิน
2. สร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจผ่านความเชื่อมโยงใน 3 มิติ การเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพสูง (Quality Infrastructure Investment) การเชื่อมโยงกฎระเบียบและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้า และการเชื่อมโยงทรัพยากรบุคคลในภูมิภาค
3. หลักการสันติภาพและเสถียรภาพ ผ่านการบังคับใช้กฎหมายในท้องทะเลอย่างเคร่งครัด การให้ความช่วยเหลือด้านสิทธิมนุษยชน การต่อต้านภัยก่อการร้าย การบริหารจัดการภายใต้ภัยพิบัติต่างๆ

37 "ASEAN Outlook on the Indo-Pacific " Statement & Communiqués updated 23rd June 2019 2019, accessed April 13, 2020, https://asean.org/storage/2019/06/ASEAN-Outlook-on-the-Indo-Pacific_FINAL_22062019.pdf.

38 "Vientiane Vision 2.0 Puts Japan's Asia Security Role into Focus ", The Diplomat updated 19th November 2019 2019, accessed April 6, 2020, <https://thediplomat.com/2019/11/vientiane-vision-2-0-puts-japans-asia-security-role-into-focus/>.

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และยังคงก้าวรวมไปจนถึงในบางสถานการณ์อาจต้องมีการสนับสนุนการใช้กองกำลังรักษาสันติภาพ (Peacekeeping Operations: PKO)³⁹

และในเมื่อ อาเซียน ก็เป็นส่วนหนึ่งของอินโดแปซิฟิก ที่มี ภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นจุดกึ่งกลาง ที่เชื่อมระหว่าง 2 มหาสมุทรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อาเซียน จึงตอบรับ นโยบายอินโดแปซิฟิก ที่เป็นการเชื่อมสองมหาสมุทร ผ่าน เอกสารมุมมองของอาเซียนต่อแนวคิดอินโด-แปซิฟิก' (ASEAN Outlook on Indo – Pacific: AOIP 2019)⁴⁰ เอกสารนี้ประกาศเผยแพร่เมื่อ สิ้นเดือนมิถุนายน 2019 ซึ่ง มีสาระสำคัญ ประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญ คือ

1. ความร่วมมือภาคพื้นมหาสมุทร (Maritime Cooperation) เพื่อเป็นการยืนยันจุดยืนของอาเซียน ในเรื่องการกำหนดให้มหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างและปลอดภัยสำหรับทุกฝ่ายที่จะเข้ามาแสวงหาประโยชน์ร่วมกัน โดยการเคารพอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (UN Convention on the Law of the Sea 1982: UNCLOS1982) และปฏิบัติตามประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea: COC) ซึ่งแน่นอนว่าเป็นการปรามและป้องกันการเกิดปัญหาข้อพิพาทกับมหาอำนาจที่ขยายอิทธิพลในพื้นที่
2. เชื่อมโยงความเชื่อมโยงต่างๆ (Connecting the Connectivity) เนื่องจากมหาอำนาจไม่ว่าจะเป็น จีน ญี่ปุ่น สหรัฐ อินเดีย ฯลฯ ที่ต้องการเชื่อมโยงการค้าการลงทุนในพื้นที่ต่างก็มีโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ต้องการเชื่อมโยงภูมิภาค และเมื่ออาเซียนตั้งอยู่ในจุดศูนย์กลาง อาเซียนยินดีที่จะเชื่อมกับทุกฝ่ายบนเงื่อนไขที่ว่า ความเชื่อมโยงทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางการบิน เรือ สายการบิน ถนน ราง ท่อก๊าซ ระบบโทรคมนาคม และกฎระเบียบ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าต่างๆ

³⁹ "อาเซียนกับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก การเชื่อมมหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิก ", ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์, 2019, accessed April 6, 2020, http://asean.dla.go.th/download/attachment/20191009/9EF7C694-A782-6DC2-E66E-8F3ABC4635D3_%CD%D2%E0%AB%D5%C2%B9%A1%D1%BA%C2%D8%B7%B8%C8%D2%CA%B5%C3%EC%CD%D4%B9%E2%B4-%E1%BB%AB%D4%BF%D4%A1_%A1%D2%C3%E0%AA%D7%E8%CD%C1%CB%D2%CA%1%D8%B7%CD%D4%B9%E0%B4%D5%C2_%E1%C5%D0%CB%D2%CA%1%D8%B7%3%E1%BB%AB%D4%BF%D4%A1.pdf.

⁴⁰ "ASEAN Outlook on the Indo-Pacific " .

อาเซียนยืนยันที่จะให้ทุกฝ่ายต้องสร้างโครงการที่สอดคล้องกับแผนแม่บทความเชื่อมโยงอาเซียน (Master Plan on ASEAN Connectivity: MPAC)

3. อาเซียนเน้นย้ำเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนปี 2030 (Sustainable Development Goals: SDG 2030) ของสหประชาชาติ

4. ความร่วมมือในมิติอื่นๆ ซึ่งเน้นย้ำอย่างยิ่งถึงกรอบการเจรจา RCEP: Regional Comprehensive Economic Partnership⁴¹

สำหรับประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่น ก็มีกลไกการดำเนินความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่นมีหลายระดับ ได้แก่ 1. การประชุมสุดยอดอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Summit) ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเดียวกันกับการประชุมสุดยอดอาเซียนในช่วงปลายปีของทุกปี 2. การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน-ญี่ปุ่น ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเดียวกันกับการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน (ASEAN Post Ministerial Conference: PMC) ในช่วงกลางปีของทุกปี 3. การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Forum) 4. การประชุมคณะกรรมการว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Cooperation Committee: AJCC) ซึ่งเป็นกลไกประสานงานกับคณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียน (Committee of Permanent Representatives: CPR) ที่กรุงจาการ์ตา ทั้งนี้ ญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่เจรจาประเทศแรกที่ได้จัดตั้ง คณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียน ณ กรุงจาการ์ตา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2011 เป็นต้นมา⁴²

ดังนั้น ในแง่ความมั่นคงสำหรับญี่ปุ่น ก็มีข้อเท็จจริง ของความร่วมมือในแง่ความเป็นมากับอาเซียน คือ ญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่เจรจาของอาเซียนลำดับที่ 4 ที่ได้ภาคยานุวัติสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia - TAC) ในปี 2004 และเป็นประเทศแรกที่ตั้งจัดตั้งกรอบการประชุมความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้าย (ASEAN-Japan Counter-Terrorism Dialogue) อย่างเป็นทางการกับอาเซียนในปี 2004เช่นกัน นอกจากนี้ ในกรอบการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum-ARF) ญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อการ

⁴¹ ศรีแสงนาม, "อาเซียนกับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก การเชื่อมมหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิก".

⁴² "ความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น".

บรรเทาภัยพิบัติ การต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ การลดอาวุธ และความมั่นคงทางทะเล

อาเซียนและญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมความร่วมมือในการรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่โดยได้มีจัดการประชุม ASEAN-Japan Ministerial Meeting on Transnational Crime (AMMTC+Japan) เป็นครั้งแรก เมื่อเดือน กันยายน 2013 ที่เวียงจันทน์ และมีการจัดการประชุม ASEAN-Japan Counter-Terrorism Dialogue อย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการหารือถึงแนวทางการรับมืออาชญากรรมข้ามชาติ ซ้ำริเริ่มในการจัดทำฐานข้อมูลของเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย รวมถึง มีการจัดการประชุม ASEAN-Japan Ministerial Policy Meeting on Cyber-Security เป็นครั้งแรก เมื่อเดือน กันยายน ปี 2013 ที่กรุงโตเกียว และการประชุม ASEAN-Japan Cybercrime Dialogue ครั้งแรก เมื่อเดือน พฤษภาคม ปี 2014 ที่สิงคโปร์ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านอาชญากรรมไซเบอร์ รวมถึง เมื่อเดือน พฤศจิกายน 2014 การประชุมสุดยอดอาเซียน-ญี่ปุ่น ครั้งที่ 17 ที่กรุงเนปิดอว์ สหภาพพม่า ได้รับรอง แถลงการณ์ร่วมระหว่างอาเซียนและญี่ปุ่นว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN-Japan Joint Declaration for Cooperation to Combat Terrorism and Transnational Crime)⁴³

และ ต่อมา ตั้งแต่ปี 2016 เป็นต้นมา ที่เป็นช่วงที่สารนิพนธ์นี้มุ่งตอบคำถามคำถาม นอกจาก “กรอบอินโดแปซิฟิก”(Indo Pacific) แล้ว การมีปฏิสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับอาเซียนด้านความมั่นคง ก็ยังมี “กรอบวิสัยทัศน์เวียงจันทน์” (Vientiane Vision) เป็นแนวทางความร่วมมือสำหรับญี่ปุ่นในการเพิ่มพูนความสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศกับกลุ่มอาเซียนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทวิภาคี-พหุภาคีด้านความมั่นคงของอาเซียน – ญี่ปุ่น เพื่อรองรับยุทธศาสตร์และนโยบายอินโดแปซิฟิกที่ทั้งสองกรอบความร่วมมือล้วนประกาศออกมาเป็นทางการในปี 2016 และ วิสัยทัศน์นี้ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงตามความตกลงของทั้งสองฝ่าย ซึ่งได้รวมเอาภารกิจหลายอย่างเข้าด้วยกัน เช่น การให้ความช่วยเหลือในการเสริมสร้างศักยภาพด้านความมั่นคง มีการสัมมนา การฝึกอบรมด้านความมั่นคงต่างๆ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการแลกเปลี่ยนทางวิชาการด้านความมั่นคงกับประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งในปัจจุบันได้พัฒนามาเป็น “วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ 2.0”

⁴³ "ความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น".

(Vientiane Vision 2.0)⁴⁴ ซึ่งมีการประชุมอย่างไม่เป็นทางการของรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนพลัส (ADMM+) ในกรุงเทพฯ เมื่อ เดือนพฤศจิกายน ปี2019 และมีความคืบหน้าในแง่ความร่วมมือ ออกมา โดยระบุในรายงานความคืบหน้าประจำปีเกี่ยวกับความร่วมมือนี้⁴⁵ ด้วย เช่นกัน เหล่านี้เองเป็น รายละเอียดสำคัญที่จะใช้วิเคราะห์ทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ใน ภูมิภาคนี้ของญี่ปุ่นในฐานะเครื่องมือที่ใช้ความร่วมมือในการถ่วงดุลแบบละมุนละม่อมกับจีนต่อไป

=====

⁴⁴ Parameswaran, "Vientiane Vision 2.0 Puts Japan's Asia Security Role into Focus ".

⁴⁵ "Vientiane Vision: Japan's Defense Cooperation Initiative with ASEAN."

บทที่ 3

ตอบคำถามการวิจัย

เพื่อตอบคำถามการวิจัยที่ว่า นโยบายของญี่ปุ่นต่ออาเซียนในสมัยอาเบะ มีการปรับเปลี่ยนไปอย่างไร? และ ตอบสนอง ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่นอย่างไร?

การผงาดของจีน(Rising China) สาเหตุการปรับยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น

เราควรเริ่มต้นกันที่ สาเหตุของการปรับยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น ที่มีต่อการผงาดของจีน ในศตวรรษที่ 21 มาจากสาเหตุที่ การผงาดของจีน ที่ดูเหมือนว่า ไม่ใช่การผงาดอย่างสันติ(Peaceful Rising) เห็นได้จาก การหว่านล้อมประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจด้วยการใช้ “การทูตกับดักหนี้” (Debt Trap Diplomacy) เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายนั้น เป็นจุดเริ่มต้นของปฏิบัติการต่อต้านจากประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ตัวอย่างหนึ่งคือ ความกระตือรือร้นของหลายชาติเริ่มลดลงไปในเรื่องของ “การริเริ่มแถบและเส้นทาง” (Belt and Road Initiative) ซึ่งโครงการนี้เป็นความพยายามของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง เพื่อจะได้เข้าไปปักหลักอยู่ในตลาดการค้าต่างประเทศและโครงการอีกหลายโครงการในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้ประเทศเจ้าบ้านต้องแบกภาระหนี้สินอย่างมหาศาล ในกรณีหนึ่ง ท่าเรือทางยุทธศาสตร์แห่งหนึ่งของประเทศศรีลังกา ต้องถูกยกให้กับประเทศจีนไป ในนามการเช่า 99 ปีจากจีน⁴⁶ เมื่อภาระหนี้สินเริ่มสูงเกินกว่าจะจ่ายได้ นักการเมืองในประเทศศรีลังกา มาเลเซีย และประเทศอื่นๆ ได้ เปลี่ยนจุดยืนที่ประกาศไว้ในช่วงแรกๆ ต่อการให้การสนับสนุนเงิน เนื่องจาก พวกเขาได้เห็นจากการใช้การทูตกับดักหนี้แบบเลือกปฏิบัติ (Discriminated Debt Trap Diplomacy) โดยปฏิบัติการต่อต้านเริ่มปรากฏให้เห็นเกิดขึ้น แม้กระทั่งกับประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมองประเทศจีนว่า เป็นตัวเลือกที่มีโอกาสจะถ่วงดุลอำนาจกับรัฐบาลของประธานาธิบดีทรัมป์ ของสหรัฐฯ ได้ ยกตัวอย่าง เช่น ในประเทศสวีเดน เมือง Goteborg ได้ยุติความสัมพันธ์การเป็นบ้านพี่เมืองน้องคู่กันกับประเทศจีน⁴⁷ และในประเทศต่างๆเองรวมถึง สหรัฐฯ ก็

⁴⁶ สุมาลี สุขदानนท์, "ผลกระทบและแนวโน้มการพัฒนาเส้นทางสายใหม่ใหม่ในศตวรรษที่ 21," (มิถุนายน 2019: สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2019).

<http://www.cuti.chula.ac.th/triresearch/saimai21/saimai21.html>.

⁴⁷ "Multiple Swedish Cities Terminated Sister City Agreement with China," China Scope, 2020, accessed April 27, 2020, <http://chinascope.org/archives/22968>.

มีการปิดโรงเรียนสถาบันขงจื้อ (Confucius Institute)⁴⁸ ทำให้การโฆษณาชวนเชื่อแบบอ่อนๆ ของรัฐบาลจีนเรื่องหนึ่งต้องเลิกล้มลงไป จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจ ที่ในที่สุดก็ดูเหมือนว่า ทั่วโลกเริ่มตื่นตัว เปลี่ยนไปจากความชื่นชอบกับประเทศจีนที่มีอยู่กันมานานนับศตวรรษ ซึ่งอยู่ในจุดสูงสุดพร้อมกับการขึ้นสู่อำนาจของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง (ในช่วงแรกๆของการเข้าสู่อำนาจปี2013 นักวิเคราะห์ได้มีทัศนคติอย่างมีความหวังว่าเขาจะเป็นนักปฏิรูป ผู้นำประเทศจีน เข้ามาอยู่ในเวทีโลก เพื่อเป็นประเทศที่ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างประเทศ และมีความรับผิดชอบต่อการกระทำ เป็นมาตรฐานใหม่ของโลก) แต่ลักษณะอันแท้จริงของระบอบที่ประจักษ์ในความเป็นจริง คือ มีความแข็งแกร่งไม่โอนอ่อน ยืดหยุ่น และประชาคมโลกก็มีปฏิกริยาไม่ชื่นชอบตามที่ได้เห็นกัน

ดังนั้น ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงมีการตอบสนองด้วยความรู้สึกถูกคุกคาม (โดยเฉพาะในประเด็นการอ้างกรรมสิทธิ์อาณาเขตอธิปไตยในทะเลจีนใต้) ตามที่กล่าวมา ที่ทั้งญี่ปุ่น และ ประเทศสมาชิกอาเซียน(ที่ได้รับผลกระทบ) ต่างล้วนเห็นตรงกันว่า การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อรับมือกับการคุกคามต่างๆ จะเป็นผลดีที่ได้ร่วมมือกัน มากกว่า แต่ละประเทศต้องรับมือการคุกคามต่างๆลำพังด้วยตัวเอง

หลักนิยามฟูกูตะ : หมายเหตุสำคัญในปฏิสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เพื่อตอบคำถามการวิจัย ถึงการปรับเปลี่ยน นโยบายของญี่ปุ่นต่ออาเซียนในสมัยอาเบะ เราควรทำความรู้จัก ถึง หมายเหตุสำคัญในปฏิสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอาเซียน คือ หลักนิยามฟูกูตะ⁴⁹ ที่เป็น การผลักดันบทบาทของญี่ปุ่นกลับคืนสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในสมัยของ นายกฯ ฟูกูตะ ทาเคโอะ ผ่าน สุนทรพจน์ที่มะนิลา ปี1977 ที่ พยายามสะท้อนออกมาว่า ญี่ปุ่นจะแสดงบทบาท ให้เกิดคุณูปการแก่นานาชาติ มากขึ้น โดยมุ่งเน้นที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่จะมียุทธศาสตร์เน้นด้าน “การไม่ใช้กำลังทหาร” (non-military)และไม่มียุทธศาสตร์ทางการทหาร เพื่อไม่ให้ชาติอื่นหวาดระแวงญี่ปุ่น ญี่ปุ่นภายใต้การนำของ ฟูกูตะ ทาเคโอะ พยายามแสดงบทบาทในฐานะชาติเศรษฐกิจชั้นนำ โดยเปิดการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกอาเซียน 5ประเทศ และ ประเทศทั้ง3ในภูมิภาคอินโดจีน ที่เป็นคอมมิวนิสต์ โดยมี3เสาหลัก ประกอบด้วย คือ

⁴⁸ "As US Universities Close Confucius Institutes, What's Next? : US Defense Law Behind Closure of Chinese Government Cultural Centers," Human Right Watch, 2020, accessed April 16, 2020, <https://www.hrw.org/news/2020/01/27/us-universities-close-confucius-institutes-whats-next>.

⁴⁹ จิตติวัฒน์พงศ์, "นโยบายเอเชียอาคเนย์ของญี่ปุ่น: ลัทธิฟูกูตะ."

1. ญี่ปุ่นจะไม่นับมหาอำนาจทางการทหาร
2. ญี่ปุ่นจะส่งเสริมความสัมพันธ์อันใกล้ชิดขึ้นบนฐานคิดแบบ “ใจถึงใจ” (heart to heart) ยิ่งขึ้นทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม กับ กลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน
3. ญี่ปุ่นจะดำเนินความสัมพันธ์อันสร้างสรรค์กับประเทศกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน และ กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ ทั้งสามในอินโดจีน (ลาว, กัมพูชา, เวียดนาม: เวลานั้นยังไม่เป็นสมาชิกอาเซียน) เป็นหุ้นส่วนอย่างเท่าเทียม และจะกระตุ้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนกับประเทศในอินโดจีน⁵⁰

แต่กระนั้นเอง ภายหลังจากที่เวียดนามบุกกัมพูชาช่วงเดือนธันวาคม 1978 นั้น ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนอาเซียนในการกดดันเวียดนามให้ถอนตัวออกจากกัมพูชา หลังจากพยายามให้ความช่วยเหลือเวียดนามในด้านต่างๆ โดยหวังผลให้ถอยห่างออกจากสหภาพโซเวียต (ซึ่งไม่บรรลุผล) ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า แม้ญี่ปุ่นจะประกาศการไม่ใช่มหาอำนาจทางการ ผ่าน หลักนิยมฟูกูตะ แต่ญี่ปุ่น ก็หวังผลการตอบสนองยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงโดยใช้การสนับสนุนองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคในการกดดันทางอ้อม แม้ญี่ปุ่นเองจะไม่ใช่มือผู้ลงมือกระทำการทางยุทธศาสตร์ด้วยตัวเอง (กล่าวไปในบทที่2แล้ว)

ปัจจัยความเป็นมาสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายญี่ปุ่นต่ออาเซียนเพื่อตอบสนองเชิงยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น

เพื่อตอบคำถามการวิจัย ที่ว่า นโยบายของญี่ปุ่นต่ออาเซียนในสมัยอาเบะ มีการ เปลี่ยน ไปอย่างไร? และ ตอบสนอง ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่นอย่างไร?

เราอาจเริ่มตอบคำถาม ได้ว่า นโยบายญี่ปุ่นต่ออาเซียนในยุคของอาเบะ มีการเพิ่ม บทบาทความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนมากขึ้น (จากที่เคยประกาศว่าจะไม่มีบทบาททางการทหารในช่วงหลักนิยมฟูกูตะ)ผ่านการไล่เรียงเหตุการณ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่างๆ

โดยหากไล่เรียงเหตุการณ์สำคัญตั้งแต่ช่วงทศวรรษ2010 เป็นต้นมา เมื่อมาถึงปี2016ที่อาเบะ ประกาศ “นโยบายอินโดแปซิฟิก” เป็นต้นมา จะพบว่า ญี่ปุ่นมีการปรับเปลี่ยนนโยบายด้านความมั่นคง โดยดึงอาเซียนมาร่วม “ถ่วงดุลอำนาจแบบละมุนละม่อม”(soft balance) ผ่าน “วิสัยทัศน์เวียงจันทน์”(Vientiane Vision)ในปีเดียวกัน ที่ตอนแรกวางแผนให้เป็น ความร่วมมือแบบทวิภาคี

⁵⁰ Sudo, *The Fukuda Doctrine and ASEAN : New Dimensions in Japanese Foreign Policy.*

กับ สมาชิกในอาเซียน แต่ต่อมาญี่ปุ่นพัฒนาความร่วมมือโดยดึงอาเซียนมาร่วมมือในแง่พหุภาคีมากขึ้น เพื่อตอบสนองนโยบายอินโดแปซิฟิก โดยอาศัยกรอบวิสัยทัศน์เวียงจันทน์ เป็นกรอบที่ใช้ตอบสนองยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น หลังจาก “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์แบบจตุรภาคี” (Quadrilateral Strategic Partnership) ที่ใช้แนวทาง ถ่วงดุลอำนาจอย่างแข็งกร้าวแบบจำกัด (Limited hard balancing) มีสหรัฐฯ ร่วมอยู่ด้วย มีความไม่มีความแน่นอน และ แสดงออกแบบแข็งกร้าวในการคานอำนาจกับการผงาดของจีน จึงเป็นเหตุนำมาซึ่งความตึงเครียดในภูมิภาค มากขึ้น

ดังนั้น แม้เราจะเห็นว่า หลายนโยบายของญี่ปุ่น จะเดินตามแนวทางที่สหรัฐฯ ได้วางไว้ แต่ นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นที่มีต่อ จีน และ ต่อ อาเซียน ญี่ปุ่นมีนโยบายของตัวเอง แบบเป็นตัวของตัวเองชัดเจน ไม่ขึ้นตรงใดๆตามการวางแนวทางของสหรัฐฯ ด้วยเหตุผล ที่ ญี่ปุ่น มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง กับ จีน และ อาเซียน ที่มีภูมิรัฐศาสตร์ในบริเวณที่ใกล้เคียงกันมากกับญี่ปุ่น

หากเราใช้ มาตราวัด ตามนักวิชาการที่ติดตามการวางแนวนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น ในทัศนะของ Sueo Sudo ได้แบ่งประเภทนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น ไว้ 3 ประเภท คือ 1.แบบกระแสหลัก (Main Stream) 2.แบบกระแสทางเลือก (Alternative) 3.แบบลูกผสมสายกลาง กระแสหลักกับกระแสทางเลือก (Intermediate)⁵¹

นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น หากเป็นแบบ 1.กระแสหลัก(Main Stream) จะเป็นแบบการโอนอ่อนตามนโยบายของสหรัฐฯ ที่ญี่ปุ่นไม่เป็นตัวของตัวเอง ซึ่งมีตัวแบบ คือ “หลักนิยมโยชิเดะ” (Yoshida doctrine) แต่ สำหรับแบบที่ 2.กระแสทางเลือก (Alternative) จะเป็นในรูปแบบตรงกันข้ามกับกระแสหลัก คือ การออกนโยบายโดยไม่อิงความเห็นชอบใดๆกับสหรัฐฯ ยกตัวอย่าง เช่น “หลักนิยมฟูกุตะ” ที่แหวกออกมาจากนโยบายสหรัฐฯที่ถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ “หลักนิยมฟูกุตะ” นั้นผลักดันบทบาทของญี่ปุ่นกลับคืนสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกครั้งหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้น

และ รูปแบบที่ 3. กระแสลูกผสมสายกลาง ของ กระแสหลักกับกระแสทางเลือก (Intermediate) คือ จะเป็นในรูปแบบผสมผสานที่ มีความเป็นตัวของตัวเองสำหรับการวางนโยบาย(ในส่วนใหญ่ที่ญี่ปุ่นมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง) และ มีอีกส่วนที่อิงแอบความเห็นชอบในการวางนโยบายที่โอนอ่อนตาม

⁵¹ Sudo, *Japan's ASEAN Policy In search of Proactive Multilateralism*.

สหรัฐฯ เช่น การนโยบายที่มีมีโนทัศน์ แบบ ภูมิภาคนิยมแบบเปิดกว้าง(Open Regionalism) ผ่านการประชุม APEC และ East ASIA Summit เป็นต้น

ซึ่งในกรณีของรัฐบาล อาเบะ ที่บางส่วนก็เดินตามสหรัฐฯ บางส่วนที่เกี่ยวข้องใกล้ชิด แบบจีน ,อาเซียน ก็มีนโยบายเป็นของตัวเอง ก็อาจจำแนกได้ว่า รัฐบาลอาเบะมีนโยบายต่างประเทศในรูปแบบกระแสลูกผสมสายกลาง ดังกล่าวนี้อเอง

เพื่อตอบคำถามการวิจัย เราควรไล่เรียงข้อเท็จจริงเหตุการณ์สำคัญตามเส้นเวลาช่วงทศวรรษที่ 2010 เป็นต้นมา ที่นับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญ นำไปสู่การปรับนโยบายของญี่ปุ่นต่ออาเซียน คือ ในสมัยของ อาเบะ ที่เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2012 และ ต่อมาปี 2013 อาเบะ ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาในโอกาสเข้ารับตำแหน่งนายกฯ เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2013 ถึง “หลักการ 5 ประการ สำหรับความสัมพันธ์ทางการทูต ของ ญี่ปุ่น และ อาเซียน”⁵²

และ ปลายปี 2013 มีการประชุมสุดยอดอาเซียน-ญี่ปุ่น สมัยพิเศษ วันที่ 13-15 ธันวาคม 2013 และการประชุมนี้ได้ออกแถลงการณ์วิสัยทัศน์อาเซียน – ญี่ปุ่น (VISION STATEMENT ON ASEAN-JAPAN FRIENDSHIP AND COOPERATION)⁵³ เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2013 ในฐานะที่ความสัมพันธ์ พหุภาคี ครบรอบ 40 ปี

ก่อนหน้านี้นี้หนึ่งปี เกิดความล้มเหลวของ การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ที่ ประเทศกัมพูชา เมื่อเดือน กรกฎาคม 2012 ที่ ไม่สามารถจัดทำแถลงการณ์ร่วมได้ ในประเด็นทะเลจีนใต้⁵⁴ นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ 45 ปีของอาเซียน และ การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 21 (21st ASEAN Summit 2012) ที่ ประเทศกัมพูชา ประเด็นข้อพิพาททะเลจีนใต้ ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศอาเซียนอย่าง เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และบรูไน กับมหาอำนาจอย่างจีน ได้ถูกหยิบยกขึ้นหารือในการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออกครั้งที่ 7 ที่อยู่ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 21 โดยผู้นำจากฟิลิปปินส์และสหรัฐฯ พร้อม กับที่ญี่ปุ่น ยกข้อพิพาทกับจีน เรื่องกรรมสิทธิ์ในหมู่เกาะทะเลจีนตะวันออกเข้าหารือ แม้ กัมพูชา ในฐานะเจ้าภาพจัดการประชุมจะเคยยืนยันเจตจำนง ที่จะหลีกเลี่ยงการนำประเด็นดังกล่าวเข้าหารือในเวทีการประชุม ทว่าฟิลิปปินส์และ

⁵² "ความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น".

⁵³ "เอกสาร แถลงการณ์วิสัยทัศน์อาเซียน – ญี่ปุ่น VISION STATEMENT ON ASEAN-JAPAN FRIENDSHIP AND COOPERATION".

⁵⁴ "ปิดประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ไร้แถลงการณ์ร่วม."

เวียดนาม ซึ่งเป็นคู่กรณีหลัก ได้ออกมาโต้แย้งว่า ทั้งสองประเทศไม่เห็นด้วยกับแนวทางที่เป็นอยู่ ส่วนจีนก็ได้ตอกย้ำทิศทางนโยบายของตน และยืนยันว่า ข้อขัดแย้งในทะเลจีนใต้ ควรนำมาพูดคุยในระดับทวิภาคี เท่านั้น และไม่ควรดึงสหรัฐอเมริกาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย⁵⁵

ในปีเดียวกันนั่นเอง เมื่อเดือน กันยายน 2012 กองทัพสาธารณรัฐประชาชนจีนเริ่มการลาดตระเวนโดยเครื่องบิน เรือรบ และเรือตรวจการณ์ชายฝั่งในบริเวณเกาะ เซ็งกาปู/เตี้ยวอีว และเหตุการณ์ต่อมาในปี 2013 คือ เมื่อ 30 มกราคม 2013 ญี่ปุ่นส่งเรือพิฆาต (Destroyer) และเรือ Frigate เข้าพื้นที่ ทะเลจีนตะวันออก เพราะตรวจจับได้ว่าเรือรบของกองทัพเรือปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Navy) กำหนดเป้าหมายการยิงขีปนาวุธ มาที่กองเรือรบของกองกำลังป้องกันตนเองทางเรือของญี่ปุ่น (Japan Maritime Self-Defense Force: JMSDF) และปี 2013 เดียวกันนี้ เกิดเหตุการณ์ที่ จีน ประกาศเขตแสดงตนเพื่อการป้องกันภัยทางอากาศ (Air Defense Identification Zone - ADIZ) เหนือทะเลจีนตะวันออก ซึ่งครอบคลุมบริเวณหมู่เกาะเตี้ยวอีว หรือเซ็งกาปู เมื่อวันที่ 24 พ.ย. 2013⁵⁶ เป็นต้นมา ซึ่ง เขตแสดงตนเพื่อการป้องกันภัยทางอากาศ นี้เป็นการแสดงเจตนาเพื่อป้องกันตนเองจากอากาศยานที่รุกรานเข้ามาโดยแจ้งให้เปิดสัญญาณวิทยุ ให้เจ้าหน้าที่จีน สามารถสอบถามข้อมูลกำหนดการเดินทางและสัญชาติที่ชัดเจน ซึ่งหากฝ่าฝืนก็จะบังคับให้ลงจอด หรือขับไล่ออกไปด้วยเครื่องบินขับไล่ จนมาตรการสุดท้ายคือโจมตียิงให้ตก ซึ่งเขตแสดงตนฯ นี้ มีพื้นที่ครอบคลุมน่านฟ้าเหนือหมู่เกาะพิพาทที่ทั้งจีนและญี่ปุ่นต่างอ้างอธิปไตย โดยจีนเรียกว่า เตี้ยวอีว ขณะที่ญี่ปุ่นเรียกหมู่เกาะนั้นว่า เซ็งกาปู และที่ผ่านมามีทั้งสองชาติก็ส่งเครื่องบินรบ และเรือยามฝั่งเข้าไปปฏิบัติการในบริเวณดังกล่าวจนเกิดการกระทบกระทั่งอยู่เนืองๆ จนกระทั่งเดือน กรกฎาคม 2015 สภาผู้แทนราษฎร ญี่ปุ่น เห็นชอบ ร่างกฎหมายขยายขอบเขตทางปฏิบัติการทางทหารของญี่ปุ่น ชื่อ สันติภาพและความมั่นคง จำนวน 11 ฉบับ ที่ให้กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่น (Japan Self-Defense Force : JSDF) มีอำนาจเข้าร่วมปฏิบัติการทางทหารในต่างประเทศเฉพาะในพฤติการณ์ที่กำหนด สามารถปฏิบัติการนอกประเทศได้ เป็นการขยับเส้นแบ่งข้อจำกัดด้านความมั่นคงและปรัชญาทศวรรษด้านความมั่นคงอย่างมีนัยยะสำคัญของญี่ปุ่น

และ เมื่อ 17 มิถุนายน 2016 เครื่องบินรบ F-15 ของ กองกำลังป้องกันตนเองทางอากาศญี่ปุ่น (Japan Air Self-Defense Force : JASDF) เกือบชนและปะทะกับเครื่องบิน SU-30 ของ

⁵⁵ เทพชาตรี, "ผลการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 21 ที่กรุงเทพฯ."

⁵⁶ "จีนประกาศเขตฯ ป้องกันภัยทางอากาศ ญี่ปุ่น มะกันถาม แล้วยังงี้," MGRONLINE, 2013, accessed April 6, 2020, <https://mgronline.com/china/detail/9560000148472>.

กองทัพอากาศปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army Air Force : PLAAF) ในบริเวณทะเลจีนตะวันออก⁵⁷ รวมถึง ประเด็นการทับซ้อนในทะเลจีนใต้ ของอาเซียน มีสมาชิกของอาเซียนประเทศหนึ่ง คือ ฟิลิปปินส์ ได้ยื่นฟ้องต่ออนุญาโตตุลาการ ที่ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2016 ศาลอนุญาโตตุลาการถาวรที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีคำวินิจฉัยว่าจีนไม่มีสิทธิทางกฎหมายและสิทธิทางประวัติศาสตร์ใดๆ ในน่านน้ำทะเลจีนใต้ ซึ่งภายหลังคำตัดสินของศาลอนุญาโตตุลาการถาวรที่กรุงเฮก เนเธอร์แลนด์ ต่อมา กระทรวงกลาโหมของจีนออกแถลงการณ์ว่า กองทัพจะเดินหน้าปกป้องอธิปไตย รวมทั้งผลประโยชน์และสิทธิทางทะเลต่างๆ ของชาติ และได้ประกาศว่าจะดำเนินการซ้อมรบในทะเลจีนใต้ต่อไป⁵⁸

ดังนั้น แมื่อก่อนหน้านี้ ในยุคของรัฐบาลฟูกูดา ที่ประกาศ หลักนิยมฟูกูดา (Fukuda Doctrine) ช่วงสงครามเย็น มีการแสดงออกชัดเจนว่า ญี่ปุ่นจะไม่แสดงบทบาทด้านการทหารอีก แต่จากปัจจัยข้างต้นทั้งหมด เราไม่สามารถปฏิเสธได้ ว่า ปัจจัยความตึงเครียดที่โล่เรียงมา เป็นมูลเหตุปัจจัยที่ญี่ปุ่นมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนนโยบายญี่ปุ่นต่ออาเซียน โดยวางยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงขึ้นมา ทั้งในแง่ ความร่วมมือ อินโดแปซิฟิก และวิสัยทัศน์เวียงจันทน์ ในเวลาต่อมา

บทวิเคราะห์การปรับยุทธศาสตร์ต่ออาเซียน ในกรอบอินโดแปซิฟิก ผ่านแนวคิดการถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม

ในแง่อินโดแปซิฟิก ญี่ปุ่นมีการให้ความสำคัญต่ออาเซียนแตกต่างกันในสองช่วง คือ แม้อาเซียนจะเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่ภูมิรัฐศาสตร์ของอินโดแปซิฟิก แต่ในช่วงแรกนั้น ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับความร่วมมือแบบจตุรภาคี ญี่ปุ่นก็ให้ความสำคัญกับอาเซียนได้น้อยลงกว่าเดิม ดังที่จะเห็นได้ใน เอกสารเผยแพร่ฉบับแรกของญี่ปุ่นเกี่ยวกับอินโดแปซิฟิกเมื่อปี2017 หลัง Tokyo International Conference on Africa Development (TICAD) เมื่อเดือนสิงหาคม 2016 ที่กรุงไนโรบี ที่ไม่ได้มีข้อความใดเอ่ยถึง ASEAN เลย แต่ต่อมา เมื่อญี่ปุ่น เริ่มแสดงออกถึงการให้ความสำคัญของอาเซียน ผ่านการมี แผนงาน Free & Open Indo-Pacific ฉบับที่2⁵⁹ในปี2018และฉบับที่3⁶⁰ในปี2019ผ่าน

57 "ญี่ปุ่นไวยอมรับปักกิ่ง กล่าวหาว่าส่งบินขับไล่ F-15 ขวางเครื่องบินจีน".

58 "ศาลกรุงเฮก' ตัดสิน 'จีน' ไม่มีสิทธิเข้าครอบพื้นที่เกือบหมดทะเลจีนใต้.."

59 "A New Foreign Policy Strategy: "Free and Open Indo-Pacific Strategy", Ministry of Foreign Affairs Japan, 2018, accessed April 16, 2020, <https://www.asean.emb-japan.go.jp/files/000352880.pdf>.

60 "Free and Open indo pacific Vision," Ministry of Foreign Affairs Japan, updated 21st Nov 2019, 2019, accessed April 16, 2020, <https://www.mofa.go.jp/files/000430632.pdf>.

เอกสารเผยแพร่ มีการปรับเปลี่ยนที่เริ่มมี การเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรแสดงออกถึงการให้ความสำคัญต่อ อาเซียนมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการเชื่อมต่อเครือข่าย Connectivity ในแผนIndo-pacific

เหตุใดจึงเกิดความปรับเปลี่ยนในการให้ความสำคัญที่เขียนแตกต่างกันในเอกสารเผยแพร่แต่ละฉบับข้างต้นนี้? เราพบว่าในห้วงเวลาใกล้เคียงของเหตุการณ์ที่นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของ ยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก คือ เหตุการณ์ที่ การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน+6 เมื่อวันที่ 13 – 14 พฤศจิกายนปี 2017 ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ นายกรัฐมนตรี มัลคอม เทินบอล แห่งออสเตรเลีย, นายกรัฐมนตรี ซินโซ อาเบะ แห่งญี่ปุ่น, นายกรัฐมนตรี นเรนทรา โมดี แห่งอินเดีย และ เล็กวี่ ทิล เลอสัน ตัวแทนประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ แห่งสหรัฐอเมริกา (วันนั้น ทรัมป์ เดินทางมาถึงที่ประชุมแล้ว และขอไม่เข้าร่วมการประชุม ก่อนเดินทางกลับสหรัฐ ทำให้การประชุมล่าช้าไป 2 ชั่วโมง⁶¹) ผู้นำทั้ง 4 ประเทศตกลงสร้างความร่วมมือQuadrilateral Security Dialogue หรือ QSD ระหว่างกันขึ้นมาใหม่ (QSD 2007 เกิดขึ้นเนื่องจากการเสนอแนะของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ต่อรองกับ ดัก เชนี่ รองประธานาธิบดีสหรัฐในขณะนั้น, นาย จอร์น โฮวาร์ดนายกรัฐมนตรีออสเตรเลีย และ นายกรัฐมนตรีอินเดีย มาร์น โมฮัน สิงห์ ต่อเนื่องจากเวทีการเจรจาเดิมที่เคยมีอยู่แล้ว แต่ร้างรายนานหลายปี)

เหตุการณ์นี้เอง ผู้เขียนมองว่า การไม่ให้ความสำคัญของ ทรัมป์ ที่มาถึงที่ประชุมแล้วเดินทางกลับเลยดังกล่าวนี้ เป็นเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ นายก อาเบะ มองว่า ความสัมพันธ์แบบจตุรภาคี นั้น ในแง่อินโดแปซิฟิกเอง มีความไม่แน่นอนสูงกว่าสำหรับยุทธศาสตร์ความมั่นคงโดยรวมของญี่ปุ่น อาเบะ จึงหันมาให้ความสำคัญกับ อาเซียน ที่เป็นส่วนหนึ่งของอินโดแปซิฟิก มากขึ้น ในฐานะที่เป็น จุดเชื่อมโยง Connectivity ที่สำคัญ ในภาคพื้นอินโดแปซิฟิก ดังที่ เราจะพบในเอกสารเผยแพร่ของ ญี่ปุ่น เกี่ยวกับ อินโดแปซิฟิก ฉบับที่2 ปี2018 และฉบับที่3 ปี2019 ของญี่ปุ่น ซึ่งในฉบับที่3 นอกจากจะพบว่า เอกสารเขียนถึงอาเซียนในเรื่อง จุดเชื่อมโยง Connectivity เหมือนในฉบับที่2แล้ว สิ่งที่น่าสนใจ คือ ในเอกสารเผยแพร่ฉบับที่3 นั้นมีการตัดคำว่า ยุทธศาสตร์ (Strategy) ออกจากเอกสารเผยแพร่ (ไม่เหมือนเอกสารเผยแพร่ฉบับที่1และฉบับที่2) โดยเอกสารเผยแพร่ฉบับที่3 มีการนำคำว่า วิสัยทัศน์ (Vision) เข้ามาแทนที่ คำว่า ยุทธศาสตร์ (Strategy) ซึ่งทำให้วิเคราะห์ได้ถึงการเมืองเรื่องถ้อยคำ (Politics of word) ที่แสดงออกว่าญี่ปุ่น มีความประสงค์ที่จะไม่พยายาม แสดง

⁶¹ ศรีแสงนาม, "จีน-ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ : จากยุทธพิชัยสามก๊ก สู่อุทธศาสตร์รับสงครามการค้า."

การเผชิญหน้าแบบก้าวร้าว ต่อจีน อย่างโจ่งแจ้ง และ ต้องการ ถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม (Soft balance) ผ่าน เอกสารเผยแพร่ทางนโยบาย นั้นเอง

เหล่านี้ ทำให้สามารถมองได้ว่า นโยบายของญี่ปุ่นต่ออาเซียน มีการปรับเปลี่ยน ในยุคอาเบะ ที่ความสัมพันธ์ จากหลักนิยมฟูกูดา (เน้น ใจถึงใจ และ จะไม่แสดงบทบาทด้านการทหารอีก) นั้น จะมีความแนบแน่นขึ้นไปมากกว่าเดิมโดยเฉพาะในแง่ความร่วมมือความมั่นคง ที่เป็นส่วนสำคัญในการตอบสนองยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น ที่มีวาระซ่อนเร้น ที่จะดึงอาเซียนมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเป็นแนวร่วมลดการผงาดของจีน จากที่ก่อนหน้านี้การปรับเปลี่ยนในยุคอาเบะนี้ นโยบายของญี่ปุ่นต่ออาเซียน จะเป็นไปได้ในรูปแบบการลงทุนในภูมิภาคที่เน้นความสัมพันธ์แนบแน่นทางเศรษฐกิจเสียมากกว่า

ซึ่งหากนำตัวชี้วัดการจัดวางนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น โดย Sueo Sudo มาวิเคราะห์ ผู้เขียนวิเคราะห์ว่าการปรับเปลี่ยนทำที่นี้ในเวลาสั้นๆ นี้เป็น แบบ”ลูกผสมสายกลาง กระแสหลักกับกระแสทางเลือก” (Intermediate) ครั้งใหม่ในศตวรรษที่21 ที่มีทั้งการต่อยอดกระชับความ ใจถึงใจแบบ ฟูกูดา และ ไม่เดินตามนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯอย่างเต็มตัวทั้งหมด (นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อ จีน และ อาเซียน มีทิศทางในแบบของตัวเอง)

และ หากจะวิเคราะห์ในแง่ ภาควิชาอินโดแปซิฟิก นั้น ความตกลงสร้างความร่วมมือ Quadrilateral Security Dialogue หรือ QSD ที่ญี่ปุ่นมีความพยายามจะฟื้นกลับมา ผ่านการประชุม ASEAN+6ที่ฟิลิปปินส์ เมื่อปี2017นั้น ตามแนวคิดของ T.V.Paul สามารถจัดวาง Quadrilateral Security Dialogue ได้ในแง่ การถ่วงดุลอำนาจอย่างแข็งกร้าวแบบจำกัด (Limited hard balancing) ที่เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ คือ เป็น ความร่วมมือทางความมั่นคงแบบหลวมๆ (ไม่ใช่เชิงสถาบันระหว่างประเทศแบบ NATO หรือ Warsaw Pact) และ เป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ความมั่นคง(แบบดั้งเดิม) ใช้ความเป็นพันธมิตรทางการทหารอย่างไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย สหรัฐฯ,ญี่ปุ่น,อินเดีย,ออสเตรเลีย ที่อยู่ในพื้นที่อินโดแปซิฟิก ในการถ่วงดุล ดังที่เราจะเห็นได้ว่า เอกสารเผยแพร่ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก ฉบับแรก ปี2017 ไม่มีการพูดถึงอาเซียน กลับเน้น การเชื่อมโยงระหว่างมหาสมุทรอินเดียสู่แอฟริกา

การเบนเข็มของญี่ปุ่น มาให้ความสำคัญกับอาเซียน ตามที่มีเอกสารเผยแพร่อินโดแปซิฟิก ตามมาในฉบับที่2และ3ของญี่ปุ่น ที่เน้นอาเซียนเป็น จุดเชื่อมโยง Connectivity ที่สำคัญ ในภาคพื้นอินโดแปซิฟิก นั้น จึงสามารถถือเป็นอีกหนึ่งแนวคิด ของ T.V.Paul คือ “การถ่วงดุลอำนาจแบบละมุนละม่อม” (Soft Balancing) ที่ไม่ได้ขึ้นกับการใช้เครื่องมือความร่วมมือพันธมิตรทางทหารในการ

ถ่วงดุล แต่ใช้ในเชิงสถาบัน(องค์กรระหว่างประเทศ),ความร่วมมือทางการทูตแบบ การแลกเปลี่ยน องค์กรความรู้ต่างๆ,แลกเปลี่ยนบุคลากร ต่างๆ ผ่านการถ่วงดุลอำนาจในเชิงสถาบัน เป็นต้น

จึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ญี่ปุ่น พร้อมปรับตัว และ ปรับเปลี่ยนการให้ความสำคัญ(กับอาเซียน) ไปพร้อมๆกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป นั่นคือ การที่ปรับการให้ความสำคัญ กับ ความสัมพันธ์ แบบจตุรภาคี ไปเป็น ความสัมพันธ์ที่จะใช้ประโยชน์จาก ความเป็นแกนกลางของอาเซียน(ASEAN Centrality) ที่มีความเป็นสถาบัน อันประกอบไปด้วย ปทัสถาน และ ระเบียบเชิงสถาบัน ที่จะทำให้เกิดการพบปะ และ ประชุม พูดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ตามวาระมากกว่า ในแบบ ความสัมพันธ์จตุรภาคี ที่ร้างราไป จนต้องพยายามมารื้อฟื้นใหม่ แต่กลับหาความแน่นอนไม่ได้ จากบทบาทผู้นำประเทศมหาอำนาจ อย่าง ประธานาธิบดี ทรัมป์ ของสหรัฐฯ นั่นเอง

จึงเป็นเหตุให้ ญี่ปุ่นเลือกให้อาเซียนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญมากขึ้น กว่าเดิมเพื่อบรรลุเป้าหมายการเชื่อมสองมหาสมุทร และ เพื่อการถ่วงดุลกับจีน ที่เห็นได้จากเอกสารเผยแพร่ฉบับที่2และ3 ตามที่ได้กล่าวมา เพราะ อาเซียนก็มีส่วนได้เสียต่อการถูกรอบงำโดยจีนผ่าน “การทูตกับดักหนี้”(Debt Trap Diplomacy) และ การแผ่อิทธิพลในทะเลจีนใต้

ปฏิกิริยาที่ญี่ปุ่นเลือกปรับรูปแบบนอกจากความร่วมมือการรวมกลุ่มทางความมั่นคงแบบหลวมๆ มาเป็น ร่วมมือกับการรวมกลุ่มเชิงสถาบันมากขึ้น รวมถึงการแลกเปลี่ยนเชิงวิชาการ สร้างมาตรฐาน การเดินเรือ แลกเปลี่ยนความรู้ เกี่ยวกับ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 : UNCLOS 1982) นั้น เป็น ปฏิกิริยาที่แสดงออกถึง ความพยายามที่จะไม่เผชิญหน้าอย่างแข็งกร้าวกับจีน แม้จะไม่ถูกเขียนเป็น ลายลักษณ์อักษร แต่แอบซ่อนเป็นวาระซ่อนเร้น เอาไว้ ในการรักษาความมั่นคงผ่านความร่วมมือกัน ไม่ว่าจะ เป็น ความร่วมมือความมั่นคงแบบหลวมๆ และ ความร่วมมือความมั่นคงเชิงรวมกลุ่มแบบ สถาบัน ล้วนเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายระหว่างประเทศของญี่ปุ่นในวาระซ่อนเร้น คือ ถ่วงดุล อำนาจกับการผงาดของจีนทั้งสิ้น เพื่อตอบสนองนโยบายยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น โดย ปรับเปลี่ยนให้ความสำคัญกับอาเซียนมากขึ้น นั่นเอง

บทวิเคราะห์การปรับยุทธศาสตร์ต่ออาเซียน ในกรอบวิสัยทัศน์เวียงจันทน์ ผ่านแนวคิดการถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม

วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ เกิดขึ้นตั้งแต่ปี2016 ผ่านการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนพลัส (ADMM+) ของอาเซียน ที่มีการจัดประชุมรอบ The 2nd ASEAN-Japan Defense Ministers' Informal Meeting ณ กรุงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2016 ญี่ปุ่นต้องการกระชับความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทหารกับอาเซียนมากขึ้น โดยใช้ชื่อความร่วมมือนี้ว่า “วิสัยทัศน์เวียงจันทน์” (Vientiane Visions)⁶² ตามชื่อสถานที่ในการประชุมนี้ โดยก่อนหน้านี้มีความมุ่งหมายที่ กระชับความสัมพันธ์ในแง่ทวิภาคี กับสมาชิกในประเทศอาเซียน เป็นรายๆไป มากกว่าในรูปแบบ พหุภาคี

แต่พร้อมๆไปกับการเปลี่ยนไปของสถานการณ์ทางความมั่นคงในภูมิภาค ในปี2019การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนพลัส (ADMM+) ของอาเซียน ที่กรุงเทพฯ มีการปรับตีความความหมายของการมีปฏิสัมพันธ์วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ มากขึ้น ในแง่ พหุภาคี และให้สอดรับเข้ากับ นโยบายอินโดแปซิฟิก ที่ให้ความสำคัญกับอาเซียน ด้วย ใน ชื่อของ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์2.0⁶³ ที่มีหลักการความร่วมมืออยู่ 3ประการ คือ 1.ความร่วมมือแบบใจถึงใจ (Heart To Heart Cooperation) 2.ความร่วมมือที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะและยั่งยืน (Tailored and Lasting Cooperation) 3.ความร่วมมือที่เปิดรับและเท่าเทียม (Equal and Open Cooperation)

ญี่ปุ่นต้องการ ความเข้มแข็งของอาเซียน(ASEAN Resilience) ที่มีส่วนประกอบของ ความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) และ ความเป็นเอกภาพของอาเซียน (ASEAN Unity) เข้าด้วยกัน โดยเหล่านี้ล้วนถูกเขียนไว้เป็นหลักในเอกสารเผยแพร่ ที่มีความร่วมมือที่จะส่งเสริม หลักนิติธรรม(Rule of Law) ,ส่งเสริมความแข็งแกร่ง ความมั่นคงทางเรือและการเดินสมุทร , ส่งเสริมความช่วยเหลือ ในความท้าทายของภูมิภาค เช่น การรับมือภัยพิบัติ และ ความมั่นคงแบบใหม่(Non-Traditional Security) โดยความร่วมมือเหล่านี้เปลี่ยนแปลง ภูมิทัศน์ทางการวางนโยบาย และความร่วมมือ ของญี่ปุ่น และภูมิภาคนี้ไปอย่างมีนัยยะสำคัญ

⁶² "Vientiane Vision: Japan's Defense Cooperation Initiative with ASEAN ", 2016, accessed April 16, 2020, https://www.mod.go.jp/e/d_act/exc/vientianevision/.

⁶³ Parameswaran, "Vientiane Vision 2.0 Puts Japan's Asia Security Role into Focus ".

ในปัจจุบัน วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ มีความคาดหวัง ในบริบทของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ในแง่ ภัยคุกคามร่วม และ ผลประโยชน์ทางความมั่นคงร่วมกัน ที่มีการตีความหมายความร่วมมือ ให้เข้ากับ กรอบอินโดแปซิฟิก ที่ญี่ปุ่นจะสนับสนุน ความร่วมมือใจถึงใจ (Heart To Heart Cooperation) ที่ สานต่อจากหลักนิยามฟูกูตะ มีการเปิดรับและมีความเท่าเทียมในความร่วมมือ (Equal and open Cooperation) และมีความร่วมมือที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะและยั่งยืน(Tailored and lasting Cooperation) ที่เขียนมาในรูปแบบของ หลักการความร่วมมืออยู่3ประการของความร่วมมือข้างต้น ตามเอกสารเผยแพร่ความคืบหน้าของ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์2.0(Vientiane Vision 2.0) และยังได้ แสดงถึงกิจกรรมที่ได้ร่วมมือปฏิสัมพันธ์ กับ อาเซียน ด้านความมั่นคง(โดยเฉพาะการเดินทางเรือใน มหาสมุทร) เช่น Japan-ASEAN Ship Rider Cooperation Program , Japan-ASEAN Joint Exercise for Rescue (JXR) Observation Program เป็นต้น โดยโครงการเหล่านี้มีเป้าหมายถึง การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบใหม่(Non-Traditional Security) ในรูปแบบ แลกเปลี่ยน บุคลากร และ อบรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับ การเดินทางเรือในมหาสมุทร รวมถึงเทคโนโลยีการ เดินทางเรือ และ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 :UNCLOS 1982) ทั้งนี้ ยังรวมถึงปฏิบัติการร่วมใน การช่วยเหลือกู้ภัยในแง่ภัยพิบัติด้วย จึงสามารถเห็นได้ว่า การปรับเปลี่ยนนโยบายของญี่ปุ่น ที่หาก ผนวก พื้นหลังของ ทั้ง อินโดแปซิฟิก และ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ เข้าด้วยกันนั้น ล้วนเป็น คนละเรื่อง เดียวกัน (same constituents) ที่มีความเชื่อมโยงต่อกัน ของการวางนโยบายยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น ต่ออาเซียน ทั้งหมด ด้วยเช่นกัน แม้อาเซียนจะเป็นหน่วยที่เล็กกว่า แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของอินโด แปซิฟิกด้วย

จุดร่วมของทั้งในแง่อินโดแปซิฟิก และ ในแง่ของ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ นั้นมีความเหมือนกัน คือ การเน้นใน หลักนิติธรรม(Rule of Law) ,การปฏิบัติตาม อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมาย ทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 :UNCLOS 1982) , การเปิดเสรีการค้า และ เสรีภาพในการเดินทางเรือและการบิน โดย มีหลักการสันติภาพและ เสถียรภาพ ผ่านการบังคับใช้กฎหมายในท้องทะเลอย่างเคร่งครัด การให้ความช่วยเหลือด้านสิทธิ มนุษยชน การต่อต้านภัยก่อการร้าย การบริหารจัดการภายใต้ภัยพิบัติต่างๆ การพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ ที่ให้เน้นความร่วมมือ โดยเฉพาะ การฝึกอบรม แลกเปลี่ยนบุคลากร แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ในเรื่อง อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 : UNCLOS 1982),การเดินทางเรือ และ การบิน จุดร่วมทั้งหมดนี้ก็มี

ความสอดคล้องกับ เอกสารมุมมองของอาเซียนต่อแนวคิด อินโด-แปซิฟิก' (ASEAN Outlook on Indo – Pacific: AOIP)⁶⁴ ของอาเซียนที่ออกมาเมื่อเดือนมิถุนายน ปี 2019 ที่มีเนื้อหา เน้น ความร่วมมือภาคพื้นมหาสมุทร การเชื่อมโยงConnectivity ต่างๆ มาในเอกสารด้วยเช่นกัน และ จากเอกสารเหล่านี้ทั้งหมด เมื่อศึกษาดู จะพบว่ามีจุดหมายเดียวกัน คือ ความมุ่งหมายในการคงไว้ซึ่ง การเคารพอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 : UNCLOS 1982) ที่จะยืนยันการเดินเรือในน่านน้ำสากล ด้วยเหตุที่ สถานการณ์การอ้างกรรมสิทธิ์ในทะเลจีนใต้ของจีนนั้นมีความตึงเครียดมากขึ้นที่แม้จะยังไม่นำไปสู่ การใช้ความรุนแรงเกิดขึ้นก็ตาม รวมถึงเหตุการณ์ที่สมาชิกของอาเซียน อย่าง ฟิลิปปินส์ ได้ยื่นฟ้อง ต่อศาลอนุญาโตตุลาการ ที่ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ จนเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2016 ศาล อนุญาโตตุลาการถาวร มีคำวินิจฉัยว่าจีนไม่มีสิทธิทางกฎหมายและสิทธิทางประวัติศาสตร์ใดๆ ใน น่านน้ำทะเลจีนใต้ ซึ่งภายหลังคำตัดสินของศาลอนุญาโตตุลาการถาวรที่ ต่อมา กระทรวงกลาโหม ของจีนออกแถลงการณ์ว่า กองทัพจะเดินหน้าปกป้องอธิปไตย รวมทั้งผลประโยชน์และสิทธิทางทะเล ต่างๆ ของชาติ และได้ประกาศว่าจะดำเนินการซ้อมรบในทะเลจีนใต้ต่อไป⁶⁵ ดังนั้น จากปัจจัย สถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า หลังเหตุการณ์ปี2016 มีผลให้เกิดความไม่ไว้วางใจ จีนขึ้นกับสมาชิกอาเซียนที่ได้รับผลจากการอ้างกรรมสิทธิ์ดังกล่าว และมองจีนดำเนินนโยบายแบบ สัจจะนิยมเชิงรุก (Offensive Realism) จนเป็นเหตุให้ เกิดความหวาดระแวง จนต้องเกิดการทบทวน ความร่วมมือใหม่ เพื่อรับมือกับการผงาดของจีน ในอาเซียน แม้จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ร่วมกับ ประเทศนอกอาเซียน โดยเฉพาะมหาอำนาจก็ตาม ท่าทีดังกล่าวของจีน ไม่ได้กระเทือนแค่ เฉพาะสมาชิกอาเซียน ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย กับการอ้างกรรมสิทธิ์ในพื้นที่พิพาทนี้ เท่านั้น แต่ยังรวมถึง ประเทศอื่น คือ ญี่ปุ่น ที่ใช้พื้นที่ของทะเลจีนใต้ในฐานะทะเลหลวงในการเดินทางข้ามสมุทรเพื่อการ ขนส่งสินค้าด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุดังที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ การถ่วงดุล(Balance) จึงเป็นสิ่งสำคัญ มากๆ สำหรับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพราะจะเป็นทางเลือกในการดำเนินนโยบาย ต่างประเทศให้กับชาติที่เล็กและด้อยศักยภาพกว่าได้ แต่ในขณะที่มหาอำนาจในภูมิภาคอย่าง จีน นั้น นอกจากไร้การถ่วงดุลในประเทศ ทั้งในระดับสถาบันการเมือง และระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ขาด ความโปร่งใส เก็บซ่อนข้อเท็จจริง แล้ว ภายนอกประเทศในภูมิภาคเอเชีย จีนก็ใช้ยุทธศาสตร์ “การ ริเริ่มแถบและเส้นทาง” (Belt and Road initiative) ก้าวร้าวแบบเงิบๆ ทำให้ไม่มีชาติเล็กๆกว่าใดที่

⁶⁴ "ASEAN Outlook on the Indo-Pacific ".

⁶⁵ "ศาลกรุงเฮก' ตัดสิน 'จีน' ไม่มีสิทธิเข้าครอบครองพื้นที่เกือบหมดทะเลจีนใต้.."

พอจะมีศักยภาพถ่วงดุล ได้เลย ดังนั้น ความร่วมมือระดับภูมิภาค อย่างอาเซียน ที่หากจะถ่วงดุล ต้อง มีเอกภาพ และ มีวิสัยทัศน์ร่วมในระดับภูมิภาค จึงจะเป็นคำตอบให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ระหว่าง ญีปุ่น กับ อาเซียน นั้นเอง

ย้อนกลับมาที่ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ (Vientiane Vision) ที่มีความพยายามที่จะส่งเสริมความร่วมมือในทางปฏิบัติ เพื่อสนับสนุนสันติภาพความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของภูมิภาค โดย ญีปุ่น นั้นต้องการแสวงหาหุ้นส่วนทางความมั่นคง และ สร้างเครือข่ายทางความมั่นคงในภูมิภาค ที่ไม่ใช่แค่ การถ่วงดุลอย่างละมุนละม่อม(Soft Balancing) เท่านั้น แต่ยังต้องการ ให้เกิดการ ถ่วงดุลร่วม (Collective Security) ด้วยเช่นกัน เพราะ การเกิดปฏิสัมพันธ์ความร่วมมือในแง่ความมั่นคงนี้ ญีปุ่นเองใช้นโยบาย การป้องปราม(deterrence) การถ่วงดุล (balancing) การบูรณาการ (integration) ผสมผสานกันไป ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เหล่านี้ล้วนเป็น คำตอบ ทางยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญีปุ่นในภูมิภาค แม้ก่อนหน้านี้ ความร่วมมือจะเป็นไปในแง่ทวิภาคี มากกว่า

จึงเห็นได้ว่า บริบททางการวางยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญีปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในสมัย อาเบะ นั้น ในทัศนะของนักวิชาการ ด้านความมั่นคง อย่าง Ken Jimbo มองว่า ถูกขับเคลื่อนด้วย 3 เสาหลัก คือ

- 1.การสร้างเครือข่ายทางความมั่นคง เสริมสร้างทางมั่นคงของภูมิภาค (Networking)
- 2.การจัดหาเงินทุนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Financing)
- 3.การเสริมสร้างสมรรถนะ (Capacity Building)⁶⁶

สามเสาหลักนี้ ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งใน หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ อย่าง วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ (Vientiane Vision) เช่นเดียวกัน (แม้สามเสาหลักนี้ จะถูกอธิบายมาก่อนการเกิดขึ้นของความร่วมมือ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ เสียอีก) ซึ่งทั้งสามปัจจัยนี้ ล้วนเป็นส่วนสำคัญ ในการดำเนินนโยบายทางความมั่นคงของ ญีปุ่น ที่ถูกจำกัดไว้ ด้วย มาตรา 9 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับสันติภาพของญีปุ่น ที่ด้วยข้อจำกัดนี้เอง การวางนโยบายของญีปุ่น จะเป็นไปในรูปแบบการหาพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ที่มุ่งสร้าง เครือข่ายและเสริมสมรรถนะให้หุ้นส่วน ตั้งแต่ การสร้างความสัมพันธ์แบบจตุรภาคี(Quadrilateral relation) ในกรอบอินโดแปซิฟิก ที่ตามแนวคิดของ T.V. Paul คือ ใช้แนวทาง ถ่วงดุลอำนาจอย่าง

⁶⁶ "Japan and Southeast Asia : Three Pillars of New Strategic Relationship," Tokyo Foundation updated May 30, 2013, 2013, accessed April 13, 2020, <https://www.tkfd.or.jp/en/research/detail.php?id=502>.

แข็งกร้าวแบบจำกัด (Limited hard balancing) เหล่านี้ล้วน เป็นหุ้นส่วนทางความมั่นคงแบบไม่เป็นทางการ และ เป็นการหาหุ้นส่วนทางความมั่นคง เพื่อสร้างความร่วมมือ มา ถ่วงดุลร่วม(Collective Security) เพื่อรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ในพื้นที่เดียวกัน โดยมีวาระซ่อนเร้น คือ การถ่วงดุลการผงาดของจีน

จนมาถึงการปรับความสัมพันธ์กับอาเซียน ที่เน้นย้ำความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงเพิ่มเติมเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อตอบสนองทางยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น ขึ้นไปในอีกรูปแบบ (นอกจากกรอบอินโดแปซิฟิกที่ได้วิเคราะห์ข้างต้น) คือ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ (Vientiane Vision) ที่ตามแนวคิดของ T.V. Paul เป็น แนวทางการถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม (Soft Balancing) ที่ไม่ได้ใช้ปฏิบัติการทางทหาร ในการถ่วงดุล แต่ใช้ใน เชิงสถาบันระหว่างประเทศ(องค์กรระหว่างประเทศ),ความร่วมมือระหว่างประเทศ สถาบันทางการเมืองระหว่างประเทศถ่วงดุลอำนาจในเชิงสถาบัน ที่มีการถ่วงดุลแบบไม่ใช้กำลังทางทหารมาปะทะกันระหว่างมหาอำนาจ เป็นต้น

สำหรับญี่ปุ่น หลักฐานที่แสดงออกถึงความคาดหวังที่ต้องการความเป็นสถาบันของอาเซียนมาช่วยในการถ่วงดุล จะพบได้เป็นลายลักษณ์อักษรในเอกสารเผยแพร่วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ ที่เห็นได้จากข้อความที่สื่อว่า กลไกหลักอย่างหนึ่งที่ญี่ปุ่นมีต่ออาเซียนยังเป็น นโยบายใจถึงใจ (heart To heart) แบบเดียวกันกับ หลักนิยมฟูกุดะ(Fukuda Doctrine) และส่วนที่กล่าวถึง ความเข้มแข็งของอาเซียน (ASEAN Resilience) ที่มีส่วนประกอบของ ความเป็นแกนกลางของอาเซียน(ASEAN Centrality) และ ความเป็นเอกภาพของอาเซียน (ASEAN Unity) เข้าไปด้วย โดยเหล่านี้ล้วนเรียกร้องความเป็นเอกภาพ ที่มี ความร่วมมือที่จะส่งเสริม หลักนิติธรรม (Rule of Law) ,ส่งเสริมความแข็งแกร่ง ความมั่นคงการเดินเรือ , ส่งเสริมความช่วยเหลือ ในความท้าทายของภูมิภาค เช่น การรับมือภัยพิบัติ และ ความมั่นคงแบบใหม่ (Non-Traditional Security) เป็นต้น

เราจึงพบว่า ในเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับวิสัยทัศน์เวียงจันทน์ ได้พูดถึงในแง่ความร่วมมือเชิงปฏิบัติที่จะประกอบด้วย 1.การสัมมนาเกี่ยวกับ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 : UNCLOS 1982) 2.การเสริมสร้างสมรรถนะทางความมั่นคง (ผ่านการฝึกอบรมในหลายมิติ) 3. ความร่วมมือและแลกเปลี่ยนที่มีการแบ่งปันเทคโนโลยีด้านความมั่นคง 4.ความร่วมมือการฝึกซ้อม(ทางความมั่นคงการสื่อสารในทะเล เป็นต้น) 5.ความร่วมมือทางด้านการแลกเปลี่ยนเชิงวิชาการและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ซึ่งโปรแกรมที่เป็นความร่วมมือกับอาเซียนโดยรวม ก็สามารถยกตัวอย่างได้จาก Japan-ASEAN Ship Rider Cooperation Program และ Japan-ASEAN disaster relief exercise observation program ที่จะพบว่า เป็นความร่วมมือและการแลกเปลี่ยน ที่ให้ความสำคัญกับการเดินเรือใน มหาสมุทรเสียเป็นส่วนใหญ่ สะท้อน จากข้อเท็จจริงของความตึงเครียดในทะเลจีนใต้ ที่ล้วนเป็น ปัญหาและภัยคุกคามร่วมกันในภูมิภาคนี้ เป็นปัญหาเดียวกันที่ ญีปุ่นประสบในพื้นที่เดียวกัน เพราะ บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ถูกกล่าวอ้างกรรมสิทธิ์โดย จีน ทั้งที่เป็นทะเลหลวงทางผ่านการคมนาคม ขนส่งทางทะเลไปถึงญี่ปุ่นด้วยเช่นเดียวกัน

ญี่ปุ่นจึงมีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับอาเซียนโดยให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นใน ฐานะหุ้นส่วนทาง ยุทธศาสตร์ทางความมั่นคง ที่อาจกล่าวได้ว่า การถ่วงดุลโดยละมุนละม่อม(Soft Balancing) ผ่าน วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ นั้น เป็นการปรับเปลี่ยนนโยบายทางความมั่นคงญี่ปุ่นต่ออาเซียนมากขึ้น เพื่อ ตอบสนองเชิงยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น ที่เน้นการสร้างความเข้าใจให้ตรงกัน เรื่องการเดินเรือ กฎหมาย ทางทะเล ให้ตรงกัน ในหมู่สมาชิกของอาเซียนเอง เพื่อเป็นมาตรฐานเดียวกัน ไม่ให้เกิดการอ้างทับ สิทธิการเดินเรือ และ การบิน เหนือ ทะเลหลวง คือ ทะเลจีนใต้ ที่เป็นปัญหาอยู่นั่นเอง

สรุปคำตอบการวิจัย

นับตั้งแต่ สมัยรัฐบาลฟูกูดา ในช่วงสงครามเย็น เป็นต้นมา ญี่ปุ่นกลับเข้ามามีบทบาทในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านหลักนิยามฟูกูดา (Fukuda Doctrine) ที่มีจุดเด่นคือ คือ ความสัมพันธ์แบบใจ ถึงใจ (heart to heart) และ การแสดงออกชัดเจนว่า ญี่ปุ่นจะไม่แสดงบทบาทด้านการทหารอีก

แต่ญี่ปุ่น ในสมัยรัฐบาลอาเบะ มีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับอาเซียน โดยพัฒนาให้มี ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกันมากขึ้นในแง่ความมั่นคง ด้วยการให้ความช่วยเหลือ และ มีบทบาทความร่วมมือด้านความมั่นคงมากขึ้น โดยเฉพาะในแง่ความมั่นคงแบบใหม่(Non-Traditional Security) ผ่านกิจกรรมต่างๆ ในกรอบอินโดแปซิฟิก และ ในกรอบวิสัยทัศน์เวียงจันทน์ เช่น การแลกเปลี่ยน บุคลากร ฝึกอบรมเชิงวิชาการ เพื่อตอบสนองทางยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงของญี่ปุ่น ที่ญี่ปุ่น ต้องการหุ้นส่วนความร่วมมือด้านความมั่นคง ใน การถ่วงดุลร่วม(Collective Security) กับจีน

ในแง่อินโดแปซิฟิก ช่วงแรกญี่ปุ่นให้ความสำคัญไปที่อินเดียและแอฟริกาเพื่อเชื่อมต่อสอง มหาสมุทรในเส้นทางยุทธศาสตร์ โดยมุ่งความสนใจไปที่ความสัมพันธ์แบบจตุรภาคี(Quadrilateral relation)ที่เป็น การถ่วงดุลอำนาจอย่างแข็งแกร่งแบบจำกัด แต่หลังจากการไม่แยแสของผู้นำสหรัฐฯ

ในการประชุมASEAN+6เมื่อปี2017 อาเซียนที่ก็เป็นส่วนหนึ่งในอินโดแปซิฟิก ก็ถูกยกขึ้นมา มีความสำคัญกว่าเดิมสำหรับญี่ปุ่น เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ความมั่นคงญี่ปุ่นให้มากขึ้น เพราะฉะนั้น ในแง่อินโดแปซิฟิกแม้อาเซียนไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ยุทธภาคี แต่อาเซียนก็เป็นจุด กึ่งกลางทางภูมิรัฐศาสตร์ของกรอบนี้ ที่ญี่ปุ่นเองก็ต้องหันมาให้ความสำคัญเพิ่มกับอาเซียน ผ่านการ เชียนในเอกสารเผยแพร่ปรับบทบาทให้มีความสำคัญมากขึ้นในฐานะจุดเชื่อมโยง(Connectivity)พร้อม ยกระดับความสัมพันธ์กับอาเซียนในแง่ความมั่นคงในกรอบอินโดแปซิฟิกมากขึ้น

ในแง่วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ที่เกิดขึ้นมาในช่วงเดียวกันกับยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิกในปี2016 วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ก็ได้ปรับความสัมพันธ์จากในแง่ทวีภาคี มาเป็น ความร่วมมือในเชิงพหุภาคีมาก ขึ้น พร้อมกับให้สอดคล้องกับแง่อินโดแปซิฟิก เพื่อเป็น การถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม(Soft Balancing) ต่อการอ้างสิทธิของจีนในทะเลจีนใต้ ผ่านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนบุคลากร และฝึกอบรมเชิงวิชาการ โดยเฉพาะ การเดินเรือ และ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law Of the Sea 1982 :UNCLOS 1982) เพื่อให้เกิดมาตรฐาน ความเข้าใจที่ตรงกัน เป็นการถ่วงดุล วิธีคิดของจีนที่อ้างสิทธิในทะเลหลวงเป็นอาณาเขตของจีนเอง

บทที่ 4

บทสรุป

ปัจจัยการผงาดของจีน ช่วงต้นศตวรรษที่ 21 สร้างผลกระทบโดยตรง เปลี่ยนแปลงสมดุลของอำนาจในภูมิภาคไปโดยปริยาย ในแง่ความมั่นคง ญี่ปุ่นต้องแสวงหาหุ้นส่วนทางความมั่นคงมากขึ้นกว่าเดิมเพื่อกระชับความสัมพันธ์ นอกจากการที่มีสหรัฐฯ เป็นหลักประกันความมั่นคงในเอเชียแปซิฟิก

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นจุดยุทธศาสตร์หนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับญี่ปุ่น มาตั้งแต่การประกาศ หลักนิยมฟูกูดา (Fukuda Doctrine) ผ่านสุนทรพจน์ที่มะนิลา ปี 1977 ที่มีใจความสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ความสัมพันธ์แบบใจถึงใจ (heart to heart) และ แสดงออกชัดเจนว่า ญี่ปุ่นจะไม่แสดงบทบาทด้านการทหารอีกเป็นหลักการสำคัญต่อมาสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนล่วงถึง ศตวรรษที่ 21

ตั้งแต่ปี 2013 เป็นต้นมา ยุคสมัยของ นายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะมีทิศทางดำเนินนโยบายกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรับมรดกตกทอดหลักนิยมฟูกูดาเหมือนเดิม แต่มีการขับเคลื่อนเพิ่มเติมด้านความมั่นคงมากขึ้น ตาม 3 เสาหลักในทัศนะของ นักวิชาการด้านความมั่นคงญี่ปุ่น อย่าง Ken Jimbo ได้ให้ไว้ คือ

1. การสร้างเครือข่ายทางความมั่นคง เสริมสร้างทางมั่นคงของภูมิภาค (Networking)
2. การจัดหาเงินทุนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Financing)
3. การเสริมสร้างสมรรถนะ (Capacity Building)⁶⁷

ในปี 2016 มีการหยิบยก ยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก ขึ้นมาของนายฯ อาเบะ ผ่านการประชุมประชุม Tokyo International Conference on Africa Development (TICAD) เมื่อเดือนสิงหาคม 2016 ที่กรุงไนโรบีต่อมาในปี 2017 มีการออกเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิกฉบับที่ 1 โดย ที่พูดถึงการเชื่อมต่อสองมหาสมุทร โดยเน้นอินเดียและแอฟริกา เป็นความสัมพันธ์แบบ หุ้นส่วนจตุรภาคี Quadrilateral partnership หากนับวิธีคิดแบบ T.V.Paul คือ

⁶⁷ Jimbo, "Japan and Southeast Asia : Three Pillars of New Strategic Relationship."

การใช้แนวทาง ถ่วงดุลอำนาจอย่างแข็งกร้าวแบบจำกัด (Limited hard balancing) ที่เน้นความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการในแง่ความมั่นคงทางทหาร มีสมาชิก คือ อินเดีย ญี่ปุ่น สหรัฐ ออสเตรเลีย ที่ล้วนเป็นประเทศที่มีอิทธิพลในภาคพื้นภูมิรัฐศาสตร์ดังกล่าว แต่จุดเปลี่ยนสำคัญ คือ การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน+6 เมื่อวันที่ 13 – 14 พฤศจิกายนปี 2017 ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ที่ ผู้นำประเทศในกลุ่มจตุรภาคี มีความความประสงค์ จะฟื้นความสัมพันธ์ทางความมั่นคงระหว่างกันขึ้นมาใหม่ ต่อเนื่องจากเวทีการเจรจา Quadrilateral Security Dialogue เดิมที่เคยมีอยู่แล้ว แต่กลับร้างราไปนานหลายปี ครั้งนั้น ทรัมป์ เดินทางมาถึงที่ประชุมแล้ว และขอไม่เข้าร่วมการประชุม ก่อนเดินทางกลับสหรัฐ ทำให้การประชุมล่าช้าไป 2 ชั่วโมง และส่ง และ เล็กซ์ ทิลเรอตัน เป็นตัวแทนประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ แห่งสหรัฐอเมริกา เข้าประชุมแทน⁶⁸

หลังจากเหตุการณ์ข้างต้นที่สหรัฐฯ คุกคามที่เพิกเฉยต่อความร่วมมือ และมีท่าทีที่ไม่มีความแน่นอน รวมถึงแสดงออกแข็งกร้าวต่อจีนมากเกินไป ผ่าน การประกาศสงครามการค้า (China-USA Trade War) สิ่งนี้เองเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้เอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับอินโดแปซิฟิกของญี่ปุ่น 2018 มีการปรับเปลี่ยนมาให้ความสำคัญ กับอาเซียนมากขึ้น โดยเฉพาะในประเด็น จุดเชื่อมโยง Connectivity จากปัจจัยเหล่านี้ สามารถมองได้ว่า

1. การปรับนโยบายของอาเบะ หากใช้วิธีการการจำแนกนโยบายต่างประเทศแบบนักวิชาการ Sudo จะสามารถจำแนกได้ว่าเป็นการปรับนโยบายแบบลูกผสมสายกลาง (Intermediate) ครั้งใหม่ ในศตวรรษที่ 21 ที่มีทั้งการต่อยอดกระชับความ ใจถึงใจ แบบ พูกุดะ และ ไม่เดินตามนโยบาย ต่างประเทศของสหรัฐฯ อย่างเต็มตัว

2. อาเซียนที่เป็นส่วนหนึ่งของอินโดแปซิฟิก (แม้ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของจตุรภาคี) ก็ถูกให้ความสำคัญมากขึ้นด้วยในฐานะจุดเชื่อมโยง Connectivity ที่สำคัญ ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อ ยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น โดยหากมองในแนวคิดของ T.V.Paul ก็นับได้ว่าเป็นการปรับแนวคิด จาก การถ่วงดุลอำนาจอย่างแข็งกร้าวแบบจำกัด (Limited hard balancing) ผ่าน หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์แบบจตุรภาคี” (Quadrilateral Strategic Partnership) มาเป็น การถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม (Soft balance) ผ่าน อาเซียน พร้อมกับ ปรับแนวคิด วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ (Vientiane Vision) ที่ ในตอนแรกจะเน้นความสัมพันธ์ทางความมั่นคงแบบทวีภาคี แต่ ก็ปรับให้สอดคล้อง กับ การมี

⁶⁸ ศรีแสงนาม, "จีน-ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ : จากยุทธพิชัยสามก๊ก สู่อุทธศาสตร์รับสงครามการค้า."

ปฏิสัมพันธ์แบบพหุภาคีมากขึ้น รวมถึงปรับวิสัยทัศน์เวียงจันทน์ ให้พ้องไปกับแผนอินโดแปซิฟิก ด้วย
 นั่นเอง

และประเด็นสำคัญอีกอย่าง คือ ในวิสัยทัศน์เวียงจันทน์ที่เน้นการแลกเปลี่ยนบุคลากร ,
 แลกเปลี่ยนเทคโนโลยี ,การฝึกด้านความมั่นคง และ แลกเปลี่ยนทางวิชาการ โดยเฉพาะ ประเด็นเรื่อง
 เสรีภาพด้านการเดินเรือ และ กฎหมายทะเลระหว่างประเทศ นั้น ก็นับเป็นการสร้าง ฐานส่วนทาง
 ความมั่นคง ที่จะเป็น การถ่วงดุลร่วม(Collective balance) และ เป็น การถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม
 (Soft Balancing) โดยเป็นการสร้างฐานส่วนทางความมั่นคง (ที่เผชิญภัยคุกคามร่วมกัน) และ
 หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรงอย่างแข็งกร้าว แต่เป็นการสร้างแนวร่วมในการตอบสนองทาง
 ยุทธศาสตร์ ผ่าน การแลกเปลี่ยนทางวิชาการ และ บุคลากร นั่นเอง

หากจะกล่าวโดยสรุป จากยุคของ หลักนิยมฟูกูดา (Fukuda Doctrine) ที่แสดงออกถึงการที่ญี่ปุ่น
 จะไม่มีบทบาททางการทหาร แต่ในสมัย รัฐบาลอาเบะ มีปัจจัยสมดุลทางความมั่นคงเปลี่ยนไป คือ
 การผงาดของจีน ญี่ปุ่นจึงได้ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับอาเซียน โดยให้ความสำคัญกับอาเซียนมาก
 ขึ้นกว่าเดิมโดยเฉพาะในแง่ความมั่นคง ทำให้ญี่ปุ่นต้องการแสวงหา ฐานส่วนทางยุทธศาสตร์ความ
 มั่นคงในภูมิภาค มาทำการถ่วงดุลแบบละมุนละม่อม(Soft Balance)กับ จีน ตามที่ถูกเขียนไว้ผ่าน
 เอกสารเชิงยุทธศาสตร์ ที่เผยแพร่ออกมา คือ ในแง่ อินโดแปซิฟิก (Indo Pacific) และ ในแง่
 ปฏิสัมพันธ์ วิสัยทัศน์เวียงจันทน์ (Vientiane Vision)

ภาคผนวก

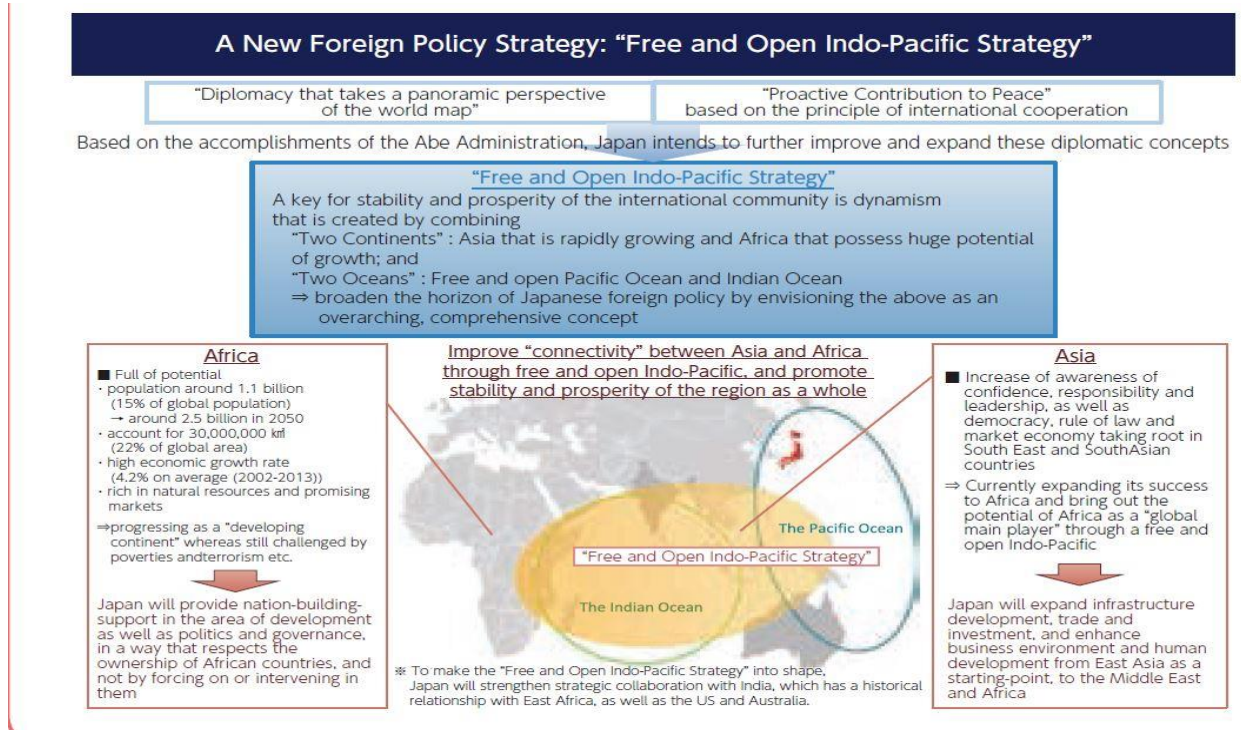

Figure 1 เอกสารเผยแพร่ Free & Open Indo-Pacific ฉบับที่1 ปี2017

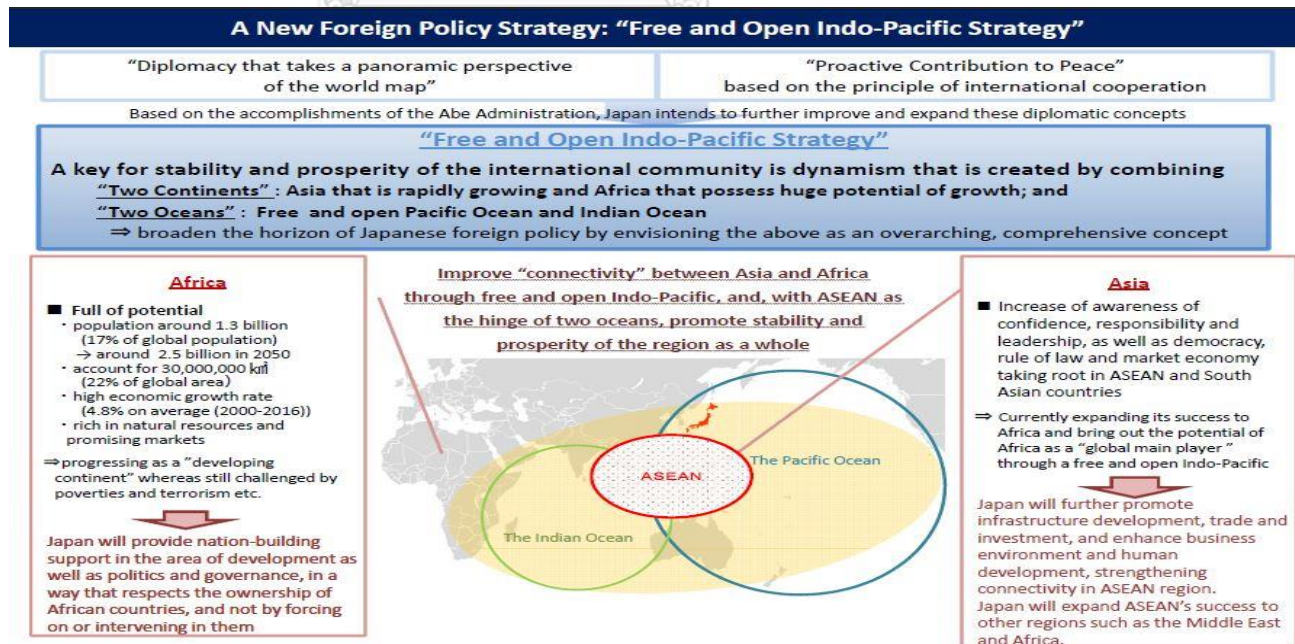

Figure 2 เอกสารเผยแพร่ Free & Open Indo-Pacific ฉบับที่2 ปี2018

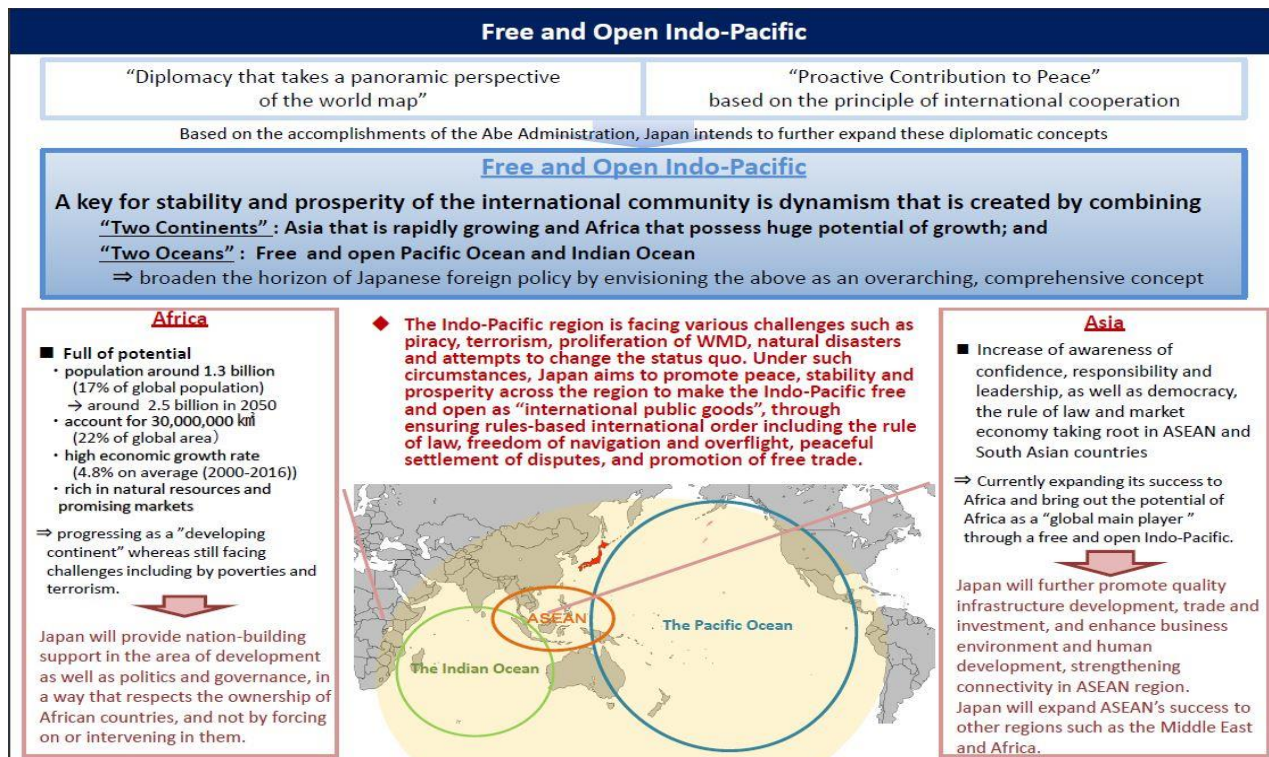

Figure 3 เอกสารเผยแพร่ Free & Open Indo-Pacific ฉบับที่ 3 ปี 2019

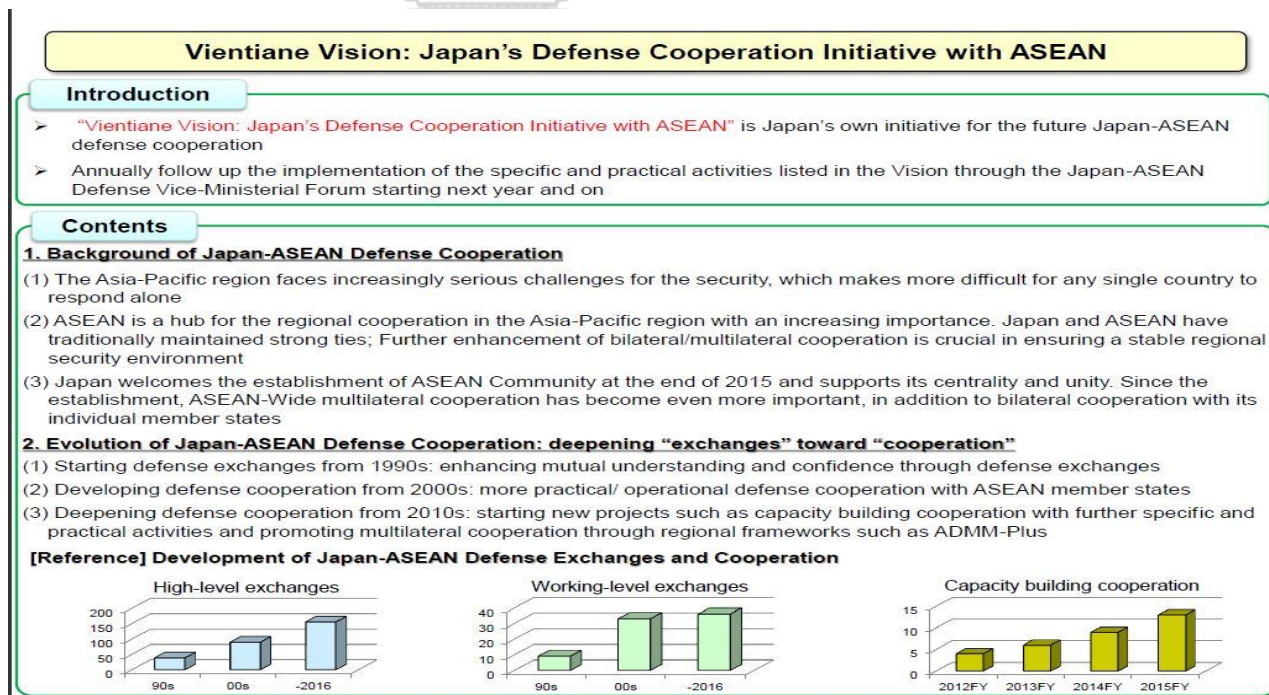

Figure 4 เอกสารเผยแพร่ Vientiane Vision ฉบับที่ 1 ปี 2017

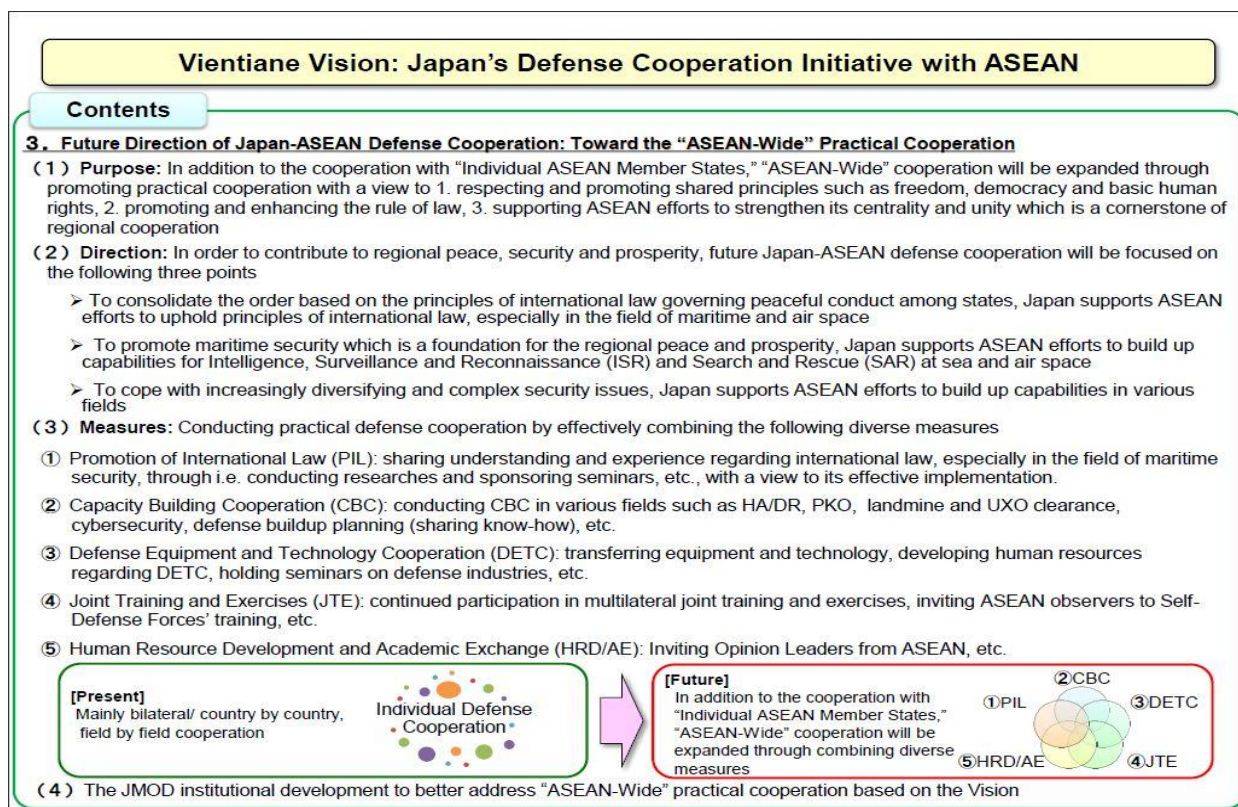

Figure 5 เอกสารเผยแพร่ Vientiane Vision ฉบับที่ 1 ปี 2017

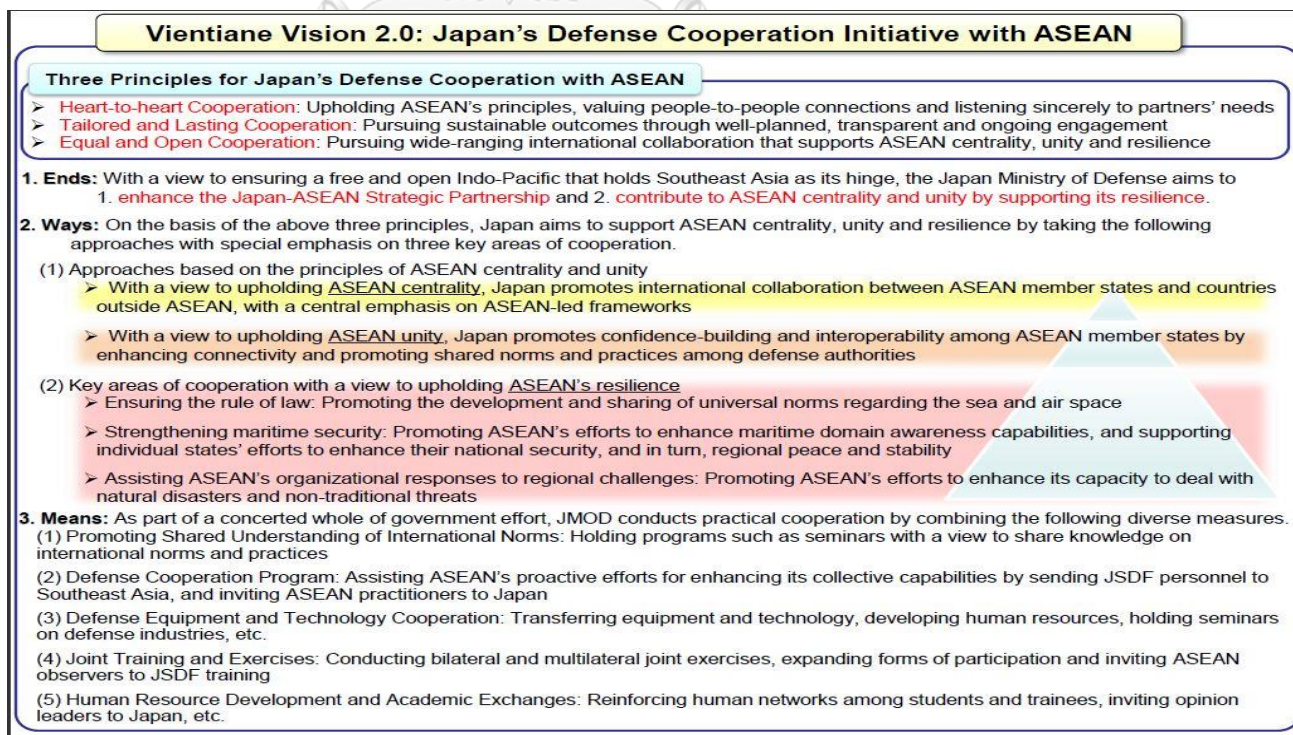

Figure 6 เอกสารเผยแพร่ Vientiane Vision 2.0 ฉบับที่ 2 ปี 2019

Updating the “Vientiane Vision: Japan’s Defense Cooperation Initiative with ASEAN”

Key Elements

- Reviewing our efforts over the past three years on defense cooperation with ASEAN under the Vientiane Vision announced in 2016
- Redefining the vision in line with the concept of the “Indo-Pacific”
- Presenting three principles for our defense cooperation with ASEAN and including enhancement of resilience as one of the ends

1. Review of our efforts under the Vientiane Vision

- (1) Multilateral efforts: Ship Rider Cooperation Program, HA/DR Invitation Program and Professional Airmanship Program
 - **Heart-to-heart cooperation:** Japan has contributed not only to enhancing participants’ abilities by offering various practical programs, but also to creating a sense of unity among all ASEAN member state participants by offering opportunities to work together on common issues.
- (2) Bilateral efforts: Defense cooperation programs (e.g. maritime security, HA/DR and engineering), defense equipment and technology cooperation, human resource development and academic exchanges, etc.
 - **Tailored and lasting cooperation:** Aiming to establish a self-standing system in partner countries, Japan has implemented various projects based on elaborate multi-year plans with special emphasis on the transparency of process.
- (3) Having contributed to the enhancement of ASEAN’s capabilities as a whole, especially in
 1. Ensuring the rule of law, 2. Strengthening maritime security, 3. Assisting ASEAN’s autonomous responses to regional challenges, such as natural disasters and non-traditional threats.

In so doing, we have also reaffirmed the importance of continuing and developing our efforts to uphold **ASEAN’s resilience**, which is a basis for ASEAN centrality and unity.

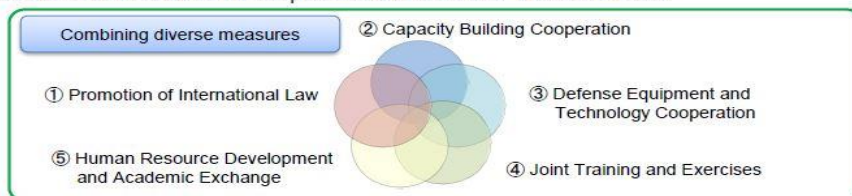
=> Pursuing further practical cooperation to support ASEAN’s resilience, and in turn, its centrality and unity

2. Redefining the Vientiane Vision in line with the concept of the “Indo-Pacific”

- (1) As the hinge connecting the Indian and Pacific Oceans, ASEAN is the key to regional cooperation.
- (2) ASEAN’s principles outlined in the “ASEAN Outlook on the Indo-Pacific,” such as openness, transparency, inclusivity and a rules-based framework, share the same bases with those of Japan’s vision for a “Free and Open Indo-Pacific.”
- (3) Under its vision for a “Free and Open Indo-Pacific,” and with full respect for the “ASEAN Outlook on the Indo-Pacific,” Japan will promote **equal and open cooperation** through partnership with ASEAN member states and all other countries that share the principles outlined above.

Advancing Further Practical Defense Cooperation under the “Vientiane Vision”

- Japan will further realize cooperation programs responding to ASEAN’s needs
- Japan widely utilizes diverse measures for cooperation shown in the “Vientiane Vision”

<p>① International Law Seminars</p> <ul style="list-style-type: none"> • International maritime law seminars • International aviation law seminars <div style="text-align: center;"> <p>(E.g. International maritime law seminar)</p> </div>	<p>② Capacity Building Cooperation (Seminars and training)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Underwater medicine, oceanography, compilation of nautical charts, ship maintenance • Aviation safety, air rescue, aviation medicine, aviation meteorology • Engineering, peacekeeping • HA/DR (SAR, emergency medical support, air transportation) • Cyber security <div style="text-align: center;"> <p>(E.g. Capacity building cooperation on aviation meteorology)</p> </div>
<p>③ Defense Equipment and Technology Cooperation</p> <ul style="list-style-type: none"> • Transfer of defense equipment and dual use materials • Government-industry joint forum • Transfer of second-hand equipment • Packaged cooperation <div style="text-align: center;"> <p>(E.g. Government-industry joint forum)</p> </div>	<p>④ Joint Training and Exercises</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maritime communication training • Maritime SAR training <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>(E.g. Communication training)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>(E.g. SAR training)</p> </div> </div>
<p>⑤ Human Resource Development and Academic Exchange</p> <ul style="list-style-type: none"> • Accepting foreign students at the National Defense Academy etc. • Exchanges through the invitation of opinion leaders 	<p>Programs with ASEAN as a Whole</p> <ul style="list-style-type: none"> • Japan-ASEAN Ship Rider Cooperation Program • Japan-ASEAN disaster relief exercise observation program

Figure 7 เอกสารเผยแพร่ Vientiane Vision 2.0 ฉบับที่ 2 ปี 2019

Vientiane Vision: Japan's Defense Cooperation Initiative with ASEAN

'JPN-USA-AUS Trilateral Exercise Cope North Guam 2018' HA/DR Exercise : ASEAN Invitation Program (2018.2.14-21, Guam (Air field around Guam including Rota Island, Tinian Island))

Japan-ASEAN Ship Rider Cooperation Program (2017.6.19 - 23 Destroyer "Izumo")

Japan-ASEAN Joint Exercise for Rescue (JXR) Observation Program (2018.6.20- 23, Ichigaya, Asaka, Gotemba, etc.)

<p>Japan-ASEAN Ship Rider Cooperation Program</p> <p>Japan held seminars on international law etc. and organized other activities for all ASEAN member states on a vessel at sea for the first time</p> <p>(1) Period: June 19 (Mon) – 23 (Fri), 2017</p> <p>(2) Location: JS <i>Izumo</i> (Cruising in international waters near Singapore)</p> <p>(3) Activities: - Maritime security seminars (International law, humanitarian assistance/disaster relief (HA/DR)) - Communication training using CUES, observation and participation in other training activities (SAR, ship handling, helicopter embarkation, etc.)</p>	 <p>(Participants of Japan-ASEAN Ship Rider Cooperation Program)</p>	
<p>Japan-ASEAN Joint Exercise for Rescue (JXR) Observation Program</p> <p>Japan invited observers from all ASEAN member states for Japan's large scale disaster relief exercise for the first time</p> <p>(1) Period: June 20 (Tue) – 23 (Fri), 2017</p> <p>(2) Location: Japan</p> <p>(3) Activities: - Introduction on how the JXR is planned and implemented, etc. at the JXR's planning section - Observation of a Joint Task Force's command post and command and coordination in disaster relief operations, introduction of defense equipment related to disaster relief operations</p>	 <p>(Introduction of defense equipment related to disaster relief operations)</p>	
<p>Other Cooperation Activities</p> <ul style="list-style-type: none"> • Unit exchanges utilizing the opportunities of bilateral/multilateral training and visits by vessels and aircraft • Defense equipment and technology cooperation (Transfer of aircraft packaged with training in maintenance and operation, cooperation in ship maintenance, government-industry joint forums) • Capacity building cooperation (Maritime security including underwater medicine and oceanography, HA/DR including medicine and SAR) • Seminars on international maritime law (including counter-piracy) and international aviation law 		 <p>(Transfer of second-hand equipment)</p>

Figure 8 เอกสารเผยแพร่ ผลการปฏิบัติการตามกรอบความร่วมมือ Vientiane Vision

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม

บรรณานุกรมภาษาอังกฤษ

"Asean Outlook on the Indo-Pacific " Statement & Communiques Updated 23rd June 2019 2019, accessed April 13, 2020, https://asean.org/storage/2019/06/ASEAN-Outlook-on-the-Indo-Pacific_FINAL_22062019.pdf.

Christopher W , Hughes. *Japan's Foreign and Security Policy under the 'Abe Doctrine': New Dynamism or New Dead End?* : Springer, 2015.

———. "Japans Doctoring of the Yoshida Doctrine." *Asia Policy* 4, no. 1 (2007): 199-204.

Edström, B. *Japan's Evolving Foreign Policy Doctrine: From Yoshida to Miyazawa*. Palgrave Macmillan UK, 2016.

https://books.google.co.th/books?id=ZkO_DAAAOBAJ.

Edström, Bert. "The Yoshida Doctrine and the Unipolar World." *Japan Forum* 16, no. 1 (2004): 63-85.

"Free and Open Indo Pacific Vision." Ministry of Foreign Affairs Japan, Updated 21st Nov 2019, 2019, accessed April 16, 2020, <https://www.mofa.go.jp/files/000430632.pdf>.

"Professor Paul Looks to "Soft Balancing" for the Future of International Politics."

Updated 19th Sep 2018 2018, accessed April 6, 2020,

<https://www.mcgill.ca/arts/article/professor-paul-looks-soft-balancing-future-international-politics>.

Hughes, C. *Japan's Foreign and Security Policy under the 'Abe Doctrine': New Dynamism or New Dead End?* : Palgrave Macmillan UK, 2015.

<https://books.google.co.th/books?id=BN-pBwAAOBAJ>.

"Japan's Parliament Approves Overseas Combat Role for Military." The New York Times, 2015, accessed April 12, 2020,

<http://www.nytimes.com/2015/09/19/world/asia/japan-parliament-passes-legislation-combat-role-for-military.html>.

"Japan Military Legislation Changes Draw Protests." BBC, 2015, accessed April 12, 2020,

<https://www.bbc.com/news/world-asia-34101222>.

- "Japan Moves to Allow Military Combat for First Time in 70 Years." The New York Times, 2015, accessed April 12, 2020, <https://www.nytimes.com/2015/07/17/world/asia/japans-lower-house-passes-bills-giving-military-freer-hand-to-fight.html>.
- "Japan and Southeast Asia : Three Pillars of New Strategic Relationship." Tokyo Foundation Updated May 30,2013, 2013, accessed April 13, 2020, <https://www.tkfd.or.jp/en/research/detail.php?id=502>.
- Lam, Peng Er. *Japan's Relations with Southeast Asia: The Fukuda Doctrine and Beyond*. Edited by Peng Er Lam. Routledge, 2013.
- "As Us Universities Close Confucius Institutes, What's Next? : Us Defense Law Behind Closure of Chinese Government Cultural Centers." Human Right Watch, 2020, accessed April 16, 2020, <https://www.hrw.org/news/2020/01/27/us-universities-close-confucius-institutes-whats-next>.
- "Multiple Swedish Cities Terminated Sister City Agreement with China." China Scope, 2020, accessed April 27, 2020, <http://chinascope.org/archives/22968>.
- "A New Foreign Policy Strategy: "Free and Open Indo-Pacific Strategy"." Ministry of Foreign Affairs Japan, 2018, accessed April 16, 2020, <https://www.asean.emb-japan.go.jp/files/000352880.pdf>.
- "Occupation and Reconstruction of Japan, 1945–52." Office of the Historian, Foreign Service Institute **CHULALONGKORN UNIVERSITY**
- United States Department of State, accessed April 2, 2020, https://history.state.gov/milestones/1945-1952/japan-reconstruction?fbclid=IwAR1FZd36Xah5zXCu5DeKA31hygLiRGwMil8Xz_u_VgaPpZdZyJ2KpZInWAM.
- "Vientiane Vision 2.0 Puts Japan's Asia Security Role into Focus " The Diplomat Updated 19th November 2019 2019, accessed April 6, 2020, <https://thediplomat.com/2019/11/vientiane-vision-2-0-puts-japans-asia-security-role-into-focus/>.
- Paul, T.V. *Restraining Great Powers: Soft Balancing from Empires to the Global Era*. Yale University Press, 2018. <https://books.google.co.th/books?id=KRttDwAAOBAJ>.

Sudo, Sueo. *The Fukuda Doctrine and Asean : New Dimensions in Japanese Foreign Policy*. Singapore: ISEAS publishing, 1992.

———. *Japan's Asean Policy in Search of Proactive Multilateralism*. Singapore: ISEAS publishing 2015.

"Vientiane Vision: Japan's Defense Cooperation Initiative with Asean." Japan Ministry of Defense, accessed April 5, 2020,

https://www.mod.go.jp/e/d_act/exc/vientianevision/.

"Vientiane Vision: Japan's Defense Cooperation Initiative with Asean ", 2016, accessed April 16, 2020, https://www.mod.go.jp/e/d_act/exc/vientianevision/.

"C.I.A. Spent Millions to Support Japanese Right in 50's and 60's." The New York Times Archives, 1994

accessed April 13, 2020, https://www.nytimes.com/1994/10/09/world/cia-spent-millions-to-support-japanese-right-in-50-s-and-60-s.html?fbclid=IwAR0zZYDCdjf1tZIGW1hmZ7OaC5fdASDsdplYnlahPyvaFyS0Sc_pkaO_VBM.

บรรณานุกรมภาษาไทย

Goto-Jones, Christopher S. *Modern Japan : A Very Short Introduction* Translated by พลอยแสง เอกญาติ. กรุงเทพฯ: Open World, 2009.

Weatherbee, Donald E. อาเซียน : ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. Translated by เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์. กรุงเทพฯ: แสงดาว, 2015.

กาญจนดิฐ, อภิเชษฐ. "กองทัพ ความมั่นคง และ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของญี่ปุ่นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน." วารสารปริชาต 2 (October 2006-March2007). <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/70019/56877>.

"การประชุมสุดยอดอาเซียน-ญี่ปุ่น สมัยพิเศษ Japan-Asean Special Summit ", 2013, accessed April 13, 2020, <http://www.mfa.go.th/asean/th/news/2352/41810-สรุปการประชุมสุดยอดอาเซียน-ญี่ปุ่น-สมัยพิเศษ-ระหว่างวันที่--13-15-ธันวาคม-2556-ที่กรุงโตเกียว-ประเทศญี่ปุ่น.html>.

"จีนประกาศเขตฯ ปกป้องภัยทางอากาศ ญี่ปุ่น มะกันถาม แล้วยังไง." MGRONLINE, 2013, accessed April 6, 2020, <https://mgronline.com/china/detail/9560000148472>.

- "ความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น " กองความสัมพันธ์กับคู่เจรจาและองค์กรระหว่างประเทศ ; กรมอาเซียน 2015, accessed April 14, 2020, http://w3c.senate.go.th/pictures/content/file_1470638528.pdf.
- จิตติวัฒน์พงศ์., ประเสริฐ. "นโยบายเอเซียอาคเนย์ของญี่ปุ่น:ลัทธิฟูกูตะ." วารสารไทย-ญี่ปุ่นศึกษา 2, no. 5 (1985). <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/japanese/article/view/52929/43960>.
- "จีนประกาศเขตฯ ป้องกันภัยทางอากาศ ญี่ปุ่น มะกันถาม แล้วยังไม่." MGRONLINE, 2013, accessed April 6, 2020, : <https://mgronline.com/china/detail/9560000148472>.
- "ญี่ปุ่นโวยรบ.ปักกิ่ง กล่าวหาว่าส่งบินขับไล่ F-15 ขวางเครื่องบินจีน " Thairath Online 2016, accessed April 6, 2020, <https://www.thairath.co.th/content/809181>.
- "ผลการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 21 ที่กรุงพนมเปญ." Updated 29 พฤศจิกายน 2012, 2012, accessed April 6, 2020, <http://www.drprapat.com/ผลการประชุมสุดยอดอาเซียน/>.
- "นายกฯ ญี่ปุ่นเข้าคารวะศาลเจ้ายาสุกุนิ สร้างความไม่พอใจแก่ประเทศเพื่อนบ้านอีกครั้ง." Thai PBS 2013, accessed April 5, 2020, <https://news.thaipbs.or.th/content/213834>.
- "แนวคิดอินโด – แปซิฟิก Free and Open Indo – Pacific ", Updated 8 Feb 2018 2018 accessed April 16, 2020, <http://www.eastasiawatch.in.th/th/articles/politics-and-economy/683/>.
- ประเสริฐสุข, ศ.ดร.กิตติ. ความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-อินเดีย ในโครงสร้างอำนาจที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลง. ปทุมธานี: สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2018.
- "ปิดประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ไร้แถลงการณ์ร่วม." ASEAN WATCH, 2012, accessed April 13, 2020, <http://aseanwatch.org/2012/07/17/ปิดประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ/>.
- พุมมา, นิพัทธ์พงศ์. "สหรัฐอเมริกากับการปฏิรูปญี่ปุ่นในช่วงการยึดครอง (ค.ศ.1945-1952) นโยบายและผลกระทบ." วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา 15, no. 2 (2011). <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/easttu/article/view/51165/42384>.
- "ความท้าทายของการเมืองโลก 2019 : ก้าวข้ามวิกฤตท้าทายระเบียบเสรีนิยม." The101World, Updated 28th Dec 2018 2018, accessed April 6, 2020, <https://www.the101.world/the-challenge-of-world-politics-2019/>.
- "จีน-ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ : จากยุทธพิชัยสามก๊ก สู่วุฒุนโยบายรับสงครามการค้า." 101, 2018, accessed April 6, 2020, <https://www.the101.world/japan-and-china-in-trade-war/>.
- "อาเซียน:กับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก การเชื่อมมหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิก " ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์, 2019, accessed April 6, 2020, <http://asean.dla.go.th/download/attachment/20191009/9EF7C694-A782-6DC2-E66E->

[8F3ABC4635D3_%CD%D2%E0%AB%D5%C2%B9%A1%D1%BA%C2%D8%B7%B8%C8%D2%CA%B5%C3%EC%CD%D4%B9%E2%B4-%E1%BB%AB%D4%BF%D4%A1_%A1%D2%C3%E0%AA%D7%E8%CD%C1%C1%CB%D2%CA%C1%D8%B7%C3%CD%D4%B9%E0%B4%D5%C2_%E1%C5%D0%C1%CB%D2%CA%D8%B7%C3%E1%BB%AB%D4%BF%D4%A1.pdf](https://www.mgronline.com/around/detail/9590000069527).

"ศาลกรุงเฮก' ตัดสิน 'จีน' ไม่มีสิทธิเข้าครองพื้นที่เกือบหมดทะเลจีนใต้." MGRONLINE, 2016, accessed April 6, 2020, [mgronline.com/around/detail/9590000069527](https://www.mgronline.com/around/detail/9590000069527).

สุขदानนท์, สุมาลี. "ผลกระทบและแนวโน้มการพัฒนาเส้นทางสายไหมใหม่ในศตวรรษที่21." มิถุนายน 2019สถาบัน
การขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2019.

<http://www.cuti.chula.ac.th/triresearch/saimai21/saimai21.html>.

"เอกสาร แลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์อาเซียน – ญี่ปุ่น Vision Statement on Asean-Japan Friendship and
Cooperation ", 2013, accessed April 6, 2020,

<http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/news-20140107-173957-477440.pdf>.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นนทิวรรณน์ สามัญบุตร
วัน เดือน ปี เกิด	18 พฤศจิกายน 2533
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษา-มัธยมศึกษา : โรงเรียนเซนต์คาเบรียล ปริญญาตรี : รัฐศาสตรบัณฑิต การเมืองการระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY